

DRUHÁ HELVÉTSKA KONFESIA

Vierovyznanie a krátky i jednoduchý výklad čistého kresťanského náboženstva.

Kapitola I.

O Písme svätom pravom Slove Božom.

1. Veríme a vyznávame, že kanonické spisy svätých prorokov a, apoštolov oboch zákonov, sú skutočným slovom samotného Boha a že majú dostatočnú hodnovernosť nie z ľudí, ale v sebe samých. Lebo Boh sám prehovoril k otcom, prorokom a apoštolom a až dosiaľ hovorí k nám skrze sväté Písma.

2. A v tomto svätom Písme nachádza obecná kresťanská cirkev najplnšie vyložené, všetko to, čo sa vzťahuje ako na spasiteľnú vieru, tak na správne riadenie Bohu lúbeho života. Z tej príčiny Boh zreteľne prikázal, aby sa k nemu **»nič nepridávalo ani neodoberalo«** (5Mojž 4, 2). Tak sa tedy domnievame, že z týchto Písem je treba, čerpať pravú múdrosť a zbožnosť, ako i nápravu a spravovanie cirkvi a poučenie pre všetky povinnosti zbožného života, konečne dokázanie článkov viery a zavrnutie, alebo vyvrátenie všetkých bludov, ale tiež všetky napomenutia, ako hovorí apoštol: **»Každé Písmo Bohom je vdychnuté a užitočné k učeniu, ku karhaniu...«** (2. Tim. 3, 16) a opäť: **»Toto tí píšem — hovorí k Timoteovi apoštol — aby si vedel, ako sa treba správať v dome Božom«** (2 Tim. 3, 14). A ten samý hovorí zase ku tesalonicenským: **»Keď ste od nás prevzali slovo Božie, prijali ste ho nie ako slovo ľudské, ale ako, slovo Božie, ktorým tiež v pravde je«** (1. Tes. 2, 13). Lebo sám Pán v evanjeliu riekol: **»Veď nehovoríte vy, ale hovorí vo vás Duch vášho Otca«** (Mat. 10, 20). **»Kto poslúcha vás, poslúcha mňa. Kto s vami pohŕda, so mnou pohŕda«** (Lk 10,16; Ján 13. 20).

3. Keď potom dnes toto slovo Božie v cirkvi riadne povolání kazatelia zvestujú: veríme, že zvestuje sa vlastné slovo Boha a veriaci ho prijímajú, a nie je treba iné slovo Božie ani vymýšľať, ani z neba očakávať; a zrejme je treba dávať pozor na zvestované slovo a nie na duchovného pastiera, ktorý ho zvestuje, ktorý i keď by bol zlý a hriešny, predsa slovo Božie nič menej zostáva pravé a dobré.

4. A nemyslíme, žeby toto zovňajšie kázanie preto sa malo považovať za neužitočné, lebo vyučovanie v pravom náboženstve závisí od vnútorného osvietenia Ducha svätého, ako je napísané: **»Nebudú učiť viac jeden každý bližneho svojho. Všetci zaiste znáť ma budú«** (Jer. 31, 34), a: **»...tak ani ten kto sadi, ani ten, kto zalieva, nie je nič, ale Boh, ktorý dáva vzrast«** (1. Kor. 3, 7). Lebo, hoci **nikto nemôže prísť ku mne, leda keď ho pritiahne Otec** (Ján 6, 44) a Duch svätý vnútorne ho osvieti: predsa však vieme, že Boh, áno, chce, aby Jeho slovo bolo i verejne zvestované. Pravda. žeby Boh bol mohol skrze Ducha svätého, alebo službu anjela poučiť Kornélia, i bez práce apoštola Petra: predsa však odkazuje tohoto na

Petra, o ktorom anjel hovorí: **»Tento povie ti, čo by si mal činiť«** (Sk. 10, 6). Lebo totiž ten, ktorý z vnútra osvecuje, darujúc ľuďom Ducha svätého, ten samý nariadil svojim učeníkom hovoriac: **»Chodte po celom svete, kážte evanjelium celému stvoreniu«** (Mk. 16,15). S tej príčiny kázal apoštol Pavol vo Filipis predavačke purpuru Lýdii Slovo zvonku, z vnútra však Pán otvoril onej žene srdce (Sk. 16. 14). Ten samý Pavol po krásnom myšlienkovom postupe uzatvára: **»Tedy viera je z počúvania, počúvanie potom skrze slovo Božie«** (Rím. 10, 17). Uznávame však pritom, že Boh môže ľudí osvietiť tiež bez vonkajšej služby, ktorých chce a kedy chce: to je v jeho moci. My však hovoríme o bežnom, obvyklom spôsobe vyučovania ľudí, ako to nám dal Boh ako v prikázaní, tak i v príklade.

5. Odmietame preto všetky kacírstva Artemona, manichejcov a valentiánov, Cérdona a marcionitov, ktorí zapierali pôvod Písma svätého: buď niektoré z nich neprijali, buď sfaľšovali a porušili.

6. Pritom ale netajíme, že niektoré knihy Starého zákona starí prehlásili za apokryfy, iní za cirkevné, lebo i keď chceli, aby v cirkvách boli čítané, však nechceli, aby bolo ich použité k utvrdeniu niektorej vieroučnej pravdy. Ako i Augustín v knihe De civitate Dei (O meste Božom, De civitate Dei 18, 38) pripomína, že Knihy kráľovské prinášajú mená a knihy niektorých prorokov, ale pridáva, že tieto nie sú v kánone a že k zbožnosti tie knihy,, ktoré máme, nám postačujú.

Kapitola II.

O výklade Písem svätých, o cirkevných otcoch, snemoch a tradíciách.

1. **Písma sväté**, hovorí apoštol Peter, **nezáležia na osobnom výklade** (2Pe I,20). Preto neschvaľujeme ľubovoľné výklady; z toho dôvodu neuznávame za pravý, alebo správny onen výklad Písem, ktorý nazývajú názorom rímskej cirkvi, ktorý totiž obhajcovia rímskej cirkvi usilujú sa jednoducho každému nanútiť: ale za pravoverný a správny uznávame len onen výklad Písem, ktorý je čerpaný zo samých Písem (totiž z ducha toho jazyka, v ktorom boli napísané, ďalej podľa uváženia okolností a tiež podľa miest sebe podobných, alebo nepodobných, vysvetlené viacerými a jasnejšími miestami) čo sa porovnáva s pravidlom viery a lásky a slúži obzvlášť k sláve Boha a k spáse ľudí.

2. Preto nezamietame výklady gréckych a latinských otcov cirkevných ani nezavrhuje ich učené rozpravy a pojednávania o svätých veciach, pokiaľ zrovnávajú sa s Písmom svätým: avšak šetrne sa od nich odvraciame, keď zhladneme, že prinášajú niečo cudzieho, alebo Písmam sa protiviaceho. A nemyslíme, žeby tým bola im spôsobená, nejaká krivda od nás; keďže oni všetci jednomyselne to chcú, aby sme ich spisy nepostavili na úroveň kanonických spisov, ale doporučujú ich skúmať nakoľko sa zrovnávajú, alebo rozchádzajú so svätými pianami, a prikazujú, aby tie, ktoré sa zrovnávajú prijali, ktoré sa však s nimi nezrovnávajú, aby sme ich neuznávali. Podobným spôsobom sa treba zaoberať tiež s ustanoveniami, alebo kánonmi cirkevných snemov. Z tej príčiny nestrpíme, aby na nás niekto v náboženských sporoch alebo veciach viery doliehal púhymi výpoveďami cirkevných

otcov, alebo uzneseniami cirkevných snemov, tým menej prijatými obyčajmi, alebo veľkým počtom rovnako zmýšľajúcich, alebo zámenkou starobylosti.

3. Vo veciach viery preto neuznávame nijakého sudcu okrem samého Boha, ktorý v Písme svätom oznamuje, čo je pravé a čo falošné, čo je treba sledovať a čomu treba sa vyhýbať. Podľa toho my sa uspokojujeme iba s úsudkami duchovne založených ľudí, spočívajúcimi na slove Božom. Zaiste Jeremiáš i ostatní proroci prísne odsudzovali ony snemy Kňazov, ktoré oni zvolali proti zákonu Božiemu; rovnako dôrazne napomínajú, aby sme neposlúchali tých otcov a nenasledovali tých, ktorý chodiac podľa svojich výmyslov, odchyľili sa od zákona Božieho.

4. Rovnako zavrhuje ľudské podania, ktoré i keď sú ozdobené krásne znejúcimi nadpismi, ako by božské alebo apoštolské boli, ktoré ako by z úst samých apoštolov a z rúk apoštolov po nich nasledujúcim biskupom a cirkvi boli odovzdané: avšak, keď ich porovnáme so svätými písmam, odchyľujú sa od týchto a touto svojou odchýlkou ukazujú, že apoštolské vôbec nie sú. Lebo ako apoštolovia neučili veciam sebe odporujúcim; práve tak ani apoštolskí mužovia nehlásali nič, čo by odporovalo učeniu apoštolov. Bezmála by bolo bezbožné tvrdiť, že by apoštolovia, ústnym **podaním** učili niečo, čo by odporovalo ich spisom. Apoštol Pavol jasne hovorí, že on **v každej cirkvi rovnako učil** (1Kor 4,17), a inde hovorí: **»Nepíšeme vám nič iného, než čo čítate a čomu rozumiete«** (2Kor I,13). Inde zase svedčí, že on a jeho učenci (to jest apoštolskí mužovia) chodia v tých samých stopách a počínajú si v rovnakom Duchu (2Kor 12,8).

Kedysi i Židia mali svoje podania od starších, avšak tieto Pán rázne zamietol, dokážuc, že ich zachovávanie protiví sa zákonu: Božiemu a že **nimi nadarmo ctia Boha** (Mt 15,9; M 7,7).

Kapitola III.

O Bohu, Jeho jednote a Svätej trojici.

1. Veríme a učíme, že Boh vo svojej podstate a prirodzenosti je jeden, ktorý trvá sám od seba, ku všetkému sám postačuje, je neviditeľný, nehmotný, nezmerateľný, večný, stvoriteľ všetkých ako viditeľných tak neviditeľných vecí, najvyššie Dobro, živý a všetko obživujúci a zachovávajúci, všemohúci a najmúdrejší, milostivý a milosrdný, spravodlivý a pravdovravný. Mnohobožstvo máme Vskutku v oškľivosti, lebo je jasne napísané: **Hospodin náš Boh je jeden Hospodin** (5Mojž 6,4). **Ja som Hospodin tvoj Boh, nebudeš mať iných bohov predomnou** (2Mojž 20,4). **Ja som Hospodin, niet Boha okrem mňa** (Iz 45,5). **Či nie som ja Hospodin a nieto iného mimo mňa? Jediný pravý a zachraňujúci Boh, nikto nie je mimo mňa. Ja Hospodin, Hospodin, ľútostivý a milosrdný Boh, dlho zhovievajúci a veľký čo do milosti a pravdy** (2Mojž 34,6).

2. Nič menej však o tomto neobsiahlom, jedinom a nerozdelenom Bohu veríme a učíme, že čo do osoby je nerozlučiteľne a nesmiesateľne rozdielny, to jest Otec, Syn a Duch svätý, takže Otec od večnosti splodil Syna; Syn »nevypravitelným« spôsobom sa zrodil, Duch svätý však pochádza od oboch a to od večnosti s oboma má byť vzývaný; takže nie sú traja Bohovia, ale sú tri osoby, ktoré sú jednakej podstaty, jednako večné a spolu rovné, kým čo

do bytosti rozdielne a čo do poradia, jedna druhú predchádza, predsa však bez akejkolvek nerovnosti. Lebo čo sa týka prirodzenosti, alebo podstaty, tak sú spojené, že je jeden Boh, a že božská podstata je spoločná s Otcom, Synom a s Duchom svätým.

3. Písmo sväté totiž ukazuje nám jasnú rozdielnosť osôb, keď anjel medzi inými takto reče svätej panne: **»Duch svätý príde k tebe, moc Najvyššieho ťa zatieni; preto tiež, čo sa zrodí, bude nazvané svätým, Synom Božím«** (Lk 1,35). Ale i pri pokrstení Krista bolo počuť nebeský hlas, zostupujúci na Krista, hovoriaci: **»Tento je môj milovaný Syn«** (Mt 3,16.17; Jn 1,32). Zjavil sa tiež Duch svätý v podobe holubice. A keď Pán rozkázal svojim učeníkom krstiť, ustanovil, aby **krstili v mene Otca i Syna i Ducha svätého** (Mt 28,19). Inde v evanjeliu tiež riekol: **Ducha svätého pošle môj Otec v mojom mene** (Jn 14,26). A opäť: **»Až príde Prímluvca, ktorého v vám pošlem od Otca, Duch pravdy, ktorý od Otca vychádza, ten bude svedčiť o mne«** (Jn 15,26). Slovom: prijímame Symbolum — apoštolské vierovyznanie — lebo učí nás pravej viere.

4. Zamietame tedy židov a mohamedánov a všetkých tých, ktorí sa tejto svätosvätej a vzývania hodnej Trojici rúhajú. Rovnako zamietame všetky bludárstva a bludárov, ktorí učia, že Syn a Duch svätý sú len podľa mena Bohom, ďalej že vo Svätej Trojici je niečo stvoreného a slúžiaceho, totiž druhému podriadeného, že je konečne v nej niečo nerovného, väčšieho, alebo menšieho, telesného, alebo telesne vytvoreného, dľa povahy, alebo vôle rozdielneho, buď zmiešaného, alebo samostatného; ako by Syn a Duch svätý boli len pôsobenia a vlastnosti jediného Boha, ako to mysleli monarchiáni noviciáni, Praxeas, patripassiáni, Sabellius, Pavol zo Samosaty, Aetius, Macedonius, anthropomorfiti, Arius a iní im podobní.

Kapitola IV.

O modlitbách, alebo obrazoch Boha, Krista a svätých.

1. Pretože Boh je bytosť neviditeľná a nekonečná: preto nemôže byť nijakým umením, alebo obrazom vyobrazený: preto sa neostýchame prehlásiť s Písmom svätým vyobrazenie Boha za čiru lož. Z tej príčiny zavrhuje nie len modly pohanov, ale i obrazy kresťanov. I keď totiž Kristus prijal ľudskú prirodzenosť, predsa neprijal ju preto, aby slúžil sochárom a maliarom za predlohu. Riekol, že neprišiel preto, aby zrušil zákon a prorokov (Mt 5,17); v zákone a v písmach prorokov potom obrazy sú zakázané (2Mojž 20,4; 5Mojž 19,4; 5Mojž 4,12). Riekol, že jeho telesná prítomnosť nebude osožná cirkvi; prisľúbil, že Duchom svojim bude stále s nami prítomný (Jn 16,7). Kto by tedy veril, žeby tieň, alebo nejaký obraz Jeho

tela prinášal úžitok veriacim? A pretože skrze Ducha svojho prebýva v nás: preto sme chrám Boha (2Kor 6,16). A čo spoločného má chrám boží s obrazmi? A keďže blahoslavené duše a oslávení nebešťania za svojho pozemského života zavrhovali od seba každú poctu (Sk 14,15) a brojili proti sochám: komu by sa tedy zdalo pravdepodobným, žeby zbožným nebešťanom a anjelom páčili sa ich obrazy, pred ktorými ľudia sa klaňajú, hlavy obnažujú a iné počty preukazujú?

2. Aby však ľudia boli v náboženstve vyučovaní a upomínaní na božské veci a svoje spasenie, prikázal Pán zvestovať evanjelium (Mt 16,15) a nie maľovať a obrazmi vzdelávať nepoučený

ľud. Ustanovil tiež sviatosti, ale rytiny nikde nenariadil. Ostatne, kamkoľvek obrátíme svoj pohľad: všade nám do očí padnú Bohom stvorené živé a pravé skutočnosti, ktoré ak náležite pozorujeme, o mnoho účinnejšie pohnú pozorovateľom, než všetky obrazy, alebo márne, nehybné, mdlé a mŕtve maľby všetkých ľudí, o ktorých správne povedal prorok: **»Majú ústa a nehovoria, majú oči a nevidia«** (Žalm 115,5). Preto schvaľujeme tento výrok onoho starého spisovateľa Lactantia: , »Nieto pochybnosti o tom, že kdekoľvek je rytina, tam niet nijakého náboženstva« (Instit. div. II. c. 18). A tvrdíme, že správne učinil onen blahoslavený biskup Epifanus, ktorý, keď na dverách chrámu našiel oponu, na ktorej bol namaľovaný obraz Kirsta, alebo nejakého svätého; strhol ho a zničil, lebo vedel, že je to proti výroku Písem, keď v cirkvi Kristovej visí obraz človeka. Preto tiež rozkázal, aby sa potom v cirkvi Kristovej opony obdobného druhu, ktoré prichádzajú do rozporu s naším náboženstvom, nezavesovali, ba radšej je treba odstrániť ono pohoršenie ako také, ktoré sa nehodí do cirkvi Kristovej a medzi veriaci ľud. Súhlasíme ďalej s oným výrokom Augustína o pravom náboženstve: Naše náboženstvo nech nie je uctievaním ľudskeho diela. Lebo lepší sú sami umelci, ktorí tieto veci zhotovujú: predsa však nie sme povinní ich uctievať (De vera religione c. 55).

Kapitola V.

O uctievaní, pocte a vzývaní Boha skrze jediného Prostredníka Ježiša Krista.

1. Učíme, že jedine pravého Boha je treba vzývať a jemu poctu vzdávať. Túto poctu nevzdávame nikomu, podľa onoho prikázania Pána: **»Svojho Pána Boha vzývaj a jedine Jemu slúž«** (Mt 4,10). Zaiste všetci proroci čo najprísnejšie sa obracali proti národu izraelskému, kedykoľvek vzýval a uctieval nie jediného, samotného, pravého Boha. Učíme však, že Boha je treba tak vzývať a uctievať, ako nás tomu On sám naučil, totiž v duchu a v pravde (Jn 4,23.24); nie s nejakou poverou, ale s úprimnosťou, podľa Jeho slova, aby snád raz tiež k nám neriekol: »Ktože to žiadal z vašich rúk?« (Iz 16,2.3). Lebo i apoštol Pavol tak hovorí: »Boh si nedáva slúžiť ľudskými rukami, ako by niečoho potreboval...« (Sk 17,26).

2. Jedine Jeho vzývame vo všetkých skúškach a príhodách nášho životu a to prostredníctvom jediného Prostredníka a Prímluvcu nášho Ježiša Krista. Lebo zrejme nám prikázal: »Vzývaj ma v deň súženia, vytrhnem ťa a budeš ma oslavovať« (Žalm 50,15). Avšak i veľmi štedro prisľúbil nám Pán, keď riekol: »Za čokoľvek by ste prosili Otca v mojom mene, dá vám« (Jn 16,23). Tiež: Poďte ku mne všetci, ktorí pracujete a ste preťažení, a ja vám dám odpočinok (Mt 11,28). A pretože je napísané: »Ako môžu vzývať toho, v koho neverili?« (Rím 10,14), my preto v samého Boha veríme: tedy Jeho samotného vzývame a to skrze Krista. Lebo ako apoštol Pavol hovorí: »Jediný je Boh, jediný tiež prostredník medzi Bohom a ľudmi, človek Kristus Ježiš« (1Tim 2,5); opäť: »Ale, ak hreší niekto, máme Prímluvcu u Otca, Ježiša Krista spravodlivého« (1Jn 2,1).

3. Z tej príčiny my oslávených nebešťanov, alebo svätých ani nevzývame, ani neuctievame, ani na pomoc nevoláme a ani ich neuznávame za prímluvcov, alebo prostredníkov pred Otcem. Lebo postačuje nám Boh a Prostredník, Kristus a onú časť, ktorá patrí jedine Bohu a jeho Synovi, nedelíme s nikým, nakoľko On sám jasne povedal: »Nedám inému svojej slávy«

(Iz 42,8). I apoštol Peter to učí: »Niet iného mena pod nebom daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení« (Sk 4,12). Zaiste tí, ktorí v ňom skrze vieru nájdú uspokojenie, ničoho iného nehľadajú mimo Krista.

Ničmenej však (svätými) blahoslavenými ani nepohrdame, ani o nich nízko nezmyslíame. Uznávame totiž, že sú živými údmi Krista, milovníci Boha, ktorí slávne zvížazili nad telom a svetom. Milujeme ich tedy a tiež ctíme ich, ako bratov, avšak nie nejakou náboženskou poctou, ale počestnými smýšľaním o nich a spravodlivými chválami. Tiež ich napodobňujeme, lebo na svojich najhorlivejších prosbách a modlitbách žiadame, aby sme ako nasledovníci ich viery a cnosti, boli tiež spoluúčastníkmi večného spasenia a s nimi spolu u Boha prebývali a spolu s nimi v Kristu sa radovali. A čo sa toho týka, súhlasíme s oným výrokom Augustína o pravom náboženstve: »Naše náboženstvo nech nie je uctievané mŕtvych ľuďmi; lebo ak pobožne žili, vtedy nie sú takí, aby túžili po takýchto poctách, ba skôr to chcú, aby sme Jeho ctili, vo svetle ktorého oni **žijú a radujú sa nad tým, že i my sme spoluúčastníkmi Jeho zásluh. Máme ich tedy ctíť, lebo sú hodní nasledovania, ale pre ich zbožnosť nijako ich nemáme vzývať**« (De vera religione c. 55).

4. Však ešte menej veríme, žeby sa ostatkom zosnulých mala vzdávať pocta, alebo zbožňovanie. Oni starí svätí považovali, že dostatočnú česť preukázali svojim mŕtvym, ak ich telesné pozostatky – potom keď ich duch vzlietol k nebesám – počestné pochovali; a za najvznešenejšie ostatky všetkých svojich predkov pokladali ich cnosti; učenie a vieru, ktoré ako s chválou mŕtvych doporučovali: tak i sami, kým žili na zemi, usilovali sa ich napodobniť. Práve títo predkovia neprísahali ináč než na meno jediného Boha Hospodina, ako to božský zákon prikazuje (5Mojž 10,20), ktorý zakazuje prísahu na meno cudzích bohov (2Mojž 23,13). Preto prísahy na meno svätých my neskladáme. Zavrhuje preto vo všetkých týchto veciach to učenie, ktoré zosnulým zbožným v nebi pripisuje, viac, než sa patrí.

Kapitola VI.

O prozreteľnosti Božej.

1. Veríme, že starostlivosťou múdreho, večného a všemohúceho Boha všetko na nebi i na zemi a čo je vo všetkom stvorení sa udržuje a spravuje. O tom svedčí Dávid hovoriac: **»Hospodin je vyvýšený nad všetky národy, a nad nebesá sláva jeho. Kto je rovný Hospodinu, Bohu nášmu, ktorý vysoko býva? Ktorý sa snižuje, aby videl, čo je na nebi i na zemi«** (Žalm 113,4–5). A opäť tak hovorí: **»Ty znáš všetky cesty moje. Lebo ešte ani nemám slova na jazyku, a hľa, Hospodine, ty to vieš všetko«** (Žalm 139,3–4). I apoštol Pavol o tom svedčí, hovoriac: **»Lebo v ňom žijeme, hýbeme a sme (Sk 17,28), a z Neho skrze Neho a pre Neho je všetko«** (Rím 11,36). Veľmi správne a podľa Písma svätého zdôraznil to Augustín (De agone Christi c. 8), čo Pán riekol: **»či sa nepredávajú dva vrabce za groš? a predsa ani jeden z nich nepadne na zem bez vôle vášho Otca«** (Mt 10,29). Týmito slovami to chcel dokázať, že i to, čo ľudia pokladajú za najmenej cenné, i to spravuje Božia všemohúcnosť. Tak hovorí ďalej i pravda, **že On živí vtákov pod nebom a odieva poľné ľalie, ba i vlasy na našej hlave sú spočítané (Mt 6,26).**

2. Odsudzujeme preto epikurejcov, ktorí popierajú Božiu starostlivosť a všetkých tých, ktorí rúhavo to hovoria, že Boh len nebesá spravuje a naše veci ani nevidí, ani o nich nedbá. Odsúdil takých tiež onen kráľovský prorok Dávid, ktorý riekol: **»Až dokedy bezbožníci, Hospodine, dokedy budú plesať? A hovoria: Nevidí toho Hospodin, ani tomu nerozumieme Boh Jakubov! Rozumejte, vy zhovädli v ľuďe! A vy blázni, kedyže už zmúdriete? Či azda ten, ktorý učinil ucho, nepočuje? A čo ten, ktorý stvoril oko, nevidí?«**(Žalm 94,3.7–9).

3. Pritom však nepohrdame ako neužitočnými, onými prostriedkami, ktorými sa starostlivosť Božia prevádza, ale skôr učíme, že sa podľa nich máme spravovať, pokiaľ nám slovo Božie to doporučuje. Preto zamietame nerozvážne slová tých, ktorí hovoria že: ak božia starostlivosť spravuje všetky veci, vtedy sú iste daromné naše usilovanie a naše lopotenie; postačí, ako všetko to, čo má byť spravované, prenecháme Božej starostlivosti a nie je potrebné, aby sme sa potom o nejakú vec ďalej starali, alebo niečo konali. Lebo i keď apoštol Pavol vedel, že pluje pod opaterou Božou, ktorý mu sám riekol: **»Musíš svedčiť i v Ríme«** (Sk 23,11); ktorý nad to i to mu prisľúbil: **»Lebo nikto z vás nepríde o život, nikomu z vás ani vlas na hlave nebude zmarený«** (Sk 27, 22, 34), predsa však len samý Pavol, keď námorníci pomýšľali na útek, tak riekol stotníkovi a vojakom: **»Ak títo nezostanú na lodi, vy nemôžete byť zachránení«** (Sk 27,31). Lebo Boh, ktorý jednej každej veci určil jej cieľ, zároveň rozhodol tiež o počiatku aj o prostriedkoch, skrze ktoré sa má dospieť až ku koncu.

4. Pohania udalosti pripisujú buď slepému osudu alebo neistej náhode. Ale apoštol Jakub nechce, aby sme hovorili: **»Dnes, alebo zajtra sa odoberieme do toho mesta a budeme obchodovať«** (Jk 4,13.15). I Augustín tak hovorí: **Všetko čo v bebu vecí slepe sa diať, zdá sa ľuďom daromným, deje sa Jediné na Jeho slovo, lebo nič sa nedeje bez Jeho rozkazu (Enarrat in Psalm 148)**. Takou náhodnou udalosťou zdalo sa byť to, že keď Saul hľadal oslice svojho otca, stretol sa s prorokom Samuelom; ale už predtým riekol Pán ku prorokovi: **»Zajtra o tomto čase pošlem ku tebe muža zo zeme Benjamínovej«** (1Sám 9,16).

Kapitola VII.

O stvorení všehomíra, o anjeloch, diabli a človeku.

1. Tento dobrotivý a všemohúci Boh stvoril všetko, ako veci viditeľné, tak neviditeľné Svojím večným Slovom a to tiež zachováva skrze Svojho večného Ducha, ako o tom svedčí Dávid, keď hovorí: **»Slovom Hospodinovým učinené sú nebesá a duchom jeho úst všetko ich vojsko«** (Žalm 33,6). Všetko, čo Boh stvoril – ako Písmo hovorí – bolo veľmi dobré, určené ku prospechu a úžitku ľudí. Hovoríme, že všetky tieto veci pochádzajú z jedného počiatku.

2. Odsudzujeme preto manichejcov a marcionitov, ktorí bezbožne vymysleli dvojakú podstatu a prirodzenosť dobra a zla, tiež, dve prapríčiny a dvoch proti sebe stojacích bohov – dobro a zlo.

3. Medzi všetkými stvoreniami vynikajú anjeli a ľudia. O anjeloch tak hovorí sväté Písmo: **»Ktorý robíš vetry svojimi posly, svojimi služobníkmi plápolajúci oheň«** (Žalm 104,4). Podobne: **»Čože nie sú všetci anjeli len služobní duchovia, ktorí bývajú posielaní na pomoc tým, ktorí majú obdržať dedičstvo spásy?«** (Žid 1,14). O satanovi potom sám Pán Ježiš takto

svedčí: »On bol vrahom ľudí od počiatku, neobstál v pravde, pretože v ňom niet pravdy. Kedykoľvek hovorí, lož hovorí z toho, čo je mu vlastné, pretože je lhár a otec lži« (Jn 8,44). To učíme tedy, že niektorí anjeli zotrvali v poslušnosti a tak boli určení k vernej službe Bohu a ľuďom; iní však z vlastnej viny odpadli a do záhuby boli uvrhnutí a stali sa nepriateľmi všetkého dobra a veriacich.

4. O človeku potom to hovorí Písmo, že na počiatku bol dobrým učený na obraz a podobnosť Boha; že Boh ho umiestnil v rajskej záhrade a podrobil mu všetko (1Mojž 2,8–15), čo Dávid tak velebne oslavuje v ôsmom žalme. Pridal mu tiež manželku a nad to im požehnal. Tvrdíme však, že človek pozostáva z dvoch a to rozdielnych podstát v jednej osobe, t. j. nesmrteľnej duše, ktorá po odlúčení od tela ani nespí, ani nezaniká, a zo smrteľného tela, ktoré však bude pri poslednom súde vzkriesené z mrtvých, aby tak celý človek buď v živote, alebo smrti zostal večne.

5. Odsudzujeme všetkých tých, ktorí v posmech berú nesmrteľnosť duše, alebo všetečným rozumovaním v pochybnosť uvádzajú, alebo tvrdia, že duch spí, alebo že je čiastkou Boha. Skrátka odsudzujeme mienky všetkých tých, ktorí o stvorení, o anjeloch, o satanovi a človeku opačne smýšľajú, než nás tomu učia Písma sväté v apoštolskej cirkvi Kristovej.

Kapitola VIII.

O pádu človeka, a hriechu a o príčine hriechu.

1. Boh stvoril človeka z počiatku na svoj obraz, v spravodlivosti a skutočnej svätosti, dobrým a pravdivým; ale človek na popud hada (1Mojž 3) a pre vlastnú vinu odpadol od dobroty a spravodlivosti a stal sa korisťou hriechu, smrti a rozličných nerestí. A akým sa po pádu stal, takí sú všetci tí, ktorí z neho pochádzajú, t.j. prepadli hriechu, smrti a rôznym nešťastiam.

2. Pod hriechom potom rozumieme onú vrozenú porušenosť človeka, ktorá z našich prvých rodičov na nás všetkých prešla, alebo sa rozšírila, pre ktorú sme pohrúžení do zlých žiadostí (1Mojž 6,5.8.21) a od dobra odvrátení, náchylní však ku všetkému zlu, plní všetkej hanebnosti, nedôvery, opovrhovania a nenávisť, voči Bohu, sami od seba nemôžeme nič dobrého urobiť, dokonca ani len myslieť (2Kor 3,5). Áno, potom, keď i rokov pribúda, prevrátenými myšlienkami, slovami a skutkami, ktorých sa dopúšťame proti zákonu Božiemu, prinášame zlé ovocia, ako zlé stromy (Mt 12,33); z tej príčiny podľa vlastnej zásluhy prepadávame Božiemu hnevu, uvaľujeme na seba spravodlivé tresty, takže všetci by sme boli od Boha zavrnutí, keby nás vykupiteľ Kristus neprivedol nazad.

3. A tak tedy smrťou nerozumieme len smrť telesnú, ktorú musíme všetci raz podstúpiť pre hriechy; ale i večné tresty, ktoré sme zaslúžili pre náš hriech a porušenosť. Lebo apoštol to hovorí, že: »Mrtví sme boli pre svoje prestupky a hriechy a boli sme od prirodzenosti predmetmi Božieho hnevu, ako všetci ostatní. Ale Boh, bohatý vo svojom ulútovaní, hoc sme boli mŕtvi pre prestupky, i nás oživil spolu s Kristom« (Ef 2); ďalej: »Preto ako skrze jedného človeka hriech vstúpil do sveta, a skrze hriech smrť, a tak na všetkých ľuďoch sa rozšírila smrť, že všetci zhršli« (Rím 5,12).

4. Uznávame teda, že v každom človeku je dedičný hriech; uznávame, že všetky ostatne hriechy, ktoré z neho pochádzajú a hriechom sa nazývajú, v skutočnosti tiež nimi sú, nech sa nazývajú akokoľvek, buď smrteľným, (1Jn 5,16 ns), alebo odpustiteľnými, alebo tiež oným, ktorý sa volá hriechom proti Duchu svätému, ktorý nebude odpustený (Mt 3,29). I to vyznávame, že hriechy nie sú rovnaké, i keď pochádzajú z toho samého prameňa porušenia a nevery, ale jedny sú ťažšie od druhých, ako to Pán riekol: »Snesiteľnejšie bude zemi Sodomskej a Gomorskej v deň súdu než onomu mestu, ktoré nechcelo počúvať slová evanjelia« (Mt 10,15).

5. Odsudzujeme teda všetkých tých, ktorí proti tomu učili, zvlášte však Pelagia a všetkých pelagiánov spolu so stúpenkami Joviniána, ktorí so stoikmi pokladali všetky hriechy za rovné. V tejto veci a vo všetkom súhlasíme s Augustínom, ktorý svoje učenie čerpal a obhajoval z Písma svätého.

6. Zavrhuje ďalej Floriána a Blasta, proti ktorým i Ireneus písal a všetkých tých, ktorí Boha pokladajú za pôvodcu hriechu; keďže jasne je napísané: »Lebo ty nie si Bohom, ktorý by mal záľubu v bezbožnosti; nebude s tebou bývať zlý; nenávidíš všetkých, ktorí robia nepravosť (Žalm 5,5–7). A opäť: Keď satan hovorí lož, hovorí zo svojho vlastného, lebo je luhár a otec lži« (Jn 8,44). Ale i v nás samých je dosť hriechov a skazenosti, takže nie je treba, aby nám Boh pridával novej, alebo hojnejšej nepravosti. Preto, ak sa v Písme hovorí o tom, že Boh zatvrdzuje, zaslepuje a v prevrátené myslenie niekoho vydáva, tomu tak treba rozumieť, že Boh to činí podľa spravodlivého súdu, ako spravodlivý sudca a kárateľ. Konečne, koľkokrát sa v Písme svätom hovorí o tom, alebo tak sa zdá, že Boh činí niečo zlého: to nie preto je rečené, ako keby nie človek konal zlo, ale pretože Boh to dopúšťa, aby sa to stalo a nezabraňuje tomu pre svoj spravodlivý súd; kdežto, keby bol chcel, mohol by mu zabrániť; alebo že ľudské zlo na dobro obracia ako previnenie bratov Jozefových; alebo že hriechy tak spravuje, aby sa nad mieru nevyrútily a nerozmohly. Augustín tak píše o tom (Enchiridion ad Laur. c. 100): Obdivuhodným a nevysloviteľným spôsobom, nie bez Jeho vôle deje sa to, čo sa hoci proti Jeho vôli koná. Pretože by sa nestalo, keby On nedovolil, aby sa stalo. A zaiste nie proti svojej vôli dovoľuje, ale podľa svojej vôle. Ani by nedovolil On ako dobrý zlo, keby ako všemohúci nemohol tiež zo zla urobiť dobro. Potiaľ on.

7. Ostatné otázky, že či Boh chcel, aby Adam padol? alebo či ho podnecoval k pádu? alebo prečo pádu nezabránil? a iné podobné, počítame medzi všetečné otázky, len ak by nás donútil svár kacírov, alebo podobných neodbytných ľudí, aby sme tiež takéto otázky zo slova Božieho vyložili, ako to nezriedka činili zbožní učiteľia cirkvi; vediac, že Boh prikázal človeku, aby nejedol zo zakázaného ovocia, a že prestúpenie zákazu potrestal; ale i zlé veci, ktoré sa dejú, nie sú zlé vzhľadom k Božej starostlivosti, vôli a Božej moci, ale vzhľadom na satana a našu vôľu, ktorá sa vzpiera Božej vôli.

Kapitola IX.

O slobodnej vôli, a schopnostiach človeka.

1. O tejto veci, ktorá často dala v cirkvi vznik mnohým sporom, to učíme, že je treba uvážiť tri okolnosti, alebo stavy človeka. Najprv, aký bol človek pred Pádóm? totiž spravodlivý a slobodný, ktorý mohol i v dobrou zotrvať i ku zlu sa prikloniť; priklonil sa však ku zlému a zaplietol ako seba, tak celé ľudské pokolenie do hriechu a smrti, ako sme predtým povedali.

2. Potom je treba uvážiť, aký bol človek po Páde? I keď človek nestratil rozumnosť a nebola mu odobratá vôľa, a ani sa nepremenil práve v kameň, alebo peň: predsa oné schopnosti v človeku tak sa zmenily a oslably, že nie sú už viac schopné na to, načo boly spôsobilé pred pádom. Mysel sa totiž zatemnila a zo slobodnej vôle stala sa otrocká vôľa. Lebo hriechu slúži nie nechtiac ale chtiac. Zaiste chcením to nazývame, nie nechcením.

3. Preto, čo sa týka zla, alebo hriechu: človek k nemu nebýva donútený od Boha, alebo od satana, ale zlo koná z vlastnej vôle a v tomto ohľade mať naprosto slobodnú vôľu. Ak potom často to pozorujeme, že Boh prekazí človeku prevedenie najhorších skutkov a úmyslov, aby nedosiahly svojho cieľa: tým Boh neuberá človeku slobody v zlu, ale mocou svojou predchádza to, čo si človek ináč slobodne predsavzal. Tak i bratia Jozefa slobodne pojali úmysel, že Jozefa zabijú, ale to nemôžu urobiť, lebo inak sa zdalo Božej rade.

4. Čo sa týka dobra a ctností: rozum ľudský sám zo seba nesúdi správne o božských veciach. Evanjelické a apoštolské písmo totiž od každého z nás, ktorí chceme byť spasení, vyžaduje znovuzrodenie; nakoľko prvé narodenie z Adama nič nám neprospieva k spáse. Apoštol Pavol hovorí: »Telesný človek neuznáva veci Ducha Božieho« (1Kor 2,14). Inde berie v pochybnosť, že by sme sami boli schopný vymisliet niečo dobrého (2Kor 3,5). Vieme však, že vodcom vôle je rozum, alebo úmyse; keď však vodca je slepý: je jasné, kam sa dostane i vôľa; preto, kým človek sa znovu nenarodí, nemá nijakú slobodnú vôľu k dobru, ani nijakú silu vykonať dobro. Pán takto hovorí v evanjeliu: »Vpravde, vpravde hovorím vám: Ktokoľvek hreší, je otrokom hriechu« (Ján 8,34). A podľa apoštola Pavla telesné smýšľanie je nepriateľom Božím; lebo nie je podriadené zákonu Božiemu, ba ani nemôže byť (Rím 8,7).

5. Ďalej pokračujúc to hovoríme, že v padlom človeku je určité chápanie pozemských vecí. Lebo Boh z milosrdenstva svojho ponechal mu totiž schopnosti, avšak ani zďaleka nedosahujú k oným, ktoré mal pred pádom. Boh prikazuje cvičiť schopnosti a zároveň pridáva dary a tiež prospech. A je zrejmé, že vo všetkých odvetviach umenia nedosiahneme ani prospechu bez Božieho požehnania. Písmo sväté zaiste všetky umenia od Boha odvodzuje (2Mojž 31). Veď i pohanovia pripisovali pôvod umení bohom, ako ich vynálezcom.

6. Konečne vidíme, či znovuzrodení majú slobodnú vôľu a do akej miery? Pri znovuzrodení Duch svätý osvecuje rozum, aby pochopil tajomstvá a vôľu, ale opatruje tiež schopnosťami, aby dobrovoľne chcelo a tiež konať mohlo. Keby sme sa toho vzdali, zapreli by sme kresťanskú slobodu a zaviedli zákonné otroctvo. Ale i Boh tak hovorí skrze proroka: »Dám svoj zákon do ich vnútorností a napíšem ho na ich srdece« (Jer 31,33). I Pán to hovorí v evanjeliu: »Ak Syn vás oslobodí, vpravde slobodní budete« (Ján 8,36). Pávol zas to hovorí: »Veď vám sa dostalo tej milosti pre Krista: nielen v neho veriť, ale i pre neho trpieť (Fil 1,29).

Ďalej: Som tiež presvedčený, že ten, ktorý vo vás začal dobré dielo, dokoná ho až ku dňu Krista Ježiša (Fil 1,6); a opäť: Ved' Boh sám pôsobí vo vás i vôľu i čin pre dobré rozhodnutie« (Fil 2,13).

7. Pritom však učíme, že je treba dbať dvoch vecí; po prvý raz to, že znovuzrodení pri voľbe a konaní dobra nie len trpne, ale i činne sa chovajú. Lebo Boh, ich ponúka, aby sami konali to, čo konajú. Správne pripomína k tomu Augustín, že Boh sa nazýva naším pomocníkom. Nemôže byť však spomožené, iba tomu, kto niečo robí. Manichejci zbavili človeka všetkej činnorodosti a pokladali ho stáby za kameň alebo peň.

8. Po druhé učíme to, že v znovuzrodených ostáva slabosť. Lebo totiž prebýva v nás hriech a v znovuzrodených telo bojuje proti duchu až do konca nášho života: preto nemôžu znovuzrodení celkom dokonale vykonať to, čo si predsavzali. Toto potvrdzuje apoštol (Rím 7; Gal 5). Podľa toho naša slobodná vôľa je slabá preto, že v nás až do konca života dačo zostáva z stareho Adama a vrodenej ľudskej porušnosti. Pretože však sily telesnosti a zbytky starého človeka nie sú tak účinné, aby celkom udusily pôsobenie Ducha: preto nazývame veriacich slobodnými, ale predsa tak, aby svoju slabosť poznávali a so slobodnou vôľou sa nijako nehonosili. Lebo veriaci musia vždy mať na mysli to, čo toľkokrát pripomína Augustín z apoštola: »Čo máš, čo by si nebol dostal? A keď si dostal, prečo sa chváliš, ako keby si nebol dostal?« (1Kor 4,7). K tomu pristupuje to, že nie hneď sa splňuje to, čo sme si predsavzali, lebo výsledok vecí spočíva v rukách Boha. Preto prosí Pavol Pána, aby mu dal šťastne vykonať cestu (Rím 1,10). Tak tedy už i z tej príčiny je slabá slobodná vôľa.

9. Ostatne, nikto nezapiera, že vo vonkajších veciach i znovu zrodení i neznovu zrodení majú slobodnú vôľu. Lebo človek má s ostatnými tvormi (od ktorých nie je nižší) tú spoločnú vlastnosť, že niektoré veci chce, iné nechce; tak môže hovoriť, alebo mlčať, vyjsť z domu, alebo zostať doma atď. Ačkoľvek i v tom vždy treba myslieť na moc Božiu, ktorá spôsobilá to, že Balám sa nemohol dostať tam, kde chcel (4Mojž 24) a ani Zachariáš, keď sa vrátil z chrámu, nemohol hovoriť akokoľvek chcel (Lk 1,22).

10. V tejto veci odmietame manichejcov, ktorí popierajú, žeby v dobrom človeku zo slobodnej vôle bolo povstalo zlo. I pelagiánov odsudzujeme, ktorí to hovoria, že zlý človek iná dostatočnú slobodnú vôľu na to, aby konal dobré prikázania. Obidvoch vyvracia Písmo sväté, ktoré oným to hovorí: »Boh stvoril človeka spravodlivým« (1Mojž 1,27); týmto potom tak hovorí: »Tedy ak vás Syn vyslobodí, budete skutočne slobodní« (Jn 8,36).

Kapitola X.

O predurčení Božom a vyvolení svätých.

1. Boh od večnosti predurčil, alebo vyvolil slobodne a z púhej milosti bez ohľadu na osobu, svätých, ktorých chce spasiť v Kristu, podľa onoho výroku apoštola: »**Boh vyvolil si nás v Ňom pred založením sveta** (Ef 1,4); ďalej: **On nás spasil a povolal svätým povolaním, nie podľa vlastného predloženia a vlastnej milosti, ktorá nám bola daná v Kristu Ježišovi pred večnými časmi, teraz však sa stala zrejmov v zjavení nášho Spasiteľa Ježiša Krista**« (2Tim 1,9.10).

2. Tedy nie bezprostredne, hoc ani nie pre nejakú našu zásluhu, ale v Kristu a pre Krista vyvolil si nás Boh tak, aby tí, ktorí už boli Vierou v Krista vštepení, boli zároveň vyvolení; naproti tomu tí, ktorí sú mimo Krista, sú zavrnutí podľa onoho slova apoštola: **»Skúmajte sami seba, či ste vo viere, osvedčujte sa sami. či nerozoznávate sami na sebe, že Ježiš Kristus je vo vás? Iba ak by ste to boli nedokázali«** (2Kor 13,5).

3. Konečne Boh vyvolil svätých v Kristu k určitému cieľu, ktorý apoštol nasledovne vysvetľuje, hovoriac: **»Vyvolili si nás v Ňom pred založením sveta, aby sme holi svätí a nepoškvrnení pred ním; v láske nás predurčil k tomu, aby sme sa mu v Ježišu Kristu stali synmi, podľa rozhodnutia vôle k chvále slávy Jeho milosti«** (Ef 1,16).

4. A ačkoľvek Pán zná tých, ktorí sú jeho (2Tim 2,9) a niekde sa zmienka činí o malom počte vyvolených (Mt 20,16), predsa máme mať dobrú nádej o všetkých a nikto nemá byť nerozvážne pripočítaný k zavrnutým. Pavol zaiste hovorí k filipínskym: **»Ďakujem svojmu Bohu pri každej spomienke za Vás** (hovorí totiž o celej filipínskej cirkvi), **pre vaše účasť v evanjeliu; súc presvedčený, že ten, ktorý vo vás začal dobré dielo, dokoná ho až ku dňu Ježiša Krista, veď je spravodlivé, aby som takto o vás všetkých smýšľal«** (Fil 1,3.5—7). A keď sa Pána opýtali, či je málo tých, ktorí majú byť spasení? (Lk 33,23). Pán neodpovedal a neriekol, že málo, alebo mnoho bude spasených, alebo zatratených, ale radšej napomína, aby každý sa usiloval vchádzať tesnou bránou. Ako by riekol: Nie je vaša vec zvedavo sa o tom dopytovať, ale radšej sa usilujte, aby ste priamou cestou vošli do neba (Lk 13,24).

5. Preto neschvaľujeme, bezbožné reči niektorých, ktorí hovoria: Málo je vyvolených, ale pretože neviem, či som v ich malom počte: tedy užívam života. Iní zas tak hovoria: Ak ma Boh predurčil, alebo vyvolili, nič ma zaiste už o stanovené spasenie nepripraví, nechže by som čokoľvek vystrájal. Ak som však v počte zatratených, nič mi nepomôže ani viera ani pokánie, lebo Božie rozhodnutie nemôže byť zmenené. Preto daromné sú všetky poučovania a napomínania. Proti takýmto horlivo brojí ono slovo apoštola: **»Služobník Pána sa nemá vadiť, ale má byť prívetivý ku všetkým, schopný učiť a zničiť i zlé, vo výchove odporcov mierny; veď im predsa Boh môže ešte dať príležitosť ku pokániu, aby poznali pravdu vytriezveli a unikli z osídla diabla, hoci ním boli lapení, aby konali jeho vôľu«** (2Tim 2,24—26). Ale i Augustín v 14. kapitole a nasledujúcich svojho spisu »Daru vytrvalosti« to dokazuje, že oboje sa má zvestovať, ako milosť slobodného vyvolenia a predurčenia, tak i napomínania a spasiteľné učenia. Neschvaľujeme postup tých, ktorí mimo Krista sa pýtajú: Či sú vyvolení? A čo určil o nich Boji od večnosti? Lebo je treba poslúchať zvestovanie evanjelia a jemu uveriť a za nepochybné pokladať to, že ak veríš a si v Kristu: vtedy si vyvolený. Lebo Otec večnú radu svojho predurčenia, aby som to práve slovami apoštola vyložil, v Kristu nám zjavil.

6. Predovšetkým tedy je treba skúmať a uvážiť aká veľká láska Otca je nám v Kristu zjavená; ďalej je treba naslúchať, čo nám Pán každodenne v evanjeliu zvestuje, ako volá a hovorí: **»Podte ku mne všetci, ktorí ste obtiažení a pracujete a ja vám dám odpočinutie** (Mt 11,28). **Lebo tak miloval Boh svet, že svojho jednorodeného Syna dal, aby každý, kto v neho verí, nezahynul, ale mal večný život** (Ján 3,6). A opäť: **»Tak nie je vôľa vášho Otca v nebi, aby zahynul čo len jeden z týchto malých«** (Mt 18,14). Nech je nám tedy Kristu zrkadlom, v ktorom by sme svoje predurčenie pozorovali. O tom, že sme zapísaní do knihy života,

dostatočné a pevné svedectvo bude to, ak vstúpime do spoločenstva s Kristom a skrze pravú vieru On je náš a my Jeho.

7. Nech nás potešuje v pokušení hlbania o predurčení, nad ktoré sotva iné je nebezpečnejšie, to: že Božie zaslúbenia obecné platia veriacim, lebo sám hovorí: **»Proste a bude vám dané (Lk 11,9.10); lebo každý kto prosí, dostáva«** (Mt 7,7—8). Nech nás potešuje i to, že s obecnou cirkvou Božou takto sa modlíme: **Otče náš, ktorý si v nebesách! a že skrze krst sme vštepení do tela Kristovho** (Gal 3,27) a že často požívame v cirkvi Jeho telo a krv k životu večnému. Tým utvrdení, podľa apoštola **Pavla s bázňou a trasením máme konať za svoje spasenie** (Fil 2,12).

Kapitola XI.

O Ježiši Kristovi, pravom Bohu a človeku, jedinom Spasiteľovi sveta.

1. Veríme a učíme potom, že Otec od večnosti predurčil, alebo predom ustanovil Syna Božieho a nášho Pána Ježiša Krista za Spasiteľa sveta, a veríme, že On sa narodil nie až vtedy, keď z panny Márie vzal na seba telo, a ani nie pred položením základov sveta, ale pred celou večnosťou a to od Otca, nysloviteľným spôsobom. Lebo Izaiáš riekol: **»Rod Jeho kto vypraví?«** (Iz 53,8.) Micheáš potom to: **»Jeho pôvod je od starodávna, odo dní večných«** (Mich. 5,2). Ján to hovorí v evanjeliu, že: **»Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a Slovo bol Boh«** (Ján 1,1). Preto Syn je podľa, božstva rovnaký a spoločný podstatou s Otcom, je pravý Boh; nie je podľa pomenovania a prijatia za syna, alebo nejakého povýšenia, ale podľa podstaty a prirodzenosti, ako apoštol Ján opäť hovorí: **»Syna určil za dediča veškerenstva, skrze ktorého učinil všetky veky; On je odlesk slávy a obrazom podstaty Božej, nesie vesmír svojím mocným slovom«** (Žid 1,2—3). Sám Pán tak hovorí v evanjeliu: **»Teraz osláv Ty mňa, Otče u seba slávou, ktorú som mal u Teba, skôr než svet povstal«** (Ján 17,5) A inde v evanjeliu to je napísané: **»Židia sa usilovali Ježiša zabiť, lebo Boha nazýval svojím Otcom, a staval sa Bohu na roveň«** (Ján 5,18).

2. Preto zatracujeme bezbožné učenie Ariovo a všetkých ariánov namierené proti Synovi Božiemu zvlášte ale Michala Serveta Španiela a rúhavé reči všetkých servetiánov, ktoré prostredníctvom nich, proti Synovi Božiemu, satan ako by z pekla nabral a smelo a bezbožne vo svete rozsieval.

3. Veríme a učíme tiež to, že večný Syn večného Boha, staj sa synom človeka zo semena Abrahámovho a Dávidovho, nie skrze muža, ako Ebion povedal, ale bol počatý najčistejšie z Ducha svätého a narodený z navždy panny Márie, ako nám to evanjeický príbeh jasne vysvetľuje. I Pavol to hovorí: **»Lebo zaiste neprijal anjelov, ale semeno Abrahámovo prijal«** (Žid 2,16). Apoštol Ján zas tak hovorí: **»Ktorý duch nevyznáva Ježiša v tele prišlého Kristom, ten nie je z Boha«** (1Ján 4,3). Kristovo telo nebolo tedy ani zdanlivým ani z neba sneseným telom, ako o tom blúznili Valentinus a Marcion. Mimo to duša nášeho Pána Ježiša Krista nebola bez duše, ako Eunomius učil, ale mal dušu s rozumom a telo s rozumnosťou, ako Apolinaris myslel, ani telo nebolo bez duše, ako Eunomius učil, ale mal dušu s rozumom a telo so smyslami, ktorými smyslami citlivo snášal skutočné bolesti za času svojho utrpenia,

ako o tom i sám svedčí, hovoriac: **»Moja duša je presmutná až k smrti«** (Mt 26,38) a: **»Teraz je moja duša rozochvená«** (Ján 12,27).

4. Uznávame tedy, že v jednom a tom samom Pánu našom Ježišu Krista sú dve prirodzenosti alebo podstaty: božská a ľudská, hovoríme, že tieto sú so sebou tak spojené, alebo sjednotené, že ani nie sú pohltené, ani splynutej ale skôr.pri zachovaní jednej každej vlastnosti svojich neporušených prirodzeností; v jednej osobe sú tak spojené a sjednotené, že my jedného Krista Pána vzývame, nie dvoch; hovorím: jedného, ako pravého Pána a človeka; podľa božskej prirodzenosti s Otcom, podľa ľudskej prirodzenosti s nami ľuďmi rovnakej podstaty a **nám vo všetkom podobného okrem hriechu** (Žid 4,15). Lebo ako zavrhuje učenie nestoriánov, ktoré z jedného Krista robí dvoch a porušuje jednotu osoby: práve tak i rozhodne zatracujeme blúznenie Eutycha a monothetov alebo monofysitov, ktorí popierajú vlastnosti ľudskej prirodzenosti.

5. Nasledovne vonkoncom neučíme, žeby v Kristu trpela božská prirodzenosť, alebo žeby Kristus podľa svojej ľudskej prirodzenosti ešte i teraz bol prítomný na tomto svete teda všade. Lebo ani nemyslíme, ani neučíme, žeby telo Kristovo po oslávení prestalo byť pravým telom, alebo žeby bolo v božské obrátené a to takým spôsobom v božské, žeby svoje vlastnosti, čo sa týka tela a duše zo seba složilo a celkom sa bolo zmenilo v božskú prirodzenosť, a tak len v jednej podstate začalo jestvovať. Preto nijako neschvaľujeme, ani neprijímame prázdne, zapletené, nejasné a sebe protirečiacie rozumovania Schwenkfelda a jemu podobných darmovravcov o tejto veci, ani sami nie sane schwenkfeldiáni.

6. Veríme ďalej, že **naš Pán Ježiš Kristus** — ako apoštol Peter hovorí — **v skutočnosti trpel a zomrel pre nás v tele** (Ipe 3,18). V ohavnosti máme bezbožné zúrenie jakobitov a Turkov, ktorí sa rúhajú utrpeniu Pána.

7. Nezapierame však — podľa slov apoštola Pavla — **že Pán slávy za nás bol ukrižovaný** (1Kor 2,8). Lebo vzájomné spojenie vlastností, ako je z Písem čerpané a ktoré všeobecná prvotná cirkev užívala k výkladu a srovnávaniu miest v Písme svätom zdanlivo sebe odporujúcich, zbožne prijímame a tiež upotrebuje.

8. Veríme a učíme, že ten samý Pán náš Ježiš Kristus v tom svojom pravom tele, v ktorom bol ukrižovaný a zomrel, tiež zmŕtvych vstal a nevzkriesil iné telo namiesto pochovaného, ani neprijal ducha miesto tela, ale že podržal opravdivé ttelo. Vzhľadom na to, keď učenici sa domnievali, že vidia ducha Pána: ukázal im svoje ruky a nohy, ktoré niesly stopy rán spôsobených kľincami a dodal:

»Hľadte na moje ruky a nohy! Ved' som to ja sám! Dotknite sa ma a presvedčte sa; duch predsa nemá mäsa a kostí, ako vidíte, ja mám« (Lk 24, 37, 39).

9. Veríme, že náš Pán v tom samom tele svojom vstúpil nado všetkých viditeľné nebesá, do samého najvyššieho neba, totiž do sídla Boha a blahoslavených duší, na pravicu Boha Otca, čo akokoľvek znamená rovnaké účasťstvo v sláve a velebnosti; predsa však poklada sa tiež za miesto, o ktorom v evanjeliu takto hovorí Pán: **»Idem vám prihotoviť miesto«** (Ján 14,2). Ale i apoštol Peter tak hovorí: **»Krista Ježiša musí nebe podržať do času obnovy všetkých«** (Sk 3,21).

10. Však ten samý príde z nebies k súdu vtedy, keď zločinnosť dosiahne vrcholu na svete a antikrist po skaze pravého náboženstva všetko naplní poverou a bezbožnosťou a cirkev krvou a ohňom ukrutným spôsobom spustoší. Potom príde Kristus, aby oslobodil svojich a svojím príchodom zničil antikrista a aby súdil živých a mŕtvych.

11. Lebo mŕtvi vstanú a **ktorí onoho dňa** (o ktorom nijaké stvorenie nevie) budú zachovaní v okamžiku budú **premenení a všetci verní spolu budú zachvátení do oblaku** (1Kor 15,51—52) v ústrety Kristu, aby odtiaľ s ním vošli do blažených príbytkov a tam žili, večne (1Tes 4,17). Neveriaci však, alebo bezbožníci sostúpia so zlými duchmi do pekla, aby večne horeli a nikdy sa nevyslobodili zo svojich múk (Mt 25,41).

12. Zavrhuje teda všetkých tých, ktorí popierajú vzkriesenie skutočného tela, alebo ktorí s Jánom jeruzalemským (proti ktorému písal Hieronym) nesprávne smýšľajú o oslávených telách. Odsudzujeme tých, ktorí to mysleli, že raz i zlí duchovia i bezbožníci všetci budú spasení a že bude koniec ich trestom. Lebo jasne povedal: **»Ich červ nezomiera a oheň neuhasína«** (M 9,44). Zavrhuje okrem toho židovské sny, žeby pred súdnym dňom mal nastať zlatý vek na zemi a zbožní po premožení svojich bezbožných nepriateľov zaujali kráľovstvá sveta. Lebo evanjelická pravda (Mt 24,25; Lk 18) a apoštolské učenie (2Tes 2; 2Tim 3 a 4) celkom ináč o tom hovorí.

13. Ďalej náš Pán svojím utrpením a svojou smrťou a tak všetkým tým, čo za nás od svojho vtelenia učinil a vytrpel, smieril nás všetkých verných s nebeským Otcom sotrel hriech, premohol smrť; odsúdenie a peklo, zrušil; a svojím zmŕtvychvstaním navrátil a obnovil život a nesmrteľnosť (Rím 4,25; 10,9). Lebo On sám je naša spravodlivosť; On život a vzkriesenie (Ján 6,39—47; 11,25—26); On konečná plnosť a dokonalosť všetkých veriacich, spasenie a najhojnejšia dostatočnosť. Lebo apoštol to hovorí: **»Lebo sa zaľúbilo Otcovi, aby v ňom prebývala všetka plnosť«** (Kol 1,19). A: **»V ňom ste i vy dosiahli plnosť«** (Kôl 2,10).

14. Lebo učíme a veríme, že tento Ježiš Kristus náš Pán je jediný a večný Spasiteľ ľudského pokolenia a tak celého sveta, v ktorom skrze vieru sú zachovaní koľkokoľvek pred zákonom, pod zákonom a pod evanjeliom boli spasení a koľkokoľvek ešte do skonania sveta budú, spasení. Lebo sám Pán v evanjeliu hovorí: **»Kto nevchádza do ovčince dverami, ale prelieza inokade, to je zlodej a zbojník«** (Ján 10,1). **»Ja som tie dvere (pastier) oviec«** (Ján 10,7). Tiež inde, v tamže evanjeliu tak hovorí: **»Abrahám videl môj deň a splasal«** (Ján 8,56). Ale i apoštol Peter tak hovorí: **»v nikom inom nie je spasenie«. »Niet iného, mena pod nebom daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení«** (Sk 4,12). Veríme tedy, že **skrze milosť Pána Ježiša Krista budeme spasení, ako i naši otcovia** (Sk 15,11). Apoštol Pavol tak hovorí: **»Všetci naši otcovia jedli ten istý duchovný pokrm a všetci pili ten istý duchovný nápoj, pili totiž z duchovnej skaly, ktorá ich sprevádzala a tou skalou bol Kristus«** (1Kor 10,3—4). I u Jána to čítame: **»Kristus je onen Baránok zabitý od založenia sveta«** (Zjav 13,8). A Ján Krstiteľ to svedčí o ňom: **»Kristus, hľa Baránok Boží, ktorí sníma hriechy sveta«** (Jn 1,29).

15. Preto plne vyznávame a hlásame, že Ježiš Kristus je jediný Vykupiteľ a Spasiteľ sveta, Kráľ a Veľkňaz, onen pravý a očakávaný Mesiáš, onen svätý, požehnaný, ktorého všetky podobenstvá zákona a prorocťvá prorokov predom vyobrazovali a zasľúbily, Boh potom nám daroval a poslal Ho, aby sme už viac nikoho iného neočakávali. Už potom nič iného nepozostáva, než aby sme všetci všetku slávu Kristovi privlastňovali, v neho samého verili a v

ňom samotnom našli uspokojenie, zamietnutia pohrdnúc všetkou inou pomocou v živote. Lebo, ktorí svoju spásu hľadajú inde než v samom Kristovi, tí vypadli z milosti Božej a Kristus im nič nepomáha (Gal 5,2—4).

16. A aby sme o tejto veci mnoho a krátko povedali: všetko to, čo o tajomstve vtelenia nášho Pána Ježiša Krista z Písma svätého bolo povedané a je obsažené vo vyznaniach a výrokoch štyroch popredných a najznamenitejších synôd, konaných v Nice, Carihrade, Efesu a Chalcedónu, spolu s Vyznaním Athanasia, a vo všetkých tým podobných vierovyznaniach, všetkému tomu s úprimným srdcom veríme a s plnou otvorenosťou vyznávame, zavrhujuúc všetko to, čo je s týmito v rozporu. A takým spôsobom zachováme pravú a obecnú kresťanskú vieru neporušenú a nedotknutú, vediac, že uvedené vierovyznania (symbol) nič neobsahujú, čo by sa nesrovnávalo so slovom Božím a nenapomáhalo ik pravému vysvetleniu viery.

Kapitola XII.

O zákone Božom.

1. Učíme, že zákon Boží predkladá nám vôľu Božiu, že čo chce od nás alebo čo nechce, že čo je dobré a spravodlivé a čo zlé a nespravodlivé. Vyznávame teda, že zákon je dobrý a svätý (Rím 7,12). A ten potom, jednak že rukou Božou je zapísaný do srdc ľudí (Rím 2,15), preto je nazývaný prirodzeným, jednak že ho vryl svojou rukou do dvoch tabuli Mojžiša a v knihách Mojžišových je obširnejšie rozvinutý (2 Mojž 20). Pre lepšie pochopenie delíme ho na mravný, ktorý je obsažený v desateru, totiž na dvoch tabuliach v knihách Mojžišových vysvetlených, potom na zákon obradníctva, ktorý pojednáva o obradoch a službách Božích, konečne na zákon občiansky, ktorý sa zaoberá vecami verejno správnymi a hmotnými.

2. Veríme, že tento zákon Boží najlepšie nám podáva všetku vôľu Božiu a všetky potrebné prikázania pre každú okolnosť v živote; lebo ináč by bol nezakázal Pán, že **k tomuto zákonu ničoho nepridajme, ani neujmime** (5Mojž 4,2; 5Mojž 12,31), nebol by prikázal, aby mne priamo podľa neho chodili a ani napravo ani naľavo sa od neho neuchyľovali.

3. Učíme, že tento zákon nie preto bol daný ľuďom, aby zachovávaním boli ospravedlnení, ale skôr preto, aby ním poučovaní poznali sme svoju slabosť, hriech a zatratenie a bay sme nedúfajúc vo svoje sily obracali sa vo viere ku Kristu. Lebo apoštol jasne hovorí: že **»zákon spôsobuje hnev** (Rím 4,15) a **zo, zákona pochádza poznanie hriechu**« (Rím 3,20). Áno, **keby bol býval daný zákon, ktorý by vedel dať život, bola by ovšem opravdu spravdnosť zo zákona; ale Písmo** (totiž písaný zákon) **uzavrelo všetkých pod hriech, aby sľub z viery v Ježiša Krista bol splnený tým, ktorí veria. Tak sa nám zákon stal vychovávateľom pre Krista, aby sme boli ospravedlnení z viery.** (Gal 3,21.22.24)

4. Nemohol potom, ani nemôže ovšem žiaden smrteľník zákonu Božiemu učiniť zadosť ani ho naplniť pre slabosť nášho tela. ktorá sa v nás zdržuje a zostáva až do posledného dychu. Tak hovorí opäť apoštol: **»Lebo čo bolo nemožné zákonu, pretože bol bezmocný pre telesnosť, naplnilo sa: Boh poslal vlastného Syna v podobe hriešneho tela a pre hriech a odsúdil hriech v tele**« (Rím 8,3). Lebo **Kristus je koncom zákona** (Rím 10,4) a jeho

naplniteľom miesto nás, ktorý ako nás **vykúpil z kliatby zákona tým, že sa sám podrobil kliatbe, alebo zlorečeniu** (Gal. 3,13), práve tak sdeľuje s nami skrze Neho a nám pripočítava svoju spravodlivosť a poslušnosť.

5. Boží zákon tedy tak ďaleko je zrušený, že už nás viac nezatraca ani hnevu proti nám nevyvoláva. Lebo **sme pod milosťou, nie pod zákonom** (Rím 6,14). Nad to Kristus naplnil každý druh zákona: preto ustúpily tiene, keď prišlo telo, takže v Kristu máme všetku pravdu a plnosť. Predsa však nepohrdáme spúne so zákonom, lebo sme pamätliví slov Pánových: **»Neprišiel som zrušiť zákon a prorokov, ale naplniť«** (Mt 5,17.) Vieme, že Písmo odhaľuje pred nami druhy cností a nerestí: vieme, že Písmo zákona, jestli sa vykladá evanjeliom, je užitočné pre cirkev a preto jeho čítanie nemá byť opomenuté v cirkvi. Lebo hoci tvár Mojžišova bola zahalená závojom, predsa apoštol svedčí, že tento závoj bol skrze Krista odstránený a zničený (2Kor 3,14). Zavrhneme všetko to, čo starší i novší kacíri učili proti zákonu Božiemu.

Kapitola XIII.

O evanjeliu Ježiša Krista, tiež o zasľúbeniach, o duchu a o litere

1. Ačkoľvek sa evanjelium stavia proti zákonu, lebo **zákon spôsobuje hnev** (Rím 4,15) a **zlorečnosť oznamuje** (5Mojž 27,26), evanjelium však zvestuje milosť a požehnanie. Ale i Ján hovorí: **»Zákon bol daný skrze Mojžiša, milosť a pravda nastala skrze Ježiša Krista«** (Jn 1,17) predsa však je isté, že tí, ktorí boli pred zákonom a pod zákonom, neboli úplne evanjelia zbavení: lebo mali vynikajúce evanjelické zasľúbenia, aké sú tieto: **»Semeno ženy potrie hlavu hada: (1Mojž 3,15) v tvojom semene budú požehnané všetky národy zeme: (1Mojž 22,18) nebude odobratá berla od Júdu – dokiaľ nepríde Silo: (1Mojž 49,10) vzbudí Hospodín proroka zprostred ich bratov«** (5 Mojž 18,18) atď.

2. Uznávame potom, že otcom práve tak ako nám dvojaký druh zasľúbenia bol zjavený, niektoré totižto sa vzťahovali na veci prítomné alebo pozemské, aké sú zasľúbenia o zemi Kanaan. o víťazstvách, a aké až dodnes platia o každodennom chlebe. Iné však sa vzťahovali tedy ako i teraz na veci nebeské a večné, menovite na milosť Božiu, na odpustenie hriechov a život večný skrze vieru v Ježiša Krista. Avšak predkovia mali nie len vonkajšie alebo zemské zjavenia, ale tiež duchovné a nebeské zasľúbenia v Kristu. Lebo ako apoštol Peter hovorí: **»Po tejto spáse túžili a pátrali proroci, ktorí prorokovali o milosti pre vás«** (1Pt 1,10) atď. Z toho dôvodu i apoštol Pavel hovorí: **»Boh predom sľúbil evanjelium skrze svojich prorokov vo svätom Písme«** (Rím 1,1–2). Z toho je celkom jasné, že predkovia neboli bez akéhokoľvek evanjelia.

3. Avšak i keď naši otcovia mali v takejto forme v písmach prorokov evanjelium, skrze ktoré dosahovali i spasenia vierou v Krista, predsa však vlastne oné radostné a oblažujúce posolstvo menujeme evanjeliom, podľa ktorého nám najprv skrze Jána Krstiteľa, potom skrze Ježiša Krista, potom skrze apoštolov Jeho a nasledníkmi apoštolov bolo zvestované svetu, že Boh už splnil, čo od počiatku sveta zasľúbil a poslal, ba dokonca daroval nám svojho Jediného Syna a v ňom smierenie s Otcom, odpustenie hriechov, všetkú plnosť a

večný život. Správne nazývame tedy evanjeliom dejiny napísané štyrmi evanjelistami, ktoré vysvetľujú, ako sa tieto veci staly a -naplnily skrze Krista, čo učil a činil Kristus a že v ňom samom majú veriaci všetku plnosť. Podobne, správne nazývame učením evanjelickým náuku a písmo apoštolské, v ktorom nám apoštolovia vysvetľujú, ako bol nám Syn od Otca daný a v ňom všetky zo náleží k životu a spaseniu: takže, ak ono je čisté, ani dnes neutráca toho tak dôstojného pomenovania.

4. Ono samotné kázanie evanjelia nazýva apoštol **duchom a službou ducha (2Kor 3, 6, 8)**, pretože skrze vieru stáva sa účinným a živým v ušiach veriacich, ba i v srdciach skrze osvecujúceho Ducha svätého. Lebo litera, ktorá sa stavia proti duchu, označuje síce vonkajšiu vec, ale najviac znamená učenie zákona, ktoré bez ducha a viery v mysliach ľudí životu vierou neveriacich spôsobuje hnev a vzbudzuje hriech. Preto apoštol ho tiež nazýva **službou smrti (2Kor 3,7)**, lebo tu patrí onen výrok apoštola: **»Litera zabíja, duch obživuje« (2Kor 3,6)**.

5. Lživí apoštolovia tiež kázali evanjelium, avšak porušené primiešaním zákona ako by Kristus nemohol spasiť bez zákona. Takí boli ebioniti, ktorí pochádzali od kacíra Ebiona a nazarejci, ktorí za starodávna sa nazývali minei. Tých všetkých my zavrhneme, lebo my čisté zvestujeme evanjelium a učíme, že veriaci jedine skrze Ducha sv. (Krista) a nie skrze zákon ospravedlnení bývajú. O tejto veci obšírnejšie sa zmienime v časti o ospravedlnení.

6. A ačkoľvek náuka evanjelia, v porovnaní s učením farizeov o zákone, zdala sa byť novým učením vtedy, keď ju najprv Kristus zvestoval, ako i Jeremiáš **o novom zákone (Jer 31,31)** prorokoval vpravde však ona nielen stará bola a doteraz je stará, ale je najstaršia zo všetkých náuk na svete (veď i dnes od rímskokatolíkov novou sa nazýva v porovnaní s učením prijatým od rímskokatolíkov).

7. Lebo Boh od večnosti predurčil spasiť svet skrze Krista a toto svoje predurčenie a radu zjavil svetu skrze evanjelium. Z toho je jasné, že náboženstvo a náuka evanjeliá sú najstaršie medzi všetkými tými, koľko ich kedy bolo, je a bude. Preto hovoríme, že nedôstojné sa vyjadrujú všetci tí, ktorí evanjelickú náuku a náboženstvo nazývajú vierou len nedávno vzniklou a sotva tridsaťročnou. Hodí sa na nich ono slovo proroka Izaiáša: **»Beda tým, ktorí hovoria zlému dobré a dobrému zlé, ktorí kladú tmú za svetlo a svetlo za tmú, ktorí kladú horké za sladké a sladké za horké« (Iz 5,20)**.

Kapitola XIV.

O pokání a obrátení človeka.

1. Evanjelium je spojené s učením o pokání. Tak totiž hovorí Pán v evanjeliu: **»Je nutné kázať v Mojom mene pokánie na odpustenie hriechov medzi všetkými národmi (Lk 24,47)**. Pokáním potom rozumieme tú zmenu v mysli hriešneho človeka, ktorú slovo evanjelia a Duch svätý vyvoláva a ktorú človek pravou vierou prijíma, podľa ktorej skoro hriešny človek svoju prirodzenú porušenosť a všetky svoje hriechy, ktorými ho slovo božie, obviňuje, poznáva a ich zo srdca oľutuje a tieto nie toľko pred Bohom oplakáva a so zahanbením úprimne vyznáva, ale i s rozhorčením nimi opovrhne; už úprimne premýšľa o náprave a o

neustálom snažení, o nevinnosť a ctnosť, v ktorých by sa po všetky ostatné dni svopho života pobožne cvičil. A hľa, toto je pravé pokánie, totiž úprimné obrátenie sa k Bohu a ku všetkému dobrému a skutočné odvrátenie sa od diabla a od všetkého zlého.

2. Rozhodne však tvrdíme, že toto pokánie je púhy dar Boží a nie dielo našich síl. Lebo apoštol prikazuje, **aby verný služobník vlúdne poučoval tých, ktorí sa protivia pravde, ved' im Boh môže dať ešte príležitosť k ľútosťi, aby poznali pravdu**(2Tím 2,24–25).

3. Už potom ona hriešnica v evanjeliu (Lk 7,38), ktorá slzami kropila nohy Pána, a Peter horko plačúci a oplakávajúci záprenie svojho Pána (Mt 26,75), zrejme dokazujú, aká má byť myseľ kajúceho človeka, ktorá opravdove oplakáva spáchané hriechy. Ale i onen márnotravný syn a onen publikán, ktorý je v evanjeliu, porovnaný s farizeom, ukazujú nám v najvhodnejšej podobe, ako máme pred Bohom vyznávať svoje hriechy. Onen tak riekol: **»Otče! zhrešil som proti nebu i pred tebou a nie som viacej hoden volať sa tvojím synom: učiň ma jedným zo svojich nádeníkov«** (Lk 15,18–19).

Tento potom ani sa neodvážil zdvihnúť oči k nebu, bijúc sa v prsá volal **»Bože! buď milostivý mne hriešnemu«** (Lk 18,13). **A my nepochybujeme o tom, že Boh ich prijal na milosť: ved' apoštol Ján hovorí: »Ak vyznávame svoje hriechy, on je. verný a spravodlivý, aby nám odpustil naše hriechy a očistil nás od každej nepravosti. Keď povieme, že sme nehrešili, robíme ho luhárom a niet v nás jeho slova«** (1Jn 1,9–10).

4. Veríme však, že to úprimné vyznanie, je dostačujúce, ktoré sa deje jedine pred Bohom, alebo v súkromí, medzi Bohom a hriešnikom, alebo verejne v chráme, kde sa prednáša ono obecné vyznanie hriechov. K dosiahnutiu odpustenia hriechov ani nie je potrebné, aby k hocikto zo svojich hriechov kňazovi sa vyspovedal, jemu do ucha šeptal, aby naproti tomu od neho prijímal rozhrešenie vkládaním rúk, pretože o tejto veci v Písmach svätých sa nenachádza ani nijaké prikázanie, ani príklad. Dávid vydáva svedectvo, a tak hovorí: **»Vyznám ti svoj hriech. A svojej nepravosti som nezakryl. Riekol som: Vyznám Hospodinovi svoje prestúpenia. A ty si odpustil nepravosť mojego hriechu«** (Žalm 32,5). Ale i sám Pán, keď nás učil modliť sa a zároveň hriechy vyznávať, tak riekol: Modlite sa takto: **»Otče náš, ktorý si v nebesiach, odpusť nám naše viny, ako i my sme odpustili tým, ktorí sa previnili proti nám«** (Mt 6,9–12). Je tedy nutné, aby sme svoje hriechy Bohu, nášmu Otcovi vyznávali, a s bližným svojím, keď sme mu ublížili, sa smierili. O druhu tohoto vyznávania hovorí apoštol Jakub: **»Vyznávajte jedni druhým hriechy«** (1 Jk 5,16). Keby však niekto, súc obťažný bremenom hriechov a zamotanými pokušeniami, chcel žiadať rady, poučenia a povzbudení v súkromí, alebo od služobníka cirkvi, alebo od nejakého iného brata, zbehlého v zákone Božom, toto nezamietame. Podobne v plnej miere schvaľujeme tiež to obecné a verejné vyznanie hriechov, ktoré je zvykom povedať v chráme a svätých shromaždeniach, pretože sa srovnáva so Svätými písmami.

5. O kľúčoch kráľovstva Božieho, ktoré sveril Pán na apoštolov, mnohí podivuhodné veci tárajú a z týchto si kujú meče, kopije, kerly a koruny i plnú moc nad najväčšími kráľovstvám, ba i nad dušami a telom. My jednoducho podľa slov Pána súdime a hovoríme, že všetci riadne povolani služobníci majú kľúč a prevádzaj len služobnosť vtedy, keď hlásajú evanjelium, to je, ľud na ich vernosť sverený vyučujú, napomínajú, potešujú, trescú a v kázni zachovávajú. Lebo takýmto spôsobom kráľovstvo nebeské pred povoľnými otvárajú a

nepovoľnými zatvárajú. Tieto kľúče prisľúbil Pán apoštolom (Mt 16,19) a i dal (Mk 16,15; Lk 24,47; Jn 20,23) vtedy, keď vysielal svojich učeníkov a prikazoval im, aby celému svetu hlásali evanjelium a odpúšťali hriechy. Apoštol to hovorí v 2. epistoľe ku Korintským, že **Pán sveril služobníkom cirkvi službu smierenia** (2Kor 5,18–20) a hneď aj vysvetľuje, v čom spočíva oná, totižto v Slove alebo učení o smierení. A ešte jasnejšie svoje slová vysvetľuje, keď dodáva, že **služobníci Krista v mene Krista konajú svoje poslanstvo, ako by skrze nich sám Boh hovoril, napomínajúc národy, aby sa smierili s Bohom** (2Kor 5,18), totiž, skrze vernú poslušnosť. Oni tedy tieto kľúče užívajú vtedy, keď radia k viere a pokániu. Tak oni smierujú s Bohom: tak odpúšťajú hriechy, tak otvárajú kráľovstvo nebeské a uvádzajú do neho veriacich, veľmi sú vzdialení od tých, o ktorých Pán v evanjeliu takto riekol: **»Beda vám, znalci zákona, že ste si vzali kľúč poznania: sami ste nevošli a tým, ktorí vchádzajú, ste zaránili«** (Lk 11,52).

6. Správne a účinne rozhrešujú tedy služobníci, keď hlásajú evanjelium Kristovo a v ňom odpustenie hriechov, ktoré sa každému jednému veriacemu prisľubuje, akože všetci boli pokrstení, zároveň však svedčia o tom, že to má význam pre každého jedného zvlášť. Ani nie sme toho názoru, žeby toto rozhrešenie bolo tým účinnejšie, že sa niekomu do ucha, alebo nad hlavou zamrmlá: však súdime, že sa má ľuďom horlivo zvestovať odpustenie hriechov v Kristovej krvi a zároveň po jednom majú byť napomínaní na to, že na nich sa vzťahuje odpustenie hriechov.

7. O tom však, ako kajúci majú byť bedliví a horliví v snahe o nový život, o umrtvenie starého človeka a oživenie nového človeka, tomu nás učia príklady z evanjelia. Pán totiž k človeku šlákom porazenému, ktorého uzdravil, takto riekol: **»Hľa, si zdravý! Nehreš viac, aby sa ti nestalo niečo horšieho«** (Jn 5,14). Tiež on takto riekol k oslobodenej cudzoložnici: **»Id' a nehreš už odteraz«** (Jn 8,11). Týmito slovami zaiste nie to chcel naznačiť, žeby človek, kým žije v tomto tele, nikdy viac nehrešil, ale doporučuje bedlivé pilné snaženie, aby sme sa na každý spôsob o to usilovali a Boha prosili, by sme do hriechov, z ktorých sme povstali, znovu neupadli a neboli premôžení od tela, sveta a satana. Publikán Zacheus, keď bol prijatý na milosť Pánom, takto volá v evanjeliu: **»Hľa, polovicu svojho majetku, Pane, dávam chudobným a ak som niekoho v niečom oklamal, vraciam štvornásobne«** (Lk 19,8). Nasledovne hlásame tedy, že navracovanie majetku a milosrdenstvo a tým, dávanie almužien je potrebné pre opravdove sa kajúcich a vôbec každého napomíname týmito slovami apoštola: **»Nech tedy nekraľuje hriech vo vašom smrteľnom tele, aby ste poslúchali v jeho žiadostiach, ani nevydávajte svoje údy za nástroje neprávosti, ale sa oddajte Bohu ako ľudia, ktorí dospeli zo smrti k životu a svoje údy za nástroje spravodlivosti Bohu«** (Rím 6,12–13).

8. Preto odmietame všetky bezbožné reči tých, ktorí zneužívajú kázanie evanjelia a hovoria: snadný je návrat k Bohu: Kristus zadosť učinil za všetky hriechy: snadná vec je odpustenie hriechov, čo potom škodí, ak hrešíme? o pokánie nie je treba sa veľmi starať atď. Učíme však vždy, že pred každým hriešnikom je otvorená cesta, k Bohu ďalej, že On každému veriacemu odpustí jeho hriechy, výmúč onen jediný hriech proti Duchu svätému (Mt 12,31–32; Mk 3,29).

Preto zavrhuje ako starých, tak nových Novatiánov a Katharov. Predovšetkým ale zavrhuje zárobkové učenie pápeža o pokánie a proti jeho svätokupectvu (simonii) a jeho

svätokupeckým odpustkom používame onen súd apoštola Petra o Šimonovi: **»Nech zhynie tvoje striebro i s tebou, pretože si sa domnieval, že si môžeš; dar Boží kúpiť za peniaze! Nedostane sa ti podielu ani účasti v tomto slove, lebo tvoje srdce nie je úprimné pred Bohom«** (Sk 18,20–21). Zavrhuje tiež tých, ktorí myslia, že svojimi zadosťučineniami môžu urobiť zadosť za spáchané hriechy. Lebo učíme, že jediné zadosťučinenie za každý hriech je Kristovo utrpenie a smrť. Jeho smierenie a očistenie: avšak ako sme i predtým povedali, neprestávame zdôrazňovať umŕtvovanie tela, ale pridávame i to, že tým sa nesmieme pred Bohom spúne vychvaľovať ako so zadosťučinením za hriechy, ale skôr ho konať s pokorou, ako sa patrí na synov Božích, ako novú poslušnosť, z vďačnosti za oslobodenie a dokonalé zadosťučinenie dosiahnuté skrze smrť a zadosťučinenie Syna Božieho.

Kapitola XV.

O skutočnom ospravedlení veriacich.

1. Podľa rozpravy apoštola o ospravedlení, byť ospravedlený znamená mať odpustené hriechy, byť oslobodený od viny a trestu, prijatý na milosť, byť vyhlásený za spravodlivého. Ved' v epištole k Rimanom takto hovorí apoštol: **»Boh je, ktorý ospravedňuje, kde kto odsúdi?«** (Rím 8,33) (Ospravedlenie a odsúdenie stoja proti sebe.) V Skutkoch apoštolských takto hovorí apoštol: **»Kristus nám zvestuje odpustenie hriechov: a od všetkého, od čoho ste zákonom Mojžišovým nemohli byť ospravedlení, v ňom sa ospravedľuje každý, kto verí«** (Sk 13,38–39). Lebo i v zákone a u prorokov to čítame: **»Keby povstal spor medzi niektorými ľuďmi, prídu k súdu, a budú ich súdiť a vyhlásia toho, kto je spravodlivý za spravodlivého, a vinného vyhlásia za vinného«** (5Mojž 25,1). Izaiáš zas tak hovorí: **»Beda tým, ktorí ospravedľujú bezbožného pre dar«** (Iz 5,23). To je však isté, že my všetci sme hriešny, a neveriaci od prirodzenosti a pred súdnou atolicou Boha sme usvedčení z bezbožnosti a hodní sme smrti. Avšak ospravedlení sme, to je, sprostí sme Bohom, ako sudcom od hriechov a smrti, jedine pre Krista, bez všetkej našej zásluhy, alebo ohľadu na nás. Lebo čo je zrejmejšie, než čo Pavol hovorí: **»Všetci zhrešili a nedostáva sa im Božej slávy, ale bývajú ospravedlení zadarmo jeho milosťou, vykúpením, ktoré nastalo v Kristu Ježišu«** (Rím 3, 23–24).

2. Ved' Kristus vzal na seba a znášal hriechy sveta a učinil zadosť spravodlivosti Božej. Boh je tedy jedine pre trpiaceho a vzkrieseného Krista milostivý voči našim hriechom a nepripočítava ich nám (Rím 4,25), ale privlastňuje nám Kristovu spravodlivosť ako za našu: tak že už sme nie len očistení a obmytí; či svätí od hriechov, ale tiež Kristovou spravodlivosťou obdarení a tak oslobodení od hriechov, smrti a zatratenia, vôbec sme spravodliví a dedičmi večného života. Vlastne tedy Boh, jedine nás ospravedľuje a i to jedine len pre Krista ospravedľuje, nepripočítavajúc nám hriechy, ale privlastňujúc nám Jeho spravodlivosť.

3. Keďže však my toho ospravedlenia dosahujeme nie pre nejaké skutky, ale skrze vieru v Božie milosrdenstvo a Krista, z toho dôvodu s apoštolom učíme a veríme, že hriešny človek býva ospravedlený jedine vierou v Krista, nie skrze zákon, alebo nejaké skutky. Lebo

apoštol tak hovorí: **»Usudzujeme tedy, že človek býva ospravedlnený vierou bez skutkov zákona«** (Rím 3,28). Inde tak: **»Ak bol Abrahám ospravedlnený zo skutkov, má sa čím chváliť, ale nie pred Bohom! Čo totiž hovorí Písmo? Uveril Abrahám Bohu a bolo mu to počítané za spravodlivosť. Tomu však, kto nekoná dielo, ale verí v toho, ktorý ospravedľuje bezbožného, sa počíta jeho viera za spravodlivosť«** (Rím 4,2–5). A opäť: **»Lebo milosťou ste spasení skrze vieru: a to nie zo seba, je to Boží dar: nie zo skutkov, aby sa nikto nechválil«** (Ef 2,8–9) atď. Pretože tedy viera prijíma Krista za našu spravodlivosť a všetko pripisuje Božej milosti v Kristu, zato privlastňujeme ospravedlnenie viere, obzvlášť pre Krista, ale nie preto, akoby to bolo naše dielo. Lebo je to dar Boží.

4. Ináč Pán mnohými spôsobmi dokazuje v evanjeliu Jána (Jn 6, 27, 47, 58), že my Krista vierou prijímame, keď napr. namiesto vveriť kladie ješť a namiesto ješť veriť. Lebo ako pokrm jedením prijímame, práve tak vierou stávame sa účastnými Krista. My tedy nerozdeľujeme dobrodenie ospravedlnenia a nepripisujeme ho z čiastky milosti Božej alebo Kristu, z čiastky sebe, alebo skutkom lásky, alebo svojim zásluhám, ale výhradne milosti Božej skrze vieru v Krista. Ale ani by milé nemohly byť pred Bohom naša láska a skutky, keby pochádzaly od nás ako nespravodlivých: preto je treba, aby sme boli najprv spravodliví, aby sme mohli milovať, alebo spravodlivé skutky konať. Skutočne spravodlivými však budeme, ako sme povedali, skrze vieru v Krista, z púhej milosti Božej, ktorý nám nepočíta naše hriechy, ale Kristovu spravodnosť, a tak vieru v Krista nám počíta za spravodlivosť. Okrem toho apoštol lásku celkom zreteľne z viery odvodzuje, keď hovorí: **»Cieľom prikázania je láska, ktorá plynie z čistého srdca, z dobrého svedomia a z nepokrytekej viery«** (1Tim 1,5).

5. Pre každý prípad my tuto nehovoríme o nejakej zdanlivej, prázdnej, nečinnej alebo mrtvej viere, ale o viere živej a životodarnej, ktorá je živá a živá sa nazýva pre Krista, ktorý je život a obživí, toho, kto sa Ho uchopí: táto viera skutkami dokazuje to, že je živá. Podľa toho nič neodporuje proti tomuto nášmu učeniu Jakub, ktorý o tej prázdnej a mrtevej viere hovorí, ktorou síce niektorí sa honosili, ale Krista v sebe živého skrze vieru nemali (Jak 2,24–25). Ten samý, keď to hovorí, že ospravedlnenie je skrze skutky, neprotirečí tým apoštolovi Pavlovi (ináč by musel byť zavrhnutý), ale skôr to ukazuje, že Abrahám svoju živú a ospravedňujú vieru osvedčovel skutkami. Tak robia všetci veriaci, ktorí predsa jedine v Krista dúfajú, a nie vo svoje skutky. Lebo opäť tak hovorí apoštol: **»Žijem už nie ja, ale Kristus žije vo mne. Pokiaľ teraz žijem v telesnosti, je to život vo viere v Syna Božieho, ktorý si ma zamiloval a vydal sám seba za mňa. Neodmietam milosť Božiu, lebo keby sa spravodlivosti nabúdalo zo zákona, umrel tedy Kristus nadarmo«** (Gal 2,20–21).

Kapitola XVI.

O viere a dobrých skutkoch, o ich odplate a zásluže človeka.

1. Kresťanská viera nie je domnienka a ľudské presvedčovanie, ale najpevnejšia dôvera a zrejmý i stály vnútorný súhlas, skratka najistejšie prijatie pravdy Božej, predloženej vo sv. Písmach a vyznaní apoštolskom; nasledovne priatie samého Boha ako najvyššieho dobra a obzvlášť zaslúbení božích a Krista, ktorý je vrchol zaslúbení.

2. Táto viera však je jediný dar Boží, ktorý sám Boh z milostí svojej daruje svojim vyvoleným podľa toho, kedy, komu a ako mnoho sám chce, a to skrze Ducha svätého, prostredníctvom kázania evanjelia a horlivej motlidby. Táto viera má tiež svoj vzrast, ktorý keby sám nebol tiež dar Boží, neboli, by apoštolovia riekli: **»Pane, pridaj nám viery!«** (Lk 17,5.)

3. A toto všetko, čo sme až doteraz o viere povedali, pred nami tak učili apoštolovia. Lebo apoštol Pavol hovorí: **»Viera je podstata vecí, ktorých sa nádejeme a presvedčenosť o veciach, ktorých nevidíme«** (Žid 11,1). A opäť hovorí: **»Lebo ku všetkým zasľúbeniam Božím, koľko ich je, skrze Krista znie v ňom áno a amen«** (2Kor 1,20). K Filipským to hovorí, **že sa im dostalo milosti, aby verili v Krista** (Fil 1,29). Tiež: **»Boh každému udelil mieru viery«** (Rím 12,3). Avšak: **»Viera nie je vecou všetkých a nie sú všetci poslušní evanjeliu«** (Rím 10,16). Ale i Lukáš svedčí, keď hovorí: **»A uverili všetci, ktorí boli určení k večnému životu«** (Sk 13,48). Preto nazýva i apoštol Pavol vieru **vierou Božích vyvolených** (Tit 1,1). A opäť tak hovorí: **»Viera je z kázania, kázanie potom skrze slovo Božie«** (Rím 10,17). I (na iných miestach) často prikazuje, aby sme sa modlili za vieru.

4. Ten samý apoštol nazýva vieru, účinnou a **účinkujúcou skrze lásku** (Gal 5,6). Ona uspokojuje tiež svedomie a otvára slobodný prístup k Bohu, aby sme pristupovali k Nemu s dôvernosťou a dosiahli od Neho všetko to, čo je užitočné a potrebné. Tá samá nás pridružuje pri povinnostiach, ktorými sme dlžní Bohu a bližným; ona posilňuje našu trpezlivosť v protivenstvách a tvorí a poskytuje pravé vierovyznanie, slovom vydáva všelijaké dobré ovocia a dobré skutky.

5. Lebo my to učíme, že skutočne dobré skutky pochádzajú zo živej viery skrze Ducha Svätého a tieto veriaci konajú podľa vôle Božej_a pravidiel Slova jeho. Liebo apoštol Peter to hovorí: **»Vneste do toho všetku horlivosť, ukážte vo svojej viere silu, v sile pravé poznanie, v poznaní pravú zdržanlivosť«** (2Pt 1,5–6) atď. Však predtým sme povedali, že zákon Boží, ktorý je vôľou Božou, nám naznačuje pravdu dobrých skutkov. A apoštol Pavol hovorí: **»Lebo to je vôľa Božia: vaše posvätenie; aby ste sa zdržali od necudnosti, a aby nikto neprekročoval mieru a neklamal svojho brata v jednaní«** (1Thes 4,3–6). Lebo nepáčia sa Bohu skutky a služby volené podľa našej ľubovôle, ktoré apoštol Pavol nazýva **ľubovoľným pobóžnosťárstvom** (Kôl 2,23). O tom hovorí Pán v evanjeliu: **»Márne ma ctia, pretože čo učia, sú ľudské príkazy«** (Mat 15,9). Zavrhuje teda takéto skutky, ale zdôrazňuje a pilne konáme oné, ktoré sú dľa vôle a prikázania Božieho.

6. Takéto je treba i konať, hoci nie_preto, aby sme skrze nich si zaslúžili večný život, lebo ako apoštol hovorí **večný život je dar** Boží (Rím 6,23); ani nie pre vychvaľovanie sa, ktoré Pán Zavrhuje (Mat 6,2), ani nie pre ziskuchtivosť, ktorú tiež zamietá (Mat 23,14), ale k sláve Božej, k ozdobe nášho povolania, na dokázanie vďačnosti oproti Bohu a k úžitku blížneho. Lebo opäť náš Pán hovorí v evanjeliu: **»Tak nech zasvitne vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a velebili vášho Otca v nebesiach«** (Mat 5,16). Ale i apoštol Pavol hovorí: **»Žite spôsobom hodným vášho povolania«** (Ef 4,1); ďalej: **»Všetko, čo činíte slovom alebo skutkom, všetko činite v mene Pána Ježiša a ďakujte Bohu Otcovi skrze neho«** (Kol 3,17). Ten samý: **»Nikto nemá usilovať len o to, čo jemu slúži, ale o to, čo slúži druhému«** (1Kor 10,24; Fil 2,4). A nehľadte len každý na vlastný záujem, ale každý tiež na záujem druhých. A **naši ľudia sa musia učiť vynikať v dobrých skutkoch pre naliehavé potreby, aby neboli ako stromy bez ovocia** (Tit 3,14).

7. Tedy, ačkoľvek s apoštolom učíme, že človek býva ospravedlnený zadarmo skrze vieru v Krista, a nie skrze nejaké dobré skutky: predsa však ceníme a neodsudzujeme dobré skutky, pretože vieme, že človek nie preto bol stvorený a znovuzrodený skrze vieru, aby zaháľal, ale skôr aby neustále konal to, čo je dobré a užitočné. Lebo v evanjeliu to hovorí Pán: **»Dobrý strom nesie dobré ovocie«** (Mat 7,17). A opäť: **»Kto zostáva vo mne, len ten nesie mnoho ovocia«** (Ján 15,5). Apoštol zas tak hovorí: **»Zaiste sme dielo Božie, pretože sme boli stvorení v Kristu Ježišu k dobrým skutkom, ktoré Boh predom pripravil, aby sme v nich žili«** (Ef 2,10). A opäť: **»Ktorý seba vydal za nás, aby nás vykúpil zo všetkej neprávosti a očistil si ľud ako svoj vyvolený majetok, horlivý k dobrým skutkom«** (Tit 2,14). Preto zavrhuje všetkých tých, ktorí pohrdajú dobrými skutkami a pošetile hovoria, že netreba o ne dbať a že sú neužitočné.

8. Pri tom však, ako i predtým bolo povedané, nemyslíme, žeby sme spasenia dosiahli skrze dobré skutky a žeby oné k spaseniu tak potrebné boli, žeby bez nich spasenia nikto nikdy by nedosiahol; lebo jedine z milosti a dobrodenia Krista bývame spasení. Skutky nutne vyplývajú z viery a týmto sa nepripisuje spasenie ako vlastné, lebo to sa so všetkou výhradou privlastňuje milosti. Veď je veľmi známy, onen výrok apoštola: **»Keď z milosti, už nie zo skutkov, síce by milosť už nebola milosťou. A jestli zo skutkov, už nie je to milosť, pretože vtedy skutok už nie je skutkom«** (Rím 11,6).

9. Tie skutky, ktoré konáme skrze vieru, sú obľúbené a schvaľované od Boha, pretože milé sú pred Bohom, tí, ktorí dobré skutky konajú pre vieru v Krista, ony nad to sú konané skrze Ducha Svätého, z milosti Božej. Lebo apoštol Peter tak hovorí: **»Každý, kto sa ho bojí a koná spravodlivosť, je mu v každom národe vítaný«** (Sk 10,34–35). Apoštol Pavol zas to hovorí: **»Neprestávame sa za vás modliť a žiadať, aby ste žili, ako je dôstojné Pána k jeho úplnej ľúbosti, neste ovocie v každom dobrom čine«** (Kol 1,9–10).

10. Preto horlivé učíme pravým, nie falošným alebo filozofickým cnostiam, skutočne dobrým skutkom a pravým povinnostiam kresťanského človeka a so všetkou možnou starostlivosťou a horlivosťou ich všetkým vstúpujeme, kárajúc nečinnosť i pretváрку všetkých tých, ktorí ústami chvália a vyznávajú evanjelium, avšak nemravným životom ho poškvrňujú. Z tej príčiny staviame im pred oči na výstrahu, potešenie i kárame strašné hrozby Božie, potom ale i slávne Božie zaslúbenia a hojné odplaty.

11. Učíme totiž, že Boh dobre činiacim dáva bohatú odmenu, podľa onoho výroku proroka: **»Zadrž hlas svoj od plaču, lebo tvoja práca má svoju mzdu«** (Jer 31,16). V evanjeliu tiež povedal Pán: **»Radujte sa a jasajte, lebo hojná je vaša odplata v nebi«** (Mt 5,12).

A ktokoľvek by napojil jedného z týchto malých čo len čašou čerstvej vody, vpravde vám hovorím, že nestratí z svojej odplaty (Mt 10,42). Avšak túto odmenu, ktorú Pán dáva, nepripisujeme zásluhy prijímajúceho človeka. ale dobrote a štedrosti, alebo pravdomlvnosti Boha, ktorý prisľubuje a dáva: ktorý hoci nikomu ničím nie je dlžný, predsa prisľúbil svojim verným ctiteľom dať odplatu, ktorý tiež to im oznamuje, aby ho ctili. Nad to je mnoho skutkov, ktoré nie sú hodné Boha, ba i v skutkoch svätých nachádza sa veľmi mnoho nedokonalého; lebo však Boh tých, ktorí činia skutky pre Krista, prijíma na milosť a miluje ich: preto tiež dáva im prisľúbenú odplatu. Lebo ináč i naše spravodlivosti prirovnávajú sa k ohyzdnému rúchu (Iz 64,6). Ale i Pán tak hovorí v evanjeliu: **»Jak učiníte**

všetko, čo vám bolo nariadené, hovorte: Sme už nepotrební služobníci. Učinili sme len, čo sme boli povinní urobiť» (Lk 17,10).

12. Tedy ačkoľvek učíme, že Boh odmeňuje naše dobré skutky, predsa spolu s Augustínom učíme i to, že Boh v nás nie naše zásluhy, ale svojedary korunuje. A preto o každej odplate, ktorú dosahujeme, hovoríme, že je to Milosť: veru, viac Milosť než odmena, pretože čo dobrého činíme činíme viac skrze Boha, než skrze seba samých: a preto i apoštol Pavol hovorí: »Čo máš, čo by si nebol dostal? A ak si ho prijal, prečo sa chváliš, ako keby si nebol dostal? (IKor 4,7) Z toho blahoslavený mučeník Cyprián vyvodil, že ničím sa nemáme chváliť, lebo nič nie je naše. Zavrhuje teda tých, ktorí natoľko zastávajú zásluhy človeka, že milosť Božiu robia zbytočným.

Kapitola XVII.

O obecnej a svätej cirkvi Božej a o jednej Hlave cirkvi

1. Keďže Boh od počiatku chcel, aby ľudia boli spasení a došli ku poznaniu pravdy; z toho nutne vyplýva, že vždy bola tiež je, a až do skonania sveta bude cirkev, to jest shromaždenie zo sveta vyvolených a vybraných veriacich, alebo spločenstvo všetkých tých svätých, ktorí totiž skrze Slovo a Ducha svätého skutočne poznávajú a náležite uctievajú pravého Boha v Kristu Spasiteľovi a potom skrze vieru účastia sa všetkých dobrodení darovaných Kristom. Títo všetci sú občanmi jednej obce, žijú pod tým samým Pánom, pod tými samými zákonmi, v tom samom účastenstve všetkých dobrodení. Týchto apoštol nazval spoluobčanmi svätých a domácimi Božími (Ef 2,19), svätými nazval veriacich na zemi, posvätených krvou Syna Božieho (IKor 6,11). O nich výslovne sa má rozumieť onen článok apoštolského vyznania: **»Verím v svätú cirkev obecnú, svätých obcovanie.«**

2. A pretože odjakživa len jeden je Boh, jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi Ježiš, Mesiáš a tiež jeden je pastier celého stáda, jedna je Hlava tohoto tela, konečne jeden je duch, jedna viera, jeden testament, alebo smlúva, nevyhnutne nasleduje, že je toľko len jedna cirkev, ktorú preto nazývame obecnou, lebo je pre všetkých a je rozšírená po všetkých končinách sveta, a vzťahuje sa na všetky časy a nie je viazaná ani na niektoré miesto, ani na čas. Zavrhuje preto donatistov, ktorí cirkev, kto vie, do akých kútov vtisli. Neschvaľujeme ani stanovisko rímskych kňazov, ktorí akosi jedine rímsku cirkev chlubne vydávajú za obecnú.

3. Delí sa síce cirkev na rozličné časti, alebo útvary, ale nie preto, akoby sama v sebe bola rozdelená, alebo rozkúskovaná, ale skôr pre rozdielnosť svojich údoj je rozdelená. Jedni totiž tvoria cirkev bojujúcu, iní však viťaziacu. Oná podnes bojuje na zemi a zápasí s telesnosťou, so svetom a s kniežaťom tohoto sveta, satanom, s hriechom a so smrťou; táto naproti tomu dosiahnúc odpočinutie, triumfuje (jása) v nebi nad všetkým tým, čo premohla a raduje sa pred Pánom. Ničmenej jestvuje medzi nimi obecnosť, alebo spoločenstvo.

4. Na zemi bojujúca cirkev vždy mala veľmi početné oddelené cirkvi; tie však všetky patria k jednote cirkvi obecnej. Ináč bola táto utvorená pred zákonom za časov praotcov, ináč pod Mojžišom, skrze zákon, ináč ju zriadil Kristus skrze evanjelium. Všeobecne, ku cirkvi počítajú

pravidelne dva národy, totiž Izraelitov a pohanov, totiž tých, ktorí zo židov a pohanov boli shromaždení v cirkvi. Podobne je reč o dvoch smluvách, starej a novej. Avšak pre všetky tieto národy jestvovalo a jestvuje jedno spoločenstvo, jedno spasenie v jednom Mesiášovi, v ktorom – ako údovia jedného tela – spojujú sa všetci pod jednou Hlavou, v tejže viere, účastníci v tomže duchovnom pokrmu a nápoju. Pritom všetkom tu uznávame, že rozdielne boli časy, rozdielne znamenania vzhľadom na zasľúbeného a poslaného Mesiáša a že po odstránení obradníctiev sviati nám jasnejšie svetlo, dávajú sa hojnejšie duchovné dary a naša sloboda je plnšia.

5. Túto svätú cirkev Božiu nazývame **domom Boha živého vystaveným zo živých a duchovných kameňov** (IPt 2,5) a umiestneným na nepohyblivej skale, **na tom základe, mimo ktorý nikto iného položiť nemôže** (IKor 3,11) a preto sa nazýva **tiež stlpom a a pevnosťou pravdy** (I Tim 3,15). Kým cirkev spočíva na onej skale, na Kristu a na základe prorokov a apoštolov, dotedy neblúdi. Nie div, že blúdi kedykoľvek opúšťa toho, ktorý jedine je pravda. Cirkev sa nazýva tiež pannou a nevestou Kristovou a to jedinou a milovanou. Apoštol totiž hovorí: **»Pripravil som si vás, aby som vás ako čistú pannu zasnúbil jedinému mužovi, Kristu«** (2Kor 11,2). U Ezechiela (Ez 34,23), a Jána (Jn 10,2) sa nazýva cirkev **stádom oviec pod jediným pastierom Kristom**; menuje sa tiež **telom Kristovým, nakoľko** veriaci sú živými údmi Krista, ktorých hlavou je Kristus.

6. Hlava má v tele význačnú úlohu. Z nej berie telo život, jej duch riadi všetky časti, ztadiaľ pochádza prirúbenie ako i vzrast. Na tele je jediná hlava, telu primeraná. Preto cirkev nemôže mať nijakej inej hlavy, než Krista. Lebo ako cirkev je telo, duchovné, tak je treba aby mala hlavu sebestručenú, totiž. duchovnú. A ani nemôže byť iným duchom spravovaná, než Kristovým. Apoštol Pavol tiež hovorí: **»On je hlavou tela, cirkvi, On je počiatkom, prvý zrodený z mŕtvych, aby vo všetkom mal prvé miesto«** (Kol 1,18). Tiež on vraví: **»Kristus je hlavou cirkvi, sám Spasiteľ tela«** (Ef 5,23). Opäť: **»Kristus je hlavou cirkvi, ktorá je Jeho telom, plnosťou Toho, ktorý naplňuje všetko vo všetkom«** (Ef 1,22–23). A: **»rástme v neho v každej veci, ktorý je hlavou, to jest Kristus, z ktorého celé telo príslušne dohromady spojené, pôsobí vzrast«** (Ef 4,15–16).

7. Neschvaľujeme preto učenie rímskeho kňazstva, ktoré zo svojho rímskeho biskupa robí všeobecného pastiera a najvyššiu hlavu bojujúcej obecnej cirkvi na zemi, ba čo viac; skutočného námestka, zástupcu Krista, ktorý má, ako hovorievajú najvyššiu moc a vladárstvo v cirkvi. Lebo my to učíme, že Kristus je Pán, On zostáva jediný všeobecný pastier a tiež najvyšší kňaz pred Bohom Otcom a že v cirkvi On sám koná všetky povinnosti kňaza, alebo pastiera až do skonania sveta, a preto nepotrebuje nijakého zástupcu, akého len neprítomný potrebuje. Kristus však je prítomný v cirkvi (Mt 28,20) a je jej oživujúcou hlavou. On veľmi prísne zakázal svojim apoštolom a ich nasledovníkom prvenstvo a panovačnosť v cirkvi (Mt 20,26). Všetci tedy, ktorí protirečia a tejto svätej pravde sa protivia a do Kristovej cirkvi vznášajú odporujúcu správu: kto by neprihľadol, že takíto patria skôr do počtu tých, o ktorých prorokujú apoštolovia Krista, Peter (2Pt 2,1) a Pavol (Sk 20,29–30).

8. Avšak zamietnutím rímskej hlavy nezavádzame do cirkvi Kristovej nijaký neporiadok, alebo zmätok, pretože učíme, že k zachovaniu cirkvi v dobrom poriadku nám postačí správa cirkvi, pochádzajúca od apoštolov tým viac, lebo cirkev v počiatkoch – kedy ešte bez takejto rímskej hlavy bola, o ktorej teraz to povrávajú, že udržuje cirkev v poriadku – vôbec nebola

nezriadená, alebo nesporiadaná. Rímska hlava zachováva síce svoje tyranstvo a do cirkvi zavlečenú skazenosť, ale z času na čas stavia, sa do cesty a prekáža a zo všetkých síl marí spravodlivú nápravu cirkvi.

9. Vytýka sa nám, že v našich cirkvách – odkedy sa oddelily od rímskej cirkvi – sú rozličné spory a neshody a preto oné nie sú pravými cirkvami. Ako keby snád v rímskej cirkvi nikdy nijaké roztržky, nikdy nijaké rozpory a zápolenia neboly a to vo veciach viery a nie tak v školách, ako na kazateľniciach, uprostred ľudu. Zaiste vieme, čo povedal apoštol: **»Boh nie je Bohom zmätku, ale Bohom mieru«** (IKor 14,33). **A: »Lebo keď je medzi vami závisť a spor, a rôznice, či azda nie ste telesní«** (1Kor 3,3). Avšak nie je možné popierať, že i keď v cirkvi apoštolskej byly rozpory a neshody, predsa Boh bol s apoštolskou cirkvou a apoštolská cirkev bola pravou cirkvou. Apoštola Petra totiž karhá apoštol Pavol, (Gal 2,11) a od toho sa odtrhol Barnabáš (Sk 15,39). V antiochejskej cirkvi vznikol vážny rozpor medzi tými, ktorí hlásali toho samého Krista, ako to Lukáš v skutkoch apoštolov v 15. kapitole pripomína. Vždy byly v cirkvi vážne spory a veľmi vynikajúci učitelia cirkvi vo veciach nie nepatrných často boli rozdielneho názoru, avšak pre tieto hádky cirkev pritom neprestávala byť tým, čím bola. Lebo tak sa zapáčilo Bohu i cirkevných rozporov používať k sláve svojho mena, konečne na odhalenie pravdy a na to, aby tí, ktorí sú stáli, stali sa zrejmy (IKor 11,19).

10. Ostatne, ako neuznávame nijakej inej hlavy cirkvi, než Krista; práve tak neuznávame za pravú ktorúkoľvek cirkev, ktorá sa pravú cirkev vydáva; ale to učíme, že tá je pravá cirkev, v ktorej sú znamenia, alebo poznávacie znaky pravej cirkvi. Takými sú predovšetkým správne a čisté kázanie slova Božieho, ako je nám v knihách prorokov a apoštolov zachovaná, ktorí všetci vedú ku Kristovi, ktorý v evanjeliu hovorí: **»Moje ovce čujú môj hlas a Ja im dávam večný život; ale za cudzím pastierom nikdy nepôjdu, ale utečú od neho, pretože neznajú hlasu cudzích«** (Jn 10,5). A ktorí sú v cirkvi, tí majú jednu vieru jedného ducha a preto jedine jedného Boha vzývajú, jedine Jeho v duchu a v pravde uctieujú, jedine Jeho z celého srdca a zo všetkých síl milujú. Jeho samého vzývajú skrze jediného Prostredníka a Prímluvcu, a mimo Krista a vieru v Neho nehľadajú, nijakú spravodlivosť a život. Pretože oni jedine Krista uznávajú za hlavu a základ cirkvi a na ňom založení každodenným pokáním sa napravujú: na nich položený križ s trpezlivosťou znášajú, ba i skrze nepokryteckú lásku súc so všetkými údmí Kristovými spojení, touto láskou dokazujú, že oni sú pravými učeníkmi Kristovými, zotrývajú vo sväzku pokoja a svätej jednoty. Súčasne tiež berú účasť na sviatostiach, ustanovených Kristom a Odovzdaných nám apoštolmi a ani ich inako neužívajú, než ako ich od Pána prijali. Lebo každý zná oné slová apoštola: **»Čo som od Pána prijal, to som vám aj odovzdal«** (IKor 11,23). Preto zamietame oné cirkvi, ako od pravej cirkvi Kristovej odcudzené, ktoré nie sú také, ako sme počuli, že byť majú, nechžby pritom akokoľvek sa chválily postupnosťou biskupov, cirkevnou jednotou a starobylosťou. Ba čo viac, apoštolovia nám prikazujú, aby sme sa chránili modloslužby a Babylona a nebrali na tom účasť, lenže by sme to chceli, aby sme obdržali rany Božie (IKor 6,9; 1Kor 10,7; 2Kor 6,17; IJn 5,21; Zjav 18,4).

11. Obecenstvo s pravou cirkvou Kristovou si tak vysoko vážime, že popierame, žeby mohli pred Bohom žiť tí, ktorí, nie sú v obecenstve pravej cirkvi Božej, ale od nej sa odlučujú. Lebo ako nebolo nijakého spasenia mimo Noeho koráb, keď svet v potope zahynul: tak veríme, že mimo Krista – ktorý, sám seba vydáva v prospech vyvolených v cirkvi – nieto nijakého istého spasenia; a preto učíme, že tí, ktorí chcú žiť, nesmú sa odlučovať od pravej cirkvi Kristovej.

12. Avšak spomenutými poznávacími znakmi neobmedzujeme tak úzko cirkev, aby sme to učili, že všetci sú mimo cirkev, ktorí buď sviatostí sa nezúčastnia – ovšem nie úmyselne ani nie z pohrdania, ale skôr prinútení z nevyhnutnej potreby, proti svojej vôli sa ich zdržujú, alebo bez nich byť musia, – alebo v ktorých viera niekedy ochabuje, avšak celkom neuhasína, ani úplne neprestáva; , alebo pri ktorých pre krehkosť sú chyby a omyly. Lebo vieme, že Boh mal vo svete i mimo obec Izraela svojich obľúbencov. Vieme, čo sa prihodilo ľudu Božiemu v Babylonskom zajatí, kedy za sedemdesiat rokov boli bez obetí. Vieme, čo sa stalo s Petrom, Krista zapierajúcim a čo sa stáva deň čo deň vyvoleným verným Božím, ak blúdia a ochabujú. Vieme ďalej i to, aké boly za dôb apoštolov cirkvi Galaťanov a Korinťanov, ktorých apoštol obviňuje z mnohých a ťažkých hriechov a predsa ich nazýva svätými cirkvami Krista.

13. Ba čo viac, stáva sa niekedy, že Boh podľa svojho spravodlivého súdu, dovolí pravdu svojho slova a obecnú vieru i pravú bohoslužbu tak zatemniť a porušiť, že podľa zdania cirkev skoro zanikla a ako keby už nijaká nebola: ako sa už to stalo za dôb Eliáša a aj inokedy. Ale i v tak temných časoch má Boh na tomto svete svojich pravých, ctiteľov a to nie, málo, ale sedemtisíc a i viac (IKráľ 19,18). Lebo i apoštol tak zvolá: **»Ale pevný základ Boží stojí a má túto pečať: Pán zná tých, ktorí sú jeho«** (2Tim 2,19). Z tohto dôvodu cirkev môže byť nazvaná tiež neviditeľnou nie snád' preto, žeby ľudia, ktorí tvoria cirkev boli neviditeľní, ale preto, že pred našimi očami skrytá – avšak jedine pred Bohom známa, – presahuje často ľudskú súdnosť.

14. Avšak nie všetci, ktorí sa k cirkvi počítajú, sú svätými, živými a pravými údmi cirkvi. Lebo je mnoho pokrytcov, ktorí slovo Božie zovnútorne poslúchajú a sviatosti sa verejne účastnia a ako sa zdá, Boha tiež jedine skrze Krista vzývajú, Krista za jedinú svoju spravodlivosť vyznávajú, Boha tiež ctia a povinnosti lásky konajú, tiež na čas sú v protivenstvách vytrvalí: ale z vnútra sú bez pravého osvietenia Ducha, bez viery a úprimnosti srdca a bez vytrvalosti až do konca. Nech sú však títo ktokoľvek a akýkoľvek, nakoniec budú včas odhalení. Lebo apoštol Ján tak hovorí: **»Vyšli z nás; ale neboli z nás; lebo keby boli bývali z nás, boli by s nami zostali«** (1Jn 2,19). A títo, hoci nepatria k cirkvi, predsa kým predstierajú zhožnosť, počítajú sa k cirkvi práve tak ako zradcovia v štáte, skôr než sú odhalení počítajú sa k občanom. a ako ľuľok alebo kúkoľ a pleva nachádzajú sa v pšenici, alebo ako hrvole a nádory sa vyskytujú na zdravom tele, kdežto v skutočnosti sú skôr nemocami a znetvoreniami tela, než skutočnými údmi. Preto cirkev Božiu oprávnene prirovnávame k sieti, ktorá zaberá rybv všetkého druhu a ku poľu, na ktorom sa nachádza, i kúkoľ i pšenica (Mt 13,24–27). Tu nad mieru sa máme chrániť, aby sme predčasne nesúdili a neusilovali sa vylučovať, zavrňovať, alebo vyhladzovať tých, ktorých Boh nechce vylúčiť a zavrhnúť, alebo ktorých nie Je možné bez poškodenia cirkvi odstrániť. Naproti tomu je treba dávať pozor i na to, kým pobožní driemu, pritom bezbožní dostanúc sa do predu, aby neuškodili cirkvi.

15. Učíme ďalej, že starostlivo je treba dbať na to, v čom spočíva predovšetkým pravda a jednota cirkvi, aby sme nerozvážne nevyvolávali roztržky a nepodporovali ich v cirkvi. Ona nespočíva na ceremóniách a vonkajších obradoch, ale skôr v pravde a jednote spoločnej viery. Obecná viera potom nepochádza z ľudských prikázaní, ale z Písma svätého, ktorého krátky obsah je apoštolské vyznanie. Čítame ovšem, že u starých, čo sa týka obradov, bola mnohá rozdielnosť, ale v tom bola sloboda a nikto nikdy nemyslel na to, žeby preto jednota cirkvi bola rozvrátená. Hovoríme tedy, že pravá jednota cirkvi pevne stojí na článkoch viery a na pravom, jednomyselnom hlásaní evanjelia Kristovho a na obradoch jasne od Boha.

ustanovených. Preto veľmi zdôrazňujeme onen výrok apoštolov: **»Tak tedy smýšľajme všetci, ktorí sme dokonalí. A ak v niečom ináč smýšľate, i to vám Boh zjaví v pravom svetle. Avšak k čomu sme už dospeli, v tom smere kráčať a jedno to istá myslieť«** (IFil 3,15–16).

Kapitola XVIII.

O služobníkoch cirkvi, ich ustanovení a povinnostiach.

1. Boh vždy používal, i dnes používa a bude používať i naďalej, kým cirkev bude na zemi služobníkov pre shromažďovanie, alebo zakladanie svojej cirkvi, ako i pre jej spravovanie a udržiavanie. Tedy pôvod zriadenie a úrad služobníkov cirkvi je veľmi starý a je od samého Boha, a nie je to nejaké nové, alebo ľudské ustanovenie. Boh zaiste mohol by si vo svojej moci bezprostredne shromaždiť cirkev z ľudí, ale radšej chcel jednať s ľuďmi a skrze službu ľudí. Preto služobníci cirkvi nemajú sa považovať toľko za služobníkov, ale skôr za služobníkov Božích, skrze ktorých Boh koná spásu ľudí.

2. Z tej príčiny ku pozornosti napomínáme každého, aby tie veci, ktorej sa vzťahujú na naše obrátenie a vzdelávanie, nepripisovali sme takému tajnému pôsobeniu Ducha svätého, aby sa tým cirkevný úrad nestal zbytočným. Lebo sa sluší neustále, mať na pamäti slová apoštola: **»Ako potom uveria v toho, o ktorom nepočuli? A ako počujú bez kazateľa? Viera je tedy z kázania, kázanie potom skrze slovo Božie«** (Rím 10, 14, 17). A to, čo Pán hovorí v evanjeliu: **»Vpravde, vpravde vám hovorím: Kto prijíma toho, koho ja posielam, prijíma mňa; kto potom prijíma mňa, prijíma toho, kto mňa poslal«** (Jn 13,20); tiež to, čo onen macedónsky muž riekol, keď sa zjavil vo videní apoštolovi Pavlovi, pôsobiacemu v Ázii: **»Prejdi do Macedónie a pomôž nám«** (Sk 16,9). Inde ten samý apoštol takto hovorí: **»Ved' sme Božími spolupracovníkmi.vy ste Božou roľou, Božou stavbou«** (1Kor 3,9). Naproti tomu však i toho sa treba varovať, aby sme služobníkom cirkvi a ich úradu nepripisovali príliš mnoho, tiež tu pamätliví súc slov Pána, ktorý v evanjeliu hovorí: **»Nikto nemôže prísť ku mne, iba keď ho pritiahne Otec«** (Jn 6,44); a na slová apoštola: **»Čo je Apolos? Čo je Pavol? Sú len služobníci, skrze ktorých ste dospeli ku viere, a to každý len pokiaľ mu to Pán udelil. Ja som zasadil, Apolos zalial, ale Boh dal vzrast; tak ani ten, kto sadi, ani ten, kto zalieva, nie je nič, ale Boh, ktorý dáva vzrast«** (1Kor 3,5–7). Preto uverme, že Boh nás zovnútorne svojím slovom vyučuje skrze svojich služobníkov, z vnútra však skrze Ducha svätého vzbudzuje srdcia svojich vyvolených ku viere, takže za toto dobrodenie Bohu sa má celé vzdávať všetká česť. Ale o tejto veci bola už reč v prvom odstavci tohoto výkladu.

3. A Boh ovšem od počiatku sveta používal zo všetkých najvynikajúcejších ľudí na svete, z ktorých hoci mnohí boli prostí vo svetskej múdrosti alebo filozofii, však v pravej múdrosti Božej boli najznamenitejší, totiž patriarchov, s ktorými nezriedka hovoril prostredníctvom anjelov. Lebo patriarchovia boli prorokmi, alebo učiteľmi svojho veku, ktorých Boh preto nechával žiť niekoľko storočí, aby boli ako by otcovia a svetlá sveta. Po nich nasledoval Mojžiš s prorokmi po celom svete známymi. Ba čo viac, po nich poslal nebeský Otec svojho jednorodeného Syna, najdokonalejšieho učiteľa sveta, v ktorom je skrytá oná božská múdrosť (Kol 2,3), ktorá sa i k nám dostala skrze najposvätnejšie, najprostejšie a zo všetkých

najdokonalejšie učenie. On si totiž vyvolil učeníkov, ktorých učinil apoštolmi. Títo potom odídu do celého sveta, všade shromažďovali cirkvi kázaním evanjelia, potom tiež i podľa prikazu Krista zriaďovali po všetkých cirkvách sveta pastierov a učiteľov, skrze ktorých nástupcov až podnes vyučoval a riadil cirkev. Vtedy tak, ako Boh starému ľudu dal patriarchov spolu s Mojžišom a prorokmi, tak i ľudu Nového zákona poslal svojho jednorodeného syna spolu s apoštolmi a učiteľmi cirkvi.

Ďalej, služobníci nového ľudu bývajú nazývaní rôznymi menami. Voláme ich apoštolmi, prorokmi, evanjelistami, biskupmi, presbytermi, duchovnými pastiermi a učiteľmi (1Kor 12,28). Apoštolovia sa neusadili na žiadnom stanovenom mieste, ale zakladali po svete rôzne cirkvi. Akonáhle tieto už boly zriadené, opustili apoštolovia ich a na ich miesto nastupovali pastieri každv do svojej cirkvi. Proroci, kedysi znalci budúcich vecí, predpovedali; ale i Písma vykladali. Takí mužovia i dnes sa vyskytujú. Evanjelistami sa nazývali pisatelia evanjelickej histórie, ale i kazatelia Kristovho evanjelia; ako i ap. Pavol prikázal Timoteovi, aby konal dielo evanjelistu. Biskupi sú potom dozorcovia a strážcovia cirkvi, títo sa stárajú o živobytie a iné potrebné veci. Presbyteri, alebo starší, sú ako radcovia a otcovia cirkvi, ktorí ju spravujú prospešnou radou. Duchovní pastieri strážia ovčinec Pána a starajú sa o jeho potrebné veci. Učitelia vychovávajú a vyučujú pravej viere a zbožnosti. Tedy je dovolenej i dnes nazývať služobníkov cirkvi biskupmi, presbytermi, duchovnými pastiermi ,a učiteľmi.

5. V časoch ďalej nasledujúcich bolo pre služobníkov v cirkvi zavedené o mnoho viac pomenovaní do cirkvi. Niektorých ordinovali za patriarchov, iných za arcibiskupov, iných za suffraganov (vysvätených biskupov), tiež za metropolitov, hlavných kurátorov, ako i za diakonov, poddiakonov, nosičov sviecní, vyháňáčov diablov, kantorov, vrátnikov a kto vie za koho ešte, ako za kardinálov, prepoštov, prevorov, otcov nižšie a vyššej rehole, vyššieho a nižšieho rádu. Všetkí sa nestaráme o všetkých tých, akí boli kedysi, alebo sú teraz. Nám postačuje o služobníkoch cirkvi apoštolské učenie.

6. A tak pretože určite vieme, že mnísi a mníšske rehole. alebo sekty neboly ani od Krista ani od apoštolov ustanovené preto učíme, že tieto sú pre cirkev Božiu neužitočné, ba dokonca zhubné. Lebo, hoc kedysi, keď boli ako pustovníci a svojimi rukami zarábali si chlieb a nikomu neboly na ťarchu, ale vo všetkom boli poslušní pastierom, cirkvi, ako svetský ľud, boli snesiteľní, predsa že teraz akí sú, vidí a zná celý svet. Predstierajú kto vie aké sľuby, a žijú priamo opačný život svojím sľubom; takže i najlepší z nich zasluhujú si, aby boli počítaní k tým, o ktorých tak hovorí apoštol: »Čujeme, že medzi vami niektorí žijú neporiadne, nič nepracujú, ale len okolo práce chodia« (2Tes 3,11). Takých teda ani nemáme v našich cirkvách, a ani neučíme, žeby v Kristových cirkvách mali byť.

7. Nikto si totiž nemôže dôstojnosť cirkevného úradu privlastniť, to jest úplatkami alebo inými prostriedkami, alebo podľa vlastnej ľubovôle si uchvacovať. Služobníci cirkvi nech sa povolávajú a volia zákonitou cirkevnou voľbou: to jest, nech sú svedomite volení od cirkvi alebo od tých, ktorí na to boli cirkvou poverení v patričnom poriadku a bez zmätku, rozbrojov a sporov. Potom ale nech nevolia kohokoľvek, ale mužov spôsobilých s patričnou zbožnou vzdelanosťou, nábožnou výrečnosťou, prostou múdrosťou, konečne vyznačujúcich sa miernosťou a poctivosťou života podľa apoštolského pravidla, ktoré je zostavené apoštolom v I. ep. Tim. 3 kap. a v ep. k Tit. 1. kap. A tí, ktorí sú zvolení, nech sú staršími ustanovovaní verejnými modlitbami a vkladáním rúk. Zavrhuje tu všetkých tých, ktorí

bežia podľa vlastnej vôle (Jer 23,21), hoci nie sú zvolení, ani poslaní, alebo ordinovaní. Zamietame nespôsobilých a duchovnému pastieru potrebnými darmi neopatrených služobníkov cirkvi. Pri tom všetkom uznávame, že niekedy nevinná jednoduchosť niektorých duchovných pastierov v starej cirkvi, viac prospela cirkvi, než mnohostranná, vyberaná a lahodná, ale trochu nadutá učenosť niektorých. Z tej príčiny ani dnes nezamietame zbožnú prostotu niektorých, ovšem ak nepochádza z nevedomosti.

8. Apoštoli Krista nazývajú síce všetkých v Krista veriacich kňazmi, avšak nie vzhľadom na služobnosť, ale preto, že skrze Krista všetci veriaci sa stali kráľmi a kňazmi a všetci môžeme Bohu obetovať duchovnú obeť (1Pt 2,9). Tedy kňazstvo a cirkevná služba sú od seba veľmi rozdielne. Ono je totiž všetkým kresťanom spoločné, táto však ako sme práve hovorili, nie. Avšak i keď sme z Kristovej cirkvi odstránili pápežské kňazstvo (kňazstvo podľa chápania katolíkov), predsa však tým sme cirkevnú služobnosť neodstránili. Zaiste v Kristovom Novom zákone nie je viac také kňazstvo, aké bolo u starozákonného ľudu, ktoré malo zovnútorne pomazanie, sväté rúcha a mnohé obrady (ceremonie), ktoré boly predobrazmi Krista, ktorý keď prišiel, toto všetko naplnil a tak zrušil. On sám zostáva zaiste jediným veľkňazom na veky (Žid 7,3), ktorému, aby sme nič neubrali, nedávame žiadnemu zo služobníkov cirkvi pomenovanie kňaz. Sám náš Pán totiž neustanovil v cirkvi nového zákona nejakých takých kňazov, ktorí by po prijatí poverenie od svätiaceho biskupa mali každodenne obetovať hostiu, vraj ako samotné telo a samotnú krv Pána za živých i mŕtvych, ale takých, ktorí by učili a vysluhovali sviatosti.

9. Veď apoštol Pavol jednoducho a krátko vysvetľuje, čo máme myslieť o služobníkoch Nového zákona, alebo kresťanskej cirkvi a čo im privlastňovať, keď hovorí: »Nech nás každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev« (1Kor 4,1). Preto chce apoštol, aby sme považovali služobníkov cirkvi za služobníkov Hyperetami, to jest, podriadenými veslármi nazval ich apoštol, ktorí jedine na kormidelníka sa pozerajú: totiž ľuďmi, ktorí nie sebe a nie podľa svojej ľubovôle, ale iným, to jest, žijú svojim pánom, od rozkazu ktorých plne závisia. Lebo služobník cirkvi celý a vo všetkých svojich povinnostiach nemá hovieť svojej ľubovôli, ale je povinný konať to, čo má od svojho Pána rozkázané. Na spomenutom mieste je vyjadrené, kto je Pán, totiž Kristus, ktorému sú služobníci cirkvi vo všetkých záležitostiach služby podriadení. A aby čím dôkladnejšie vysvetlil cirkevnú službu, pridáva, že služobníci cirkvi sú šafári alebo správcovia Božích tajomstiev. Tajomstvami Božími ale apoštol Pavol nazval na mnohých miestach, hlavne v ep. k Ef. 3. kap evanjelium Kristovo. Stará doba nazývala tiež Kristove sviatosti tajomstvami. Preto sú služobníci cirkvi k tomu povolani, aby zvestovali veriacim evanjelium Kristovo a vysluhovali sviatosti. Lebo inde v evanjeliu to čítame o vernom a múdrom služobníkovi, že ho Pán ustanovil nad svojím služobníctvom, aby im v pravý čas dával prídely pokrmu (Lk 12,42). Opäť inde podľa evanjelia, istý človek, ktorý odcestoval, zanechal svoj dom, dal svojim služobníkom moc, každému jeho prácu (Mk 13,34).

10. Teraz tedy náležite prehovoríme tiež niečo o právomoci a povinnostiach služobníkov cirkvi. O tejto moci sa niektorí veľmi horlivo škriepili a podrobili svojej moci všetko, čo je vznešené na zemi a to proti rozkazu Pána, ktorý zakázal svojim panovačnosť a nadovšetko doporučoval pokoru (Mt 18,1–4; Mt 20,25–27; Lk 22,25–26). Je zaiste i iná, čistá a neobmedzená moc, ktorá sa nazýva tiež mocou podľa práva. Tou mocou Krištu, Pánu všehomíra je všetko podrobené, ako sám o tom vydal svedectvo, keď povedal: »Bola mi

daná všetka moc na nebi i na zemi« (Mt 28,8) a ďalej: »Ja som prvý i posledný: hľa, som živý na veku vevekov a mám kľúče smrti a podsvetia« (Zjav 1,17). Opäť: On má »kľúč Dávidov, ktorý otvára tak, že nikto nezavrie a zatvára tak, že nikto neotvorí« (Zjav 3,7).

11. Túto moc podržuje si Pán a neprenáša ju na nikoho, aby potom snád sám nečinne nepostával ako prihládajúci u pracujúcich služobníkov. Lebo Izaiáš hovorí: »Dám kľúč domu Dávidovho na Jeho plece« (Iz 22,22); potom tak: »kniežatstvo bude na Jeho pleci« (Iz 9,6). Lebo správu neskladá na pleciah iných, ale podržuje a užíva svoju moc dodnes, spravujúc všetky veci. Iná je potom úradná, alebo služobná moc, ktorá je obmedzovaná tým, kto má plnú moc. Tá sa skôr podobá službe, než panovaniu. Lebo, ak nejaký pán poveruje svojho správcu mocou nad svojím domom, v tom prípade odovzdá mu i kľúče, ktorými by vpúšťal do domu, alebo vylučoval z domu tých, ktorých by Pán chcel vpustiť, alebo vylúčiť. Podľa tejto moci služobník: koná z povinnosti to, čo mu pán prikázal a Pán pokladá za správne, čo onen robí a chce, aby ten skutok jeho služobníka bol považovaný a uznávaný akoby za jeho vlastný

12. Na to sa vzťahujú oné výroky evanjelia: »Dám ti kľúče kráľovstva nebeského, a čokoľvek sviažeš alebo rozviažeš na zemi, bude sviazané, alebo rozviazané na nebesách« (Mt 16,19). Podobne: »Ktorýmkoľvek odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im; ktorýmkoľvek zadržíte, zadržujú sa« (Jn 20,23). Jestli však služobník nevykonáva všetky veci tak, ako mu bolo Pánom prikázané a prekročí hranice poverenia, vtedy iste za neplatné bude uznávať Pán to, čo urobil. Preto cirkevná moc služobníkov cirkvi je taký úradný úkon, ktorým služobníci síce cirkev spravujú, ale v cirkvi všetko tak robia, ako to slovom svojím predpísal Pán. Keď_tieto tak sa konajú, vtedy veriaci nech považujú ich za také, akoby samým Pánom byly vykonané. O moci kľúčov už predtým bolo spomenuté.

13. V cirkvi potom všetkým služobníkom bola daná tá samá moc, alebo povolanie. Zaiste z počiatku cirkev spoločným úsilím spravovali biskupi a presbyteri; niktorý sa nevyvyšoval nad druhého, ani si nepožadoval väčšiu moc, alebo panstvo nad spolubiskupmi. Lebo pamätajúc na slovo Pána: »Najväčší medzi vami, nech je ako slúžiaci« (Lk 22,26): sotrvávali v pokore a vzájomnými službami pomáhali si vospolok v spravovaní a udržovaní cirkvi. Kvôli zachovaniu poriadku však ten, alebo onen poverený zo služobníkov svolal shromaždenie a v shromaždení predostrel vec, o ktorej sa malo rokovať, shrnul tiež mienky iných, konečne rázne dbal na to, aby nevznikol nijaký spor.

14. Tak činil apoštol Peter, ako čítame v Skutkoch sv. apoštolov (Sk 15,7n), ktorý pritom predsa nebol ani vyvýšený nad iných, ani väčšou mocou nebol nad ostatnými poverený. Veľmi správne hovorí mučeník Cyprián (De simplicitate clericorum) o prostote kňazov: Ostatní apoštolí boli práve toľko, ako Peter a boli účastní v rovnakej miere i v cti i v moci; ale počiatok vychádza od jedného, aby sa ukázalo, že jedna je cirkev. Podobne tomu hovorí i Hieronymus vo výklade epištoly Pavla k Titovi: Prv než vnuknutím diabla vznikly, v náboženstve roztržky, cirkvi byly spravované spoločnou radou presbyterov, ale keď jeden každý z tých, ktorých pokrstil, považoval za svojich, nie Kristových, bolo rozhodnuté, aby jeden zo zvolených presbyterov bol ostatným predstavený, ktorému by náležala všetka starostlivosť o cirkev a že tak odstránia semená roztržok. Avšak toto ustanovenie nepovažuje Hieronymus za božské, lebo hneď dokladá, že: Ako starší vedia, že oni sú z obyčaje cirkvi podriadení tomu, ktorý im bol predstavený, tak nech i biskupi vedia, že viac zo zvyku, než zo

skutočného nariadenia Pána sú nadriadení presbyterov a že sú povinní s nimi spoločne cirkev spravovať. Tak súdi on. Preto nikto nemôže právom zabrániť, aby sme sa nevrátili k starému zriadeniu cirkvi a oné neprijali namiesto ľudských obyčají.

15. Povinnosti služobníkov cirkvi sú rozličné, tieto však mnohí obmedzujú na dvoje, v ktorých sú všetky iné obsiahnuté, totiž na vyučovanie evanjelia Kristovho a na správne vysluhovanie sviatostí. Lebo povinnosťou služobníkov je svolávať sväté shromaždenie, v ňom vykladať slovo Božie a celé učenie uplatňovať podľa náhľadu cirkvi k jej prospechu tak, aby to, čomu sa učí, bolo na úžitok poslucháčov a na vzdelanie veriacich. Zdôrazňujeme, že povinnosťou služobníkov je vyučovať nevedomých, povzbudzovať a naliehať na váhavých, alebo zdanlivo postupujúcich k prospievaniu na ceste Pána, potešovať a posilňovať malomyselých, stavať hrádze proti pokušeniam satana, prísne karhať hrešiacich, privádzať na pravú cestu blúdiacich, padlých pozdvihovať, odporcov presvedčovať, konečne zaháňať vlkov od Pánovho ovčince, hriechy a hriešnikov múdro a vážne kárať, a neprehliadať, alebo zamlčovať zlé činy; ovšem potom sviatosťami prisluhovať, doporučovať ich správne užívanie a všetkých pripravovať prospešným učením k ich prijímaniu, tiež zachovávať veriacich vo svätej jednote, zabraňovať roztržkám, taktiež nevedomých vyučovať kresťanstvu, doporučovať cirkvi potreby chudobných, navštevovať chorých a rozličnými skúškami obťažovaných poučovať a na životnej ceste zachovávať; okrem toho obstarávať verejné modlitby, alebo prosby v čas potreby spolu s pôstom, to je, svätou zdržanlivosťou a čo najsvedomitejšie starať sa o všetko, čo slúži k pokoju, mieru a spáse cirkvi.

16. Aby však služobník (cirkvi) toto všetko mohol čím správnejšie a snadnejšie vykonávať, žiada sa predovšetkým od neho, aby bol bohabojný horlivý v modlení, usilovný v čítaní Písma svätého a vo všetkom a vždy bol na pozore a všetkým slúžil za príklad čistotou života.

17. A pretože v cirkvi musí byť ovšem kázeň a u starých kedysi bolo v užívaní vylúčenie a u ľudu Božieho bývalý i cirkevné súdy, v ktorých sa táto kázeň vykonávala skrze múdrych a pobožných mužov; tedy i to bolo povinnosťou služobníkov, aby túto kázeň podľa okolností času, verejného záujmu a podľa potreby užívali. Pritom vždy sa má zachovávať zásada, že všetko nech sa deje k vzdelaniu slušne a v poriadku bez násilnosti a neporiadku (IKor 14,40). Lebo apoštol svedčí, že Pán mi dal moc nie, aby som boril, ale aby som vás vzdelával (2Kor 10,3). Sám Pán zakázal vytrhovať kúkoľ na Jeho roli, ak je nebezpečenstvo, že i pšenica sa vytrhá (Mt 13,29).

18. Ostatne, zároveň zavrhuje blud donatistov. ktorí posudzujú účinnosť, alebo neúčinnosť učenia a prisluhovania sviatosti podľa dobrého, alebo zlého života služobníkov cirkvi. Lebo vieme, že hlas Kristov má byť uposluchnutý i z úst zlých služobníkov. Ako sám Pán povedal: »Čokoľvek by vám hovorili, konajte, ale podľa ich skutkov nerobte« (Mat 23,3). Vieme, že sviatosti bývajú posväcované Kristovým ustanovením a slovom a bývajú účinné pre veriacich i vtedy, keď sú vsluhované nehodnými služobníkmi. O tejto veci mnoho hovoril blažený sluha Boží Augustín proti donatistom.

19. Avšak bez pochyby musí byť náležitá kázeň medzi služobníkmi cirkvi. Musí sa totiž starostlivo skúmať učenie i život služobníkov na cirkevnom shromaždení. Chybujúci majú byť karhaní od starších a na správnu cestu uvedení, ak sú napravitelní; alebo, ak sú nenapravitelní, majú byť ako vlci vernými pastiermi od stáda, Pánovho odohnaní. Ak sú však

lživí učítelia, vtedy najmenej majú byť trpení. Veru nezavrhuje obecné snemy, ak sú konané podľa apoštolského príkladu k dobru cirkvi a nie k jej záhube.

20. Tiež všetci verní služobníci, ako dobrí pracovníci zasluhujú si svoje odmeny a nehrešia, ak prijímajú plat a všetko to, čo potrebujú pre seba a svoju rodinu. Lebo apoštol dokazuje, že tieto veci cirkev dáva právom a služobníci právom ich prijímajú (1Kor 9). Apoštolským učením sú však umlčovaní i novokrstenci, ktorí potupujú a urážajú služobníkov cirkvi živiacich sa zo svojho povolania.

Kapitola XIX.

O sviatostiach cirkvi Kristovej.

1. Hneď od počiatku pripojil Boh ku kázaniu svojho slova vo svojej cirkvi sviatosti, alebo sviatostné znamenia, o tom zaiste zrejme svedčí celé sväté Písmo. Sviatosti sú tajomné znamenia, totiž sväté obrady, alebo sväté úkony ustanovené samým Bohom, pozostávajúce z Jeho slova, znamení a z vecí označených, ktorými v cirkvi udržuje v pamäti a často obnovuje za sebou svoje najvyššie dobrodenia preukázané človeku; ktorými ďalej spečatuje svoje sľuby a čo nám sám vnútorne poskytuje, to nám zovnútorne predstavuje, sprítomňuje a ako očami činí viditeľnými a tak pôsobením Ducha Božieho posilňuje a rozmnožuje našu vieru v našich srdciach; a ktorými konečne nás od všetkých iných národov a náboženstiev oddeľuje a jedine sebe zasväčuje a zaväzuje a oznamuje, čo od nás požaduje.

2. Ovšem iné sú sviatosti ľudu starého, iné ľudu nového (zákona). Sviatosti ľudu starého boli obrezka (1Mojž 17,10) a veľkonočný baránok (2Mojž 12,3), ktorý obetovaný býval; z tej príčiny patrí k tým obetiam, ktoré od počiatku sveta boli vykonávané. Sviatosti ľudu nového sú krst (Mt 28,19) a večera Pána (Mt 26,26). Sú, ktorí uvádzajú sedem sviatosti nového ľudu. Z nich my za užitočné ustanovenie Božie, ale nie za sviatosti uznávajme pokánie, ustanovenie služobníkov (ordináciu), ale ne ono pápežské, ale apoštolské a manželstvo. Birmovanie a posledné pomazanie sú ľudské výmysly, bez ktorých cirkev môže byť, žeby utrpela nejakú škodu. Ani ich nemáme v našich cirkvách. Lebo je v nich niečo takého, čo nijako nemôžeme schvaľovať. Všeljiké kupčenie, ktoré prevádzajú rímski pri prisluhovaní sviatostí, rozhodne zamietame.

3. Pôvodcom všetkých sviatostí však nie je nikto iný človek, ale sám Boh. Ľudia nemôžu ustanovovať sviatosti, lebo tieto patria k pocte Boha. Úkolom ľudí nie je potom ustanovovať a vytvárať bohoslužbu, ale od Boha zriadenú (odovzdanú) službu prijímať a zachovávať. Mimo to, k znameniam sú pripojené zaslúbenia, ktoré vyžadujú vieru. Viera potom sa zakladá, jedine na slove Božom. A slová Božie sú ako tabule (zákona), alebo listiny, sviatosti potom sú ako pečiatky, ktoré sám Boh na listiny v tlačil. A ako Boh je pôvodcom sviatostí, tak neustále koná svoje dielo v cirkvi, v ktorej sviatosti sa riadne vysluhujú: takže, keď veriaci prijímajú sviatosti od služobníkov, uznávajú to, že Boh pôsobí vo svojom ustanovení a preto sviatosti prijímajú tak, ako by z rúk samotného Boha a pre nich poklesok služobníka (i keby bol značný) neuškodí, keďže znajú, že čistota sviatostí závisí od ustanovenia Pána. Preto tiež zrejme rozlišujú pri prisluhovaní sviatostí medzi samotným Pánom a služobníkom Pána, vyznávajúc,

že účinnosť (podstata) sviatostí býva dávaná samým Pánom, znamenia však služobníkmi Pána.

4. Ovšem oná hlavná vec, ktorá sa vo všetkých sviatostiach Bohom predkladá a na ktorú je upozorňované všetkými zbožnými všetkých časov (čo niektorí nazývajú podstatou, alebo obsahom, sviatostí), je Spasiteľ Kristus oná jediná obeť, (IKor 5,7), alebo onen Baránok Boží (Jn 1,29), zabitý od počiatku sveta, tiež ona skala, z ktorej pili všetci naši predkovia (IKor 10,4), skrze ktorého bývajú všetci vyvolení obrezaní bez rúk, skrze Ducha svätého (Rím 2,29), a obmytí bývajú od všetkých svojich hriechov a živení bývajú pravým telom a krvou Kristovou k večnému životu.

5. Čo sa však toho týka, čo je vo sviatostiach vec hlavná a samá podstata, v tom sú sviatosti obojeho ľudu rovnaké. Lebo onou najhlavnejšou vecou a samou podstatou sviatostí v oboch smluvách je Kristus, jediný Prostredník a Spasiteľ veriacich. Jeden a ten samý Boh je pôvodcom týchto (sviatostí) v oboch smluvách. Obojemu ľudu sú oné dané ako znamenia a tak ako pečate milosti a zaslúbení Božích, aby privádzaly na pamäť a obnovovali najväčšie Božie dobrodenia, aby sa tiež veriaci nimi oddeľovali od všetkých ostatných náboženstiev na svete, konečne aby ich duchovne skrze vieru prijímali a prijímúc k cirkvi sa pripúťali a na svoje povinnosti ich upozorňovali. V týchto a v podobných veciach, hovorím, nie sú rozdiely v sviatostiach oboch národov, hoci sú rozdielne v znameniach.

6. A ovšem v týchto robíme značný rozdiel. Lebo naše (sviatosti) sú pevnejšie a trvanlivejšie, pretože až do skonania sveta nikdy sa nezmenia. Tieto dosvedčujú zaslúbenia splnené a dokonané v Kristu, kým oné budúce ich splnenie len naznačovali. Naše sú tiež jednoduchšie a menej obťažne, tiež menej nákladné a nie sú do obradov zahalené. Okrem toho vťahujú sa na väčšinu ľudí rozšírených po celom svete a pretože sú jasnejšie a vzbudzujú väčšiu vieru (skrze Ducha svätého), vyplýva z nich tiež hojnejšie duchovné požehnanie.

7. Zaiste, pretože Kristus bol nám daný ako pravý Mesiáš a hojnosť milosti bola vyliata na ľud Nového zákona: naprosto byly zrušené a prestaly sviatosti starého ľudu, a na ich miesto nastúpily znamenia Nového zákona, namiesto obrezky krst, a namiesto veľkonočného baránka a obetí, Večera Pána.

8. Ako kedysi sviatosti pozostávaly zo slova, znamenia a naznačených vecí, tak i teraz sa skladajú z tých samých častí. Lebo slovom Božím sa stávajú sviatosťami tie veci, ktoré predtým neboly. Posväcuje sa totiž Slovom a za posvätené sú prehlásené od Toho, ktorý ich ustanovil. A posvätiť, alebo zasvätiť znamená ponúknuť (posväcovať) nejakú vec Bohu k svätému užívaniu, to je oddeliť od obecného, alebo svetského užívania a určiť k svätej potrebe, Lebo v sviatostiach vzaté znamenia zo všedného užívania sú veci vonkajšie a viditeľné. V krstu totiž znamenie je živel vody a ono viditeľné obmytie, ktoré sa deje skrze služobníka cirkvi. Ale zmysel obradu (vec naznačená) je znovuzrodenie a obmytie od hriechov (Sk 2,38). Vo Večeri pána však však znamením je chlieb a víno vzaté z obecného užívania pokrmu a nápoja. Avšak smysel úkonu je za nás obetované telo a za nás vyliata krv Pána, alebo učastenstvo tela a krvi Pána (Mt 26,27–28; IKor 10,16). Nasledovne voda, chlieb a víno podľa svojej podstaty a mimo božského ustanovenia a svätého užívania sú toľko tým, čím sa nazývajú a čo poznávame. Jestli však k tomu pristúpi Slovo Pána, so vzývaním božieho mena a so zopakovaním pravého ustanovenia a posvätenia vtedy tie znamenia sa posväčujú

a i Kristus ich prehlasuje za posvätené. Lebo v cirkvi Božej vždy zostáva platným Kristovo prvé ustanovenie a posvätenie sviatostí, takže tí, ktorí sviatosti nie ináč užívajú, než ako ich sám Pán od počiatku ustanovil, užívajú tiež i teraz onoho prvého zo všetkých najvznešenejšieho posvätenia. Z tej príčiny sa predčítavajú pri prisluhovaní sviatosťami vlastné slová Kristove.

9. A pretože zo Slova Božieho sa poučujeme o tom, že tieto znamenia Pán ustanovil k inému účelu, než ako sa obyčajne používajú, preto učíme, že znamenia teraz v posvätnom užívaní dostávajú, mená vecí označených a viac sa nemenujú toľko vodou, chlebom a vínom, ale tiež znovuzrozením, alebo kúpeľou obnovenia, rovnako telom a krvou Pána, alebo znamením, buď sviatosťou tela a krvi Pána: avšak nie preto, žeby znamenia boli premenené na veci označované a prestaly byť tým, čím sú svojou podstatou. Lebo ináč by neboly sviatosťami, keby pozostávaly toľko z vecí naznačených, vtedy neboly by ich znameniami. Znamenia, ale preto nesú mená vecí naznačených, pretože sú tajomnými znakmi svätých vecí a pretože znamenia a a veci označené sú medzi sebou v sviatostnom spojené a to spojuje, alebo sjednocuje ich tajomné označenie a vôľa alebo úmysel Toho, ktorý sviatosti ustanovil.

10. Lebo voda, chlieb a víno nie sú obyčajnými, ale svätými znakmi. A kto ustanovil vodu krstu, neustanovil ju z tej vôle a úmyslu, aby veriaci toľko vodou krstu boli pokropení: a kto prikázal jesť chlieb a piť víno pri večeri Pána, nie to chcel, aby veriaci prijímali toľko chlieb a víno bez tajomstva tak, ako doma jedia chlieb, ale aby tiež duchovne boli účastní vecí naznačených a skutočne boli skrze vieru obmytí od hriechov a mali spoločenstvo s Kristom.

11. Preto nijako neschvaľujeme mienku tých, ktorí posvätenie sviatostí pripisujú kto vie akým úkonom a odriekavaniam, alebo sile slov prednesením posväcujúcim, alebo tým, ktorý by mal úmysel posvätiť, buď iným vedľajším veciam, ktoré ani Kristus ani apoštolovia vo svojej reči a príkladu nám nezanechali. Neschvaľujeme učenie ani názor tých, ktorí o sviatostiach hovoria práve tak, ako o obyčajných neposvätených, alebo neúčinných znameniach. Neschvaľujeme ani názor tých, ktorí pre neviditeľné veci vo sviatostiach pohrdajú viditeľnými a považujú pre seba znamenia za zbytočne, keďže sa domnievajú, že sú už účastníkmi vecí naznačených. Za takých sa považovali messalianci. Neschvaľujeme však učenie ani tých, ktorí hlásajú, že milosť a veci naznačené sú tak spolu spiate so znameniami, že ktorikoľvek požívajú vonkajšie znamenia, účastní bývajú tiež i milosti a vecí naznačených, nech sú oni akikoľvek.

12. A ako potom účinnosť sviatostí nehodnotíme buď dľa hodností, alebo nehodnosti služobníkov, tak ani podľa stavu prijímajúcich, nakoľko uznávame, že účinnosť sviatostí závisí od viery a zvlášť od pravdy a samej dobroty Božej. Ako totiž Slovo Božie zostáva Slovom Božím, ktorým sa prednášajú nie prosté slová, ktoré kázané bývajú, ale zároveň sa ponúkajú od Boha slovami naznačené, alebo zvestované a ačkoľvek bezbožní, alebo neveriaci slová síce počúvajú a rozumejú, predsa však sa vecí naznačených neúčastnia, keďže ich pravou vierou neprijímajú. Taktiež sviatosti pozostávajúce zo Slova, znamení a vecí naznačených zostávajú pravými a účinnými sviatosťami, ktoré označujú nie toľko sväté veci, ale tiež veci naznačené, ktoré Boh sprostredkuje, hoci neveriaci si neosvojujú ponúkané veci. Nedeje sa to vinou dávajúceho, alebo ponúkajúceho Boha, ale vinou ľudí, ktorí bez viery a nehodne prijímajú: »ktorých nevera nevyprázdni Božiu vernosť« (Rím 3,3).

13. Keďže sme hneď na počiatku vyložili podstatu sviatostí a zároveň príležitostne bolo vysvetlené, k akému účelu sú ustanovené. Nie je potrebné, aby vecí raz povedané boli opakované do únavy. Preto tedy jednotlivé prehovoríme o sviatostiach ľudu novej zmluvy.

Kapitola XX.

O krste svätom.

1. Krst bol ustanovený a posvätený od Boha. Po prvý raz krstil Ján, ktorý ponoril Krista do vody Jordánu (Mat 3,6—16). Odtiaľ plynul pre apoštolov, ktorí sami tiež vodou krstili. Pán im jasne prikázal, aby zvestovali evanjelium a krstili v mene Otca i Syna i Duchu Svätého (Mat 28,19; Mk 16,15—16). A keď sa židia pýtali Petra, čo by mali robiť, odpovedal: »Čiňte pokánie, daj sa každý pokrstiť na meno Ježiša Krista, a prijmite dar Duchu svätého« (Sk 2,38). Preto niektorí nazvali krst za prijímacie posväcujúce znamenie ľudu Božieho, ktorým sa totiž vyvolení Boží Bohu zasväcujú.

2. V cirkvi Božej je len jeden krst (Ef 4,5) a dosť je rás sa pokrstiť, alebo zasvätiť Bohu. Raz prijatý krst trvá potom po celý život a je večným spečatením nášho prijatia za dieťa Božie. Lebo byť pokrstený v meno Krista znamená byť zapísaný, zasvätený a prijatý do zmluvy a rodiny, teda i do dedičstva synov Božích, dokonca už teraz sa nazývať menom Božím, to jest nazývať sa synom Božím, rovnako byť očistený od poškvrných hriechov a byť očistený od poškvrných chriechov a byť obdarovaný rozličnými darmi milosti Božej k novému a bezúhonnému životu (Žid 10,22—23; IPe 3,21). Krst tedy udržuje v pamäti a obnovuje nesmierne dobrodenie Božie preukázané ľudskému pokoleniu (Rím 5,8—9).

3. Lebo všetci rodíme sa v hanebných hriechoch (Z 1,7) a sme synovia hnevu. Ale Boh, ktorý je bohatý v milosrdenstve (Ef 2,4), očisťuje nás zadarmo od hriechov skrze krv svojho Syna (IKor 6,11) a v_ Ňom nás prijíma za synov a tak nás svätou zmluvou k sebe pripojuje a rozličnými darmi obohacuje, aby sme mohli viesť nový život (Tit 3,5). To všetko nám spečatuje krst. Lebo zvnútra bývame znovuzrodení očistení a obnovení od Boha skrze Duchu svätého, zvonku však vo vode prijímame spečatenie najväčších darov, ktorá jednako predstavuje oné veľké dobrodenia a ako by pred naše oči k spatreniu predostiera. Preto sa krstíme, t. j. sme obmytí, alebo pokropení viditeľnou vodou. Lebo voda smýva nečistoty, občerstvuje a osviežuje omdleté a vyprahlé telá. Milosť Božia však tieto dobrodenia poskytuje dušiam a to neviditeľné, totiž duchovne.

4. Rovnako, znamením krstu oddeľuje nás Boh od každého iného náboženstva a národa a zasväcuje nás sebe za vlastníctvo. Preto, keď sa krstíme, vyznávame svoju vieru a zaväzujeme sa k poslušnosti voči Bohu, k umrtvovaniu telesnosti a k novému životu; a tak bývame zapísaní do svätého bojujúceho zástupu Kristovho, aby sme po celý beh svojho života bojovali proti svetu a satanovi i proti vlastnému telu (Him 6,2—4). Mimo to krstení bývame v jedno telo cirkvi (Gal 3,27—28), aby sme so všetkými údami cirkvi pekne, v jednom a tom samom náboženstve a vzájomných službách spolunažívali (I Kor 12,13).

5. Veríme, že najdokonalejší spôsob krstu je ten, ktorým bol sám Kristus pokrstený a ktorým krstili apoštolovia. Tedy, čo potom z ľudských výmyslov pridali k nemu a používali v cirkvi,

neuznávame za potrebné ku dokonalosti krstu: Takého druhu sú: vyhánania diabla, potom užívanie horiacej sviečky, oleja, soli, sliny a tým podobných vecí, ako i to, keď krst každého roku dvakrát mnohými ceremóniami býva posväcovaný. Lebo my veríme, že jediný krst cirkvi Boh pri prvom ustanovení posvätil a skrze Slovo posväcuje a že teraz je účinný pre prvé požehnanie Božie.

6. Učíme, že v cirkvi krst nesmú vykonávať ženy, alebo baby, lebo apoštol Pavol vylúčil ženy z cirkevných služieb (IKor 14,34), krst potom patrí k cirkevným službám.

7. Zavrhuje »novokrstencov« (anabaptistov), ktorí tvrdia, že novonarodené deti veriacich rodičov nemajú byť pokrstené. Lebo podľa učenia evanjelia takýchto je kráľovstvo Božie a sú v smluve Božej: prečože by sme im znamenia smluvy Božej nedávali? Prečo by skrze krst svätý nemali byť zasvätené, keď sú vlastníctvom Božím, a sú v cirkvi Jeho? Zavrhuje »novokrstencov« aj v iných ich vieroučných článkoch, ktoré sa protivia vlastne Slovu Božiemu. My tedy nie sme novokrstencami a nemáme s nimi v nijakej ich veci nič do činenia.

Kapitola XXI.

O Svätej večeri Pána.

1. Večera Pána (IKor 11,20), ktorá sa nazýva tiež stôl Pána a eucharistia, to jest vďakyvzdanie (Mt 26,26), preto sa menuje obyčajne večerou, lebo ju ustanovil Kristus pri onej svojej poslednej večeri a až dosiaľ ju znovu sprítomňuje a v nej veriaci duchovne bývajú sýtení a napájaní. Pôvodcom večere Pána totiž nie je anjel ani nijaký človek, ale sám Syn Boží, Pán Ježiš Kristus, ktorý ju prvý svojej cirkvi posvätil. To posvätenie, alebo požehnanie trvá potom až doteraz u všetkých tých, ktorí nevysluhujú inú večeru, než tú samú, ktorú Pán ustanovil; pri ktorej sa čítavajú slová ustanovenia večere Pána a v každom ohľade pravou vierou jedine na Krista sa pozerajú, od ktorého ako by z rúk prijímali všetko to, čo dostávajú skrze vysluhovanie služobníkov cirkvi.

2. Týmto svätým obradom chce Pán udržiavať v čerstvej pamäti najväčšie najväčšie dobrodenie preukázané smrteľnému ľudskému pokoleniu, menovité to, že vydaním tela na smrť a vyliatím svojej krvi všetky naše hriechy nám odpustil a z večnej smrti a moci diabla nás vykúpil, svojím telom nás sýti a napája svojou krvou, ktoré duchovne, pravou vierou prijaté obživujú nás k večnému životu. A toto tak veľké dobrodenie toľkokrát sa obnovuje, koľkokrát sa slávi večera Pána. Lebo Pán hovorí: **»To čiňte na moju pamiatku«** (Lk 22,19). Táto svätá večera spečatuje tiež to, že telo Pána skutočne bolo vydané za nás na smrť a Jeho krv bola vyliata na odpustenie hriechov našich, aby naša viera sa neklátila.

3. A tak v tejto sviatosti služobník Pána viditeľne, zovnútorne predstavuje a ako by očiam k nahliadnutiu predkladá to, čo vnútorne, neviditeľným spôsobom sám Duch svätý koná v našej duši. Zovnútorne podáva .služobník Pána chlieb hovoriac tieto slová: **»Vezmite a jedzte, to je moje telo«**: vezmite a rozdeľte medzi sebou: **»pite z toho všetci, to je moja krv«** (Mat 14,22—25). Veriaci prijímajú tedy to, čo im podáva služobník Pána a jedia chlieb Pána a pijú z kalicha Pána: z vnútra však pôsobením Krista skrze Ducha svätého prijímajú tiež telo a krv Pána a nimi sýtení bývajú k večnému životu (Ján 6,55). Lebo telo a krv Kristova je

skutočným pokrmom a nápojom k večnému životu, a sám Kristus, ktorý je pre nás obetovaný a je našim Spasiteľom, je onou hlavnou podstatou svätej večere. A nestrpíme, aby na Jeho miesto bolo niečo iného postavené.

4. Aby však správnejšie a jasnejšie porozumel každý tomu, že akým spôsobom sa stáva telo a krv Kristova pokrmom a nápojom veriacich a ako to prijímajú veriaci k životu večnému, v krátkosti toto pripojíme. Jedenie nie je len jedného druhu: je totiž jedenie telesné, kedy človek berie pokrm do svojich úst, zubami rozmelie a prehltne. Kafarnaumskí kedysi sa domnievali, že takýmto spôsobom bude treba potom jesť telo Pána. Ale on sám to zamietol (Ján 6,63). Lebo ako telo Kristovo sa nemôže telesne zjesť bez potupy a ohavnosti; tak samo nie je ono pokrmom pre telo. Každý je nútený to uznať. Zavrhuje teda na to sa vzťahujúci kánon (ustanovenie) v pápežských usneseniach (Ego Berengarius de consecratio 2). Lebo ani zbožný starovek neveril a ani my neveríme, žeby telo Kristovo malo byť telesnými ústami telesne a skutočne jedené.

5. Je aj duchovné používanie tela Kristovho, ovšem nie také, aby sme mysleli, žeby sa sám pokrm v ducha premenil, ale také, ktorým telo a krv Pána zachovávajú svoju podstatu a vlastnosti, duchovne sa nám sprostredkujú, naprosto nie telesným, ale duchovným spôsobom, to je skrze Ducha svätého, ktorý dobrodenia získané skrze telo a krv Pána pre nás na smrť vydané, totiž samotné odpustenie hriechov, vykúpenie a život večný nám daruje a sprostredkuje tak, že žije v nás Kristus a my tiež v ňom žijeme a to spôsobuje, že pravou vierou prijímame Toho, ktorý je pokrmom a nápojom našej diši, t.j. život náš.

6. Lebo ako telesný pokrm a nápoj nie len občerstvuje a posilňuje naše telá, ale tiež pri živote ich zachováva; taktiež telo Kristovo za nás na smrť vydané a krv Jeho pre nás vyliať nie toľko občerstvujú a posilňujú duše naše, ale tiež pri živote zachovávajú: ovšem nie tým, žeby sme telesne jedli alebo pili, ale nakoľko nám ich duchovne sprostredkuje Duch svätý, ako Pán hovorí: **»Chlieb, ktorý Ja dám, je telo moje, ktoré ja dávam za život sveta«** (Ján 6,51). Ďalej: **»Telo (totiž telesne vzato) nič neprospieva, to čo obživuj, je Duch. Reči, ktoré som Ja vám hovoril, sú duch a život«** (Ján 6,63).

A ako je treba pokrm jedením prijímať, aby v nás pôsobil a svoj účinok v nás prejavil, keďže mimo nás ponechaný nič nám neprospeje: práve tak je nutné Krista vierou prijímať, aby sa stal našim a žil v nás a my v ňom. Lebo sám hovorí: **»Ja som ten chlieb života: kto prichádza ku mne, iste nebude ľachieť, a kto vo mňa verí, iste nebude žízniť nikdy«** (Ján 6,35). Opäť: **»Kto Je mňa, i on živý bude skrze mňa a vo mne zostáva a ja v ňom«** (Ján 6,56—57). Z toho všetkého je jasné, že my pod duchovným pokrmom nijako nerozumieme kto vie aký vymyslený pokrm, ale zaiste samotné telo Pána za nás na smrť vydané, ktoré však veriaci nie telesne ale duchovne skrze vieru prijímajú. V tejto veci v každom ohľade nasledujeme učenie samotného nášho Spasiteľa Krista Pána, ako je napísané v evanjeliu Jána VI. kap.

A takéto jedenie tela Pána a takéto pitie Jeho krvi ku spaseniu je natoľko nutné, že bez neho nikto spasený byť nemôže. Toto duchovné jedenie a pitie však deje sa tiež mimo večere Pána a to kedy a kde by človek v Krista uveril. Na to sa vzťahujú snád' slová Augustínove: **»Čo pripravuješ zuby a žalúdok? Ver a jedol si«**.

8. Mimo vyššie spomenutého duchovného jedenia je tiež sviatosťné jedenie tela Pána, kedy veriaci nie len duchovne a vnútorne účastní sa pravého tela a krvi Pána, ale prístupujú ku stolu Pána tiež zovnutorne prijíma viditeľnú sviatosť tela a krvi Pána. Veriaci síce už skôr, kedy uveril, účastnil sa životodárneho pokrmu a i ďalej ho požíva, ale tým dosahuje ešte viac, keď tiež sviatosť prijíma. Lebo v neustálom sjednocovaní s telom a krvou Pána vpred postupuje a viera vždy viac a viac sa roznečuje, rastie a duchovným pokrmom posilňuje. Lebo kým žijeme, viery neustále pribúda. A kto zovnutorne prijíma sviatosť pravou vierou, ten neprijíma len znamenie, ale ako sme povedali, účastí sa vo veci samej. Pritom je poslušný ustanovenia a nariadenia Pána; a veselou myslou vzdáva vďaky za vykúpenie svoje i celého ľudského pokolenia; slávi vernú pamiatku smrti Pána a pred cirkvou osvedčuje, ktorého tela je údom; sviatosť prijímajúcim sa tiež spečaťuje, že telo Pánovo nebolo len všeobecne vydané za ľudí na smrť a Jeho krv vyliata, ale zvlášte za každého veriaceho, ktorý sa sviatosti účastní a komu, je ono pokrmom a nápojom k večnému životu (Gal 2,20).

9. Ostatne, kto bez viery prístupuje k tomuto svätému, stolu Pána, ten sa účastí toľko vo (vonkajšej) sviatosti, ale neúčastí sa podstaty sviatosti, z ktorej pochádza život a spása. A takí nehodne jedia zo stolu Pána. Tak tedy, **»ktokoľvek je tento chlieb, alebo pije kalich Pána nehodne, prevíní sa proti telu a krvi Pána a je sa pije si odsúdenie«** (I Kor 11,27—28). Lebo neprístupujú s pravou vierou, v potupu uvádzajú smrť Kristovu a preto sami pre seba odsúdenie jedia a pijú.

10. Tedy telo a krv Pána nespojujeme s chlebom a vínom takým, spôsobom, aby sme tvrdili, že chlieb je samotné telo Kristovo iba že sviatosťným spôsobom je ním alebo pod chlebom telesne bolo by skryté telo Kristovo, tak aby i pod podobou chleba bolo Ho treba vyzývať; alebo ktokoľvek by prijímúc znamenie, ten by sa účastnil tiež samotnej podstaty veci. Telo Kristovo je v nebesiach na pravici Otca (M 16,19. Žid 8,1; 12,2) Preto tam hore sa majú pozdvihovať srdcia a neutkvieť na chlebe a Pána nie v chlebe je treba vyzývať. Pritom všetkom Pán nie jej vzdialený od svojej cirkvi slávicikej svätú večeru. Hoci slnko je vzdialené od nás na nebi, predsa vo svojom účinku je nám prítomnej o koľko viac bližší Kristus, slnko spravodlivosti (Mal 4,2). Hoci je telesne od nás vzdialený v nebi, predsa je v nás prítomný (Mat 28,20, Gal 4,6) nie ovšem telesne, ale duchovne skrze Jeho oživujúcu moc, ako to sám pri poslednej večeri nám prisľúbil, že s nami bude (Ján 14,16;17). Z toho nasleduje, že naša sv. večera nie je bez Krista. avšak je to večera nekrvavá a tajomná, ako ju nazvala stará obecná cirkev.

11. Mimo to pri vysluhovaní večere Pána ku tomu sme napomínaní, aby sme boli pamätliví toho, ktorého tela sme sa stali údmi a preto v jednomyseľnosti trvali so všetkými bratmi sväte žili a nepoškrňovali sa chriechami ani cudzím modlársnym učením, ale do konca svojho života v pravej viere zotrjavúc, snažili sme sa vynikať svätosťou života.

Sluší sa preto, ak chceme pristúpiť ku sv. večeri, aby sme skôr seba samých podľa nariadenia apoštola skúmali (I Kor 11,28; 2 Kor 13,5), predovšetkým zvedieť, aká je naša viera. Či veríme, že Kristus prišiel na tento svet, aby spasil hriešnych a volal k pokániu? A či každý verí, že patri do počtu tých, ktorých Kristus vyslobodiac spasil? A či sa jeden každý rozhodol, že zmení svoj hriešny život sväte žiť a s pomocou Božou zotrvať v pravom náboženstve, vo svornosti s bratmi a vhodné vďaky vzdávať Bohu za vyslobodenie.

12. Za najjednoduchší a najlepší obrad, spôsob, alebo poriadok vysluhovania večere Pána pokladáme ten, ktorý sa najviac srovnáva s prvým ustanovením Pána, a s učením apoštolským (Sk 12,42), ktorý menovite sa skladá zo zvestovania Slova Božieho, vreľých modlitieb z opakovania slov ustanovenia Pána, z jedenia tela a pitia krvi Pána, rovnako zo spasiteľskej pamiatky smrti Pána, a z vďakyčinenia veriacich a konečne zo svätého sjednocovania spolu s telom Cirkevným.

13. Navrhujeme tedy tých, ktorí podstatnú súčasť sv. večere, totiž kalich Pána odňali veriacim. Lebo oni sa ťažko prehrešujú proti ustanoveniu Pána, ktorý tak hovorí: **»Pijte z toho všetci«** (Mat 16,27), čo tak výrazne nepovedal o chlebe.

14. Že aká bola omša u starých predkov, či snesiteľná, alebo nesnesiteľná, o tom teraz nepojednáme; to však otvorene hovoríme, že omša, ktorá je dnes v užívaní v celej rímskej cirkvi, z našich cirkví pre mnohé a veľmi vážne príčiny — ktoré teraz jednotlivé pre stručnosť neuvádzame — bola odstránená. Zaiste že nemôžeme súhlasiť, že z onoho spasiteľného činu prázdne divadlo učinené bolo, tobôž že sa stal zárobkovým, alebo za mzdu vysluhovaným, a keď sa hovorí, že v nej kňaz samotné telo Pána vytvára, a ono skutočne obetuje na odpustenie hriechov živých i mŕtvych; ba viac, ku cti a osláveniu, alebo pamiatke svätých v nebi atď.

Kapitola XXII.

O shromaždeniach svätých a cirkevných.

1. Ačkoľvek každému je dovolené sväté Písma súkromne doma čítať a vyučovaním v pravom náboženstve vzájomne sa vzdelávať; predsa vonkoncom sú nepostrádateľné sväté shromaždenia, alebo cirkevné schôdze veriacich preto, aby slovo Božie bolo ľudu riadne zvestované a prosby i modlitby verejne sa konaly. rovnako aby sa sviatosti riadne vysluhovaly a cirkevné sbierky sa konaly pre chudobných a na všetky nutné výlohy cirkevných potrieb, na udržovanie činnosti. Lebo je známe, že v apoštolskej a prvotnej cirkvi, shromaždenia takého druhu všetci veriaci horlivo navštevovali. Ktorýkoľvek nimi pohrdajú a od týchto sa odlučujú; takí pohrdajú pravým náboženstvom; takíto majú byť duchovnými pastiermi, zbožnými vrchnosťami napomínaní, aby sa i naďalej vzdorovité neoddeľovali a nestránili sa svätých shromaždení.

2. Cirkevné shromaždenia nech nie sú tajné a skryté, ale verejné a v hojnom počte navštevované, iba žeby prenasledovanie nepriateľov Krista a cirkvi nedovoľovalo, aby boli verejné. Lebo vieme, aké boli kedysi, počas krutovlády rímskych panovníkov shromaždenia prvotných cirkví konané na skrytých miestach.

3. Miesta, kde sa veriaci schádzajú, nech sú však počestné a pre cirkev Božiu v každom ohľade príhodné. Nech sú tedy vyberané priestranné budovy, alebo chrámy, nech sú však zbavené od všetkých vecí, ktoré sa nehodia k cirkvi. Potom všetko nech je zriadené podľa dôstojnosti, potreby a zbožnej vážnosti, aby nič nechýbalo, čo vyžaduje potrebný bohoslužobný poriadok a služba cirkvi.

4. Ako potom veríme, že **Boh nebýva v chrámoch rukami vyhotovených** (IKráľ 8,27; Sk 17,24), tak vieme i to, že pre slovo Božie a sväté používanie zasvätené miesta Bohu a Jeho vzývanie nie sú svetské, ale sväté, a ktorí sa v nich nachádzajú, majú sa úctivé a skromne chovať tak ako keby boli na svätom mieste pred obličajom Boha a Jeho svätých anjelov.

5. Ďaleko tedy iná byť odvrátená od kostolov a modlitební kresťanov všetka okázalosť v obliekaní. Všetka pýcha a všetko, čo nesluší ku kresťanskej pokore, ukáznenosti a skromnosti. Pravá ozdoba chrámov nepozostáva zo slonoviny, zlata a rahokamov, ale z prostoty, zbožnosti a cnosti tých, ktorý sú v chráme.

6. **Všetko nech sa deje v cirkvi podľa poriadku** (I Kor 14,26.40), skratka, všetko nech smeruje ku vzdelaniu. Nech umlknú tedy všetky cudzie jazyky vo svätých shromaždeniach. Všetko nech sa podáva v prístupnej reči, ktorej by ľudia na tom mieste v shromaždení rozumeli.

Kapitola XXIII.

O cirkevných modlitbách, spevu a kanonických hodinách.

1. Zaiste je každému dovolené súkromne sa modliť akýmkoľvek jazykom, ktorému rozumie (M 11,24; Jan 14,13-14; Jak 1,5), ale verejné modlitby vo svätých shromaždeniach majú sa konať v reči srozumiteľnej alebo všetkým známej. Každá modlitba veriacich má sa vznášať k jednému Bohu, jedine prostredníctvom Krista z viery a lásky. Veľkňazský úrad Pána Krista a pravé náboženstvo zakazuje vzývať svätých v nebi, alebo týchto používať ako prostredníkov. Modliť sa treba **za vrchnosť, za kráľov i za všetkých v moci ustanovených** (ITim 2,2), za služobníkov cirkvi a za všetky potreby cirkví. V pohromách však, a to zvlášte cirkevných, je treba sa modliť bez prestania jako súkromne, tak verejne.

2. Ovšem modliť sa treba dobrovoľne, nie z prinútenosti, ani nie pre nejakú mzdu. Ani to sa nepatrí, aby modlitba bola poverčivo viazaná určité miesto; tak ako keby inde nebolo dovolené sa modliť, leda v chráme. Nie je nutné ani to, aby verejné modlitby, čo sa týka formy a času, boly vo všetkých cirkvách rovnaké. Každá cirkev totiž nech užíva v tom svojej slobody. Sokrates vo svojich cirkevných dejinách to hovorí: **»Nikde v žiadnom kraji nemôžeš nájsť dve cirkvi, ktoré by sa v modlitbe plne shodovaly. Za pôvodcov takejto rozdielnosti pokladám tých, ktorí boli v jednotlivých dobách predstaviteľmi cirkví«** (História eccl. lib. 5., c. 2 2). Ak sú však v tomto ohľade shodné cirkvi, vtedy je vec čo najviac doporučená hodná, aby ju aj iné napodobňovali.

3. Avšak ako v každej veci, tak i pri verejných modlitbách patrí sa zachovávať pravú mieru, aby neboly príliš dlhé a unavujúce. Väčšia čiastka času vo svätých shromaždeniach nech je prenechaná na vzdelanie evanjelia a je treba dbať na to, aby obecenstvo v shromaždení príliš dlhými modlitbami sa neunavovalo, aby vtedy, kedy by malo poslúchať kázanie, nežiadalo si pre únavu vyjsť zo shromaždenia, alebo aby toto bolo vôbec ukončené. Takýmto v kázaní i to sa zdá byť príliš dlhé, čo ináč je dosť shrnuté. Patrí sa tedy, aby i kazatelia zadržali mieru.

4. Tak i spev, kdekoľvek vo svätom shromaždení je v užívaní, musí sa konať s pravou vierou. Takzvaný Gregoriánsky spev má mnoho nesmyselností (neprijemných pre sluch); preto bol právom, našimi a mnohými inými cirkvami zavrhnutý. Ak však sú také cirkvi, v ktorých majú vrúcne a riadne modlitby, avšak nijakého spevu nemajú, preto nie je treba ich odsudzovať, lebo všetky cirkvi nemajú náležité možnosti ku spevu. Zo svedectva starej cirkvi je potom zrejmé, že ako vo východných cirkvách spev bol v užívaní, od starodávna, tak v západných cirkvách bol až neskoršie prijatý.

5. Kanonické hodiny, to jest modlitby zostavené na určité hodiny dňa a rímskokatolíckmi spievané, alebo preriekavané, stará cirkev neznala, čo môže byť dokázané z týchto podľa hodinového poradia čítaných modlitieb a iných dôkazov. Ale — aby sme nehovorili nič iného — obsahujú i nemálo nesrozumiteľností; preto právom boli cirkvami zanechané a na ich miesto postavené také veci, ktoré sú spasiteľné pre obecnú cirkev Božiu.

Kapitola XXIV.

O sviatkoch, pôstoch a vyberaní pokrmov.

1. Ačkoľvek bohoslužba sa neviaže na čas, predsa nemôže byť bez voľby vhodného času a ustanovenia pestovaná a vykonávaná. Každá cirkev volí si tedy určitý čas pre verejné modlitby a kázanie evanjelia, ako i pre vysluhovanie sviatostí. Toto ustanovenie cirkvi nie je nikomu dovolené podľa svojej ľubovôle prevracať. Avšak, ak nebude pre vonkajší prejav náboženstva prenechaná vhodná doba, isteže ľudia budú svojím zamestnaním odtiahnutí od nich.

2. Z čohože vidíme, že v starých cirkvách nie len určité hodiny boli ustanovené pre týždenné shromaždenia, ale že i samotný deň. Pána hneď od apoštolských časov k tomu samému účelu a ku svätému odpočinku bol zasvätený, čo tiež dnes právom, pre bohoslužbu a kresťanskú lásku naše cirkvi zachovávajú. Obyčajom židovským a poverám nedávame tuná nijaké miesto, lebo neveríme, žeby jeden deň bol svätejší ako druhý, ani sa nedomnievame, žeby odpočívanie samo v sebe páčilo Bohu, ale ani deň Pána nesvätime tak, ako sobotu, ale podľa slobodnej voľby.

3. V plnej miere schvaľujeme ďalej, ak cirkvi podľa kresťanskej slobody zbožne svätia pamiatku narodenia Pána, obrezky, utrpenia a vzkriesenia, vystúpenia na nebesia, ako i soslania Ducha svätého na učeníkov. Zavrhuje však sviatky ustanovené ľuďom alebo svätcom. A zaiste sviatočné dni vzťahujú sa na prvú tabuľu zákona a týkajú sa samého Boha, ostatne potom sviatky stanovené svätým, a nami zavrhnuté, majú mnoho daromného a neužitočného, čo nijako nemôže byť trpené. Pri tom však pripúšťame, že nie je bezúžitku doporučovať ľudu pamiatku svätých na príhodnom mieste a svojím časom vo svätých kázaniach a prekladať všetkým ich sväté príklady k napodobeniu.

4. Čím prísnejšie odsudzuje cirkev Kristova prostopašnosť pijanstvo, všelijakú zhýralosť a výstrednosť, tým dôraznejšie nám doporučuje kresťanský pôst. Lebo pôst nie je ničím iným, než zdržanlivosť a umiernenosť zbožných, tiež zdržanie, opatrovanie a krotenie nášho tela, vykonávané podľa naliehavej časovej potreby, ktorým pred Bohom sa pokorujeme a telu

veci, v ktorých si ľubuje, odnímame, aby sa tým ľahšie a ochotnejšie podradilo duchu. Preto nepostia sa tí, ktorí neberú nijaký zreteľ na tieto veci, hoci si myslia, že sa postia tým, keď raz za deň napchajú si žalúdok a keď v určitý predpísaný čas zdržujú sa od určitých pokrmov, domnievajú sa, že pre vykonanie samotného toho skutku sa ľúbia Bohu a tým konajú nejakú dobrú vec. Pôst je oporou modlitieb zbožných a všetkých ctností. Nepáčil sa Bohu pôst (ako je to zrejmé z kníh prorokov) ktorým sa židia zdržovali od pokrmov, ale nie od hriechov (Iz 1,11; 58,4-5; Jer 14,12; Joel 2,12; Zach 7,5).

5. Je potom verejný a súkromný pôst. Dávno sa konaly pôsty verejne v dobách pohromy a biedneho postavenia cirkvi. Zdržovali sa celkom od pokrmu až do večera. Avšak celý tento čas venovali svätým modlitbám a službe Bohu i pokániu. Tieto málo sa líšily od smútenia. Často sa o tom zmieňujú proroci, zvlášť Joel v 2. kapitole. Pôst takého druhu sa má zdržovať dodnes v ťažkých postaveniach cirkvi. Súkromné pôsty ktokoľvek z nás si môže uložiť podľa toho, ako kto cíti, že duch klesá v dobrou; dotedy zaiste odníme telu. veci jemu lahodiace. Každý pôst má pochádzať zo slobodného, dobrovoľného a zo skutočne pokorného ducha a nemá sa ukladať pre dosiahnutie pochvaly alebo priazne ľudí, ešte menej preto, aby si nimi človek chcel zaslúžiť ospravedlnenia. Avšak preto sa má jeden každý postiť, aby odnímal telu veci lahodiace a tým vrejšie slúžil Bohu (Mat 6, 16—18).,

7. Ohľadne štyridsaťdenného pôstu je síce svedectvo starej cirkvi, ale nijakého nemáme v spisoch apoštolských: tedy nemá, ani nemôže byť uložený veriacim. Isté je, že kedysi bývaly rozličné spôsoby a obyčaje pôstov: preto hovorí onen veľmi starý spisovateľ Ireneus: **»Niektorí sa domnievajú, že je treba len jeden deň sa postiť, iní že dva, iní že viac, ba niektorí, že štyridsať. Tento rozličný zvyk nevznikol až teraz, za našich časov, ale už dávno pred nami, ako myslím u tých, ktorí nezachovávali jednoducho to, čo im od počiatku odovzdané bolo: skoro potom buď z nedbalosti, alebo nevedomosti podľahli inej obyčaji«** (Eusebius Hist. eccl. lib. 5. c. 29). Ale i Sokrates, dejepisec, to hovorí: **»Pretože nijaký starý záznam sa o tom nenachádza, mám za to, že apoštolovia toto prenechali na vôľu jednotlivcov, aby jeden každý činil to, čo je dohré, nie zo strachu a donútenia«** (Hist. eccl. lib. 5. c. 22).

8. Ďalej však, čo sa vyberania pokrmov týka, myslíme, že v pôstoch všetkoto je treba odoprieť telu, čo spôsobuje bujnnosť a v čom si ľubuje, z čoho vznikajú telu rozkoše, nech sú to ryby alebo mäsa, buď koreniny, lahôdky, alebo výborné vína. Ničmenej vieme, že všetky stvorenia boli učené ku potrebe a službe človeka. **Všetko, čo Boh učinil, dobré je** (IMojž 1,31) a bez vyberania môže byť užívané s Božou bázňou a náležitou umiernosťou. Apoštol totiž to hovorí: **»Všetko je čisté čistým«** (Tit 1,15), potom: **»Jedzte všetko, čo sa predáva v masných krámoch a nič sa nevyžaduje pre svedomie«** (IKor 10,25). Ten samý apoštol nazýva **učenie tých, ktorí nariaďujú zdržovať sa niektorých pokrmov náukou zlých duchov** (ITim 4,1—4). Lebo pokrmy **stvoril Boh k tomu, aby ich veriaci a pravdy znalí ľudia užívali. Ved' všetko, čo Boh stvoril, je dobré, a nič sa nemá zavrhať, len keď sa prijíma s vďačnosťou.** Ten samý v epištole ku koloským (Kol 2,18—23) zavrhuje tých, ktorí prílišnou zdržanlivosťou si chcú záskať zdanie svätosti. My za takých okolností zavrhuje vôbec tatianovcov a enkratitov, ďalej všetkých, učeníkov Eustathových, proti ktorým bola svolaná gangrenská synoda.

Kapitola XXV.

O vyučovaní mládeže, návšteve a potešovaní nemocných.

1. Boh svojmu ľudu starej smluvy uložil, aby mládež s najväčšou starostlivosťou a hneď od detstva správne vyučovali, a zvlášť výslovne nariadil, aby ju vyučovali v Jeho zákone a jej tajomstvá sviatostí vysvetľovali (2Mojž 12,26—27; 13,14; 4,9—10). Pretože potom je známe z evanjelia a apoštolských spisov, že Boh má nie menší zreteľ tiež na mládež Svojho ľudu novej smluvy, keď zjavne o tom svedčí hovoriac: »Nechajte detí prichádzať ku mne, nebranie im, lebo takým náleží kráľovstvo Božie (M 10,14). Preto veľmi správne konajú tí pastieri cirkví, ktorí mládež včas a starostlivo vyučujú, kladúc prvé základy viery, verne vyučujú počiatkom nášho náboženstva vysvetlovaním dasiatich Božích prikázaní, rovnako vyznania apoštolského tiež modlitby Pána a podstaty sviatostí, spolu s inými takého druhu i prvým počiatkom a hlavným zásadám nášho náboženstva. Nech cirkev osvedčí v skutku svoju vieru a horlivosť v tom, že jej dietky budú vedené k vyučovaniu náboženstva a nech si to praje a raduje sa z toho, že jej dietky sú správne vyučované.

2. Pretože skutočne ľudia nikdy nie sú vystavení väčším pokušeniam, než keď sú trápení slabosťou, alebo keď sú nemocní,, kedy ako duch tak i telo sú pre nemoc zoslabené: nikdy zaiste sa nepatrí pastierom cirkví starostlivejšie bdieť nad blahom ich stáda, než práve v takýchto nemociach a slabostiach. Nech tedy včas navštevujú nemocných a podobne nech sú nemocnými včas zavolaní, ak okolnosti toho vyžadujú. Nech ich potom potešujú a utvrdzujú v pravej viere, posilňujú proti zhubným nástrahám satanovým a u nemocného tiež nech zavedú domáce modlitby; a ak je nutné, nech sa modlia tiež vo verejnom shromaždení za zdravie nemocného a nech sa starajú o to, aby blažené sa odobral z tohto sveta. »Pápežnické« navštevovanie s ich posledným pomazaním my neschvaľujeme, lebo je to nesmysel a ani Písmo sväté to neschvaľuje.

Kapitola XXVI.

O pochovávaní veriacich, starostlivosti, o mŕtvych, o očistci a zjavovaní duchov.

1. Telá veriacich, ako chrámy Ducha svätého, ktoré — ako správne veríme — v deň posledný vstanú z mŕtvych, Písmo sväté prikazuje počestne a bez povery pochovať do zeme. Ale i povinní sme s úctou, spomenúť si na tých, ktorí poctivo zosnulí v Pánu a ich pozostalým, menovite vdovám a sirotám preukazovať všetky povinnosti vyplývajúce zo zbožnosti. Neučíme prejavovať iného druhu starostlivosť o mŕtvych. Neschvaľujeme preto hlavne cynikov, ktorí nedbajú o telá mŕtvych tak, že ich s najväčšou nevšímavosťou a nevážnosťou vrhajú do zeme, o mŕtvych nikdy ani jedno dobré slovo nepovedia, ani sa o ich pozostalých v najmenšom nestarajú.

2. Naproti tomu neschvaľujeme počínanie i tých, ktorí sa z mŕtvymi prílišne a zvrátene zamestnávajú, ktorí podobne ako pohania svojich mŕtvych oplakávajú (umiernený smútok, ktorý tiež apoštol pripustil (ITes 4,13), nehaníme a pokladali by sme to za neľudské, keby niekto celkom nijakú žiaľ necítil), ďalej za mŕtvych obete prinášajú a za mzdy určité modlitby odriekajú, chtiac takýmito službami vyslobodiť svojich zosnulých z oných múk, do ktorých sa

po smrti dostali, domnievajú sa, že môžu byť, odtiaľ takými pohrebnými oplakávaniami vyslobodení.

3. Lebo veríme, že veriaci po telesnej smrti uberajú sa priamo ku Kristu a preto prímluv alebo prosieb za mŕtvych skrátka ich služieb nijako nepotrebujú. Rovnako veríme, že neveriaci sú priamo do pekla uvrhnutí, odkiaľ sa bezbožným neotvára nijaký východ, ani za akékoľvek služby živých.

4. Čo však niektorí o očistcovom ohni učia, to sa protiví kresťanskej viere: **Verím hriechov odpustenie a život večný** a dokonalému očisteniu skrze Krista a tomuto výroku Krista Pána: **»V pravde, v pravde vám hovorím, kto počúva moje slovo a verí tomu, kto ma poslal, má večný život; pred súd nepríde, ale prešiel zo smrti do života«** (Ján 5,24), ďalej: **»Kto je vykúpaný, nepotrebuje, aby sa ešte umyl, okrem nôh, ale je celý čistý; i vy ste čistí«** (Ján 13,10).

5. To potom, čo sa povára o duchoch, alebo o dušiach zomrelých, že mnohokrát živým sa zjavujú a od týchto také služby žiadajú, ktorými by vyslobodení byť mohli, takéto zjavovania počítame medzi úskoky a podvody diabla, ktorý, ako sa môže v anjela svetlosti premeniť, tak i o to sa usiluje, buď aby pravú vieru vyvrátil, alebo ju uviedol v pochybnosť. Pán zakázal v starom zákone dozvedávanie sa pravdy od mŕtvych a mať akékoľvek spoločenstvo s duchmi (5Mojž 18,11). Onomu boháčovi však, ktorý bol v zajatí múk, ako výprava pravda evanjelia, bol odopretý návrat ku jeho bratom, lebo hlas Boží jasne hovorí: **»Majú Mojžiša a prorokov, nech ich poslúchajú. Ak Mojžiš a prorokov nepočúvajú, nedajú sa presvedčiť, ani keby niekto vstal z mŕtvých«** (Lk 16,29—31).

Kapitola XXVII.

O bohoslužobných obradoch, náboženských zvykoch a veciach prírodných.

1. Ľudu starej zmluvy boli odkázané kedysi náboženské zvyky ako určitý výchovný prostriedok pre tých, ktorí **pod zákonom, ako pod vychovávateľom a poručníkom boli strážení** (Gal 3,23), **ale keď prišiel Kristus Spasiteľ, zákon bol zrušený: my veriaci nie sme už viac pod zákonom** (Gal 3,25) a prestali náboženské zvyky (ceremónie), ktoré apoštolovia v cirkvi Kristovej natoľko nechceli podržať, alebo obnoviť, že jasne vyhlásili, že **nechcú žiadne bremeno vkladáť na cirkev**. (Sk 15,10). Preto, keby sme v cirkvi Kristovej na spôsob cirkvi starej zmluvy rozmnožovali náboženské zvyky a obrady, zaiste tak by sa zdalo, ako keby sme chceli znovu zaviesť, alebo obnoviť židovské ustanovenie. Preto naprosto neschvaľujeme mienku tých, ktorým sa zdalo za dobré, aby cirkev Kristova mnohými rozličnými obradmi, ako nejakým výchovným prostriedkom mala byť obmedzovaná. Lebo ak už apoštolovia nechceli na kresťanský ľud Bohom odkázané náboženské zvyky a obrady vkladáť, kto by tedy rozumnej mysli mohol mu nanútiť výmysly ľudského pôvodu? Lebo čím viac pribúda počet obradov v cirkvi, tým, viac sa uberá nielen kresťanskej slobode, ale i samému Kristovi a viere v Neho; nakoľko prostý ľud v obradoch hľadá to, čo by mal v jedine, v Synu Božom, Ježišu Kristovi skrze vieru hľadať. Postačuje tedy zbožným niekoľko jednoduchých, umiernených a Slovu Božiemu sa neprotiviacich obradov.

2. Ak sa potom v cirkvách nachádzajú odlišné obrady, z toho nech nikto neusudzuje, žeby cirkvi žili v nezhode. Sokrates to hovorí: **»Bolo by nemožné spísať obrady všetkých cirkví, ktoré sú po mestách a krajinách. Žiadne náboženstvo nedrží pred očami tie samé obrady, i keď to samé učenie o nich prijíma. Veď tí, ktorí sú tej samej viery, v obradoch sa od seba líšia«** (Hist. eccl. lib. V. c. 22). I my máme podnes v našich cirkvách rozdielne obrady pri vysluhovaní večere Pána a v niektorých iných veciach, avšak v učení a vo viere sme jednotní a ani sa pre túto vec jednota a spoločenstvo našich cirkví neporušuje. Lebo cirkvi vždy, v takýchto obradoch ako i v nezávažných veciach užívali slobody. Dnes i my to činíme.

3. Avšak pritom každého napomínáme k opatrnosti, aby povrchno nezaradil medzi nezávažné veci omše a užívanie obrazov v chráme, ako to niektorí majú vo zvyku, keďže ony v skutočnosti nie sú veci ľahostajné **»Ľahostajné je to** (hovori Hieronym k Augustínovi), **čo nie je ani dobré ani zlé, takže buď to činiš, alebo nečiniš, z toho spravodlivý ani nespravodlivý nebudeš.**« Preto len čo ľahostajné veci (adiafóra) k vierovyznaniu násilne sa priraďujú, prestávajú byť slobodnými, ako napr. apoštol Pavol poukazuje na to, že je dovolené jesť mäso, ak niekto nepripomenie, že je ono obetované modlám, ináč nie je dovolené (1Kor 8,10; 10,27—28), pretože kto by z neho jedol, už jedením tak sa javí, ako keby modlárstvo schvaľoval.

Kapitola XXVIII.

O majetkoch cirkvi.

1. Cirkev Kristova má majetky z dobročinnosti kniežat a štedrosti veriacich, ktorí darovali svoje majetky cirkvi. Lebo cirkev potrebuje statky a tiež od starodávna mala majetky pre udržovanie potrieb cirkvi. A tak správne použitie cirkevného majetku bolo kedysi a i dnes je: vydržovať vyučovanie vo školách a svätých zhromaždeniach, ako i všetky bohoslužby a obrady i sväté budovy, vydržívať vôbec učiteľov, žiakov a služobníkov a ostatné potrebné veci a predovšetkým podporovať a vydržívať chudobných. Nech sú však zvolení mužovia bohobjní, múdri a zbehlí v hospodárení, ktorí by cirkevné statky riadne spravovali.

2. Keby však majetok cirkvi po zlých časoch a pre opovážlivosť, nevedomosť, alebo lakomstvo jednotlivcov bol na stratu vydaný: zbožní a múdri mužovia nech ho späť navrátia pre posvätný cieľ. Lebo sa nesmie strpieť obzvlášť zneužitie svätokrádeže. Preto učíme, že školy a internáty, skazené v učení, v bohoslužbe a v mravoch majú byť napravné (reformované) a že podporovanie chudobných má byť zbožne, svedomité a múdro zariadené.

Kapitola XXIX.

O stavu slobodnom, manželstve a domácej správe.

1. Tí, ktorí majú vzácny dar bezženstva, takže zo srdca a celej duše sú čistí a zdržanliví, a taktiež nadmieru vášňou sa nerozrucujú, nech slúžia v tom povolaní Pánu, dokiaľ cítia, že

majú v sebe tento božský dar. Avšak nad ostatných nech sa nepovyšujú, ale slúžia Pánu vytrvale v prostote a pokore. Takí potom bývajú schopnejší na obstarávanie božských vecí, než tí, ktorých rušia súkromné záležitosti rodiny. Avšak keby im bol tento dar zase odňatý a trvalú vášeň v sebe pociťovali, nech sú pamätliví na oné apoštolské slová: **»Lepšie je vstúpiť do manželstva, než szierať sa vášňou« (IKor 7,9).**

2. Lebo manželstvo (ako liečivý prostriedok nezdržanlivosti, ba. čo zdržanlivost samú) samotný Pán Boh ustanovil (Mat 19,5—6), ktorý ho veľmi, štedro požehnal (IMojž 1,28) a chcel to, aby muž a žena nerozlučiteľne, navzájom sa pridržovali a spolu žili v najväčšej láske a svornosti. Preto riekol i apoštol: **»Manželstvo nech je u všetkých vážené a manželské lože nepoškvrnené«** (Žid 13,4). A opäť inde: **»A ak sa vydá panna, nehreší«** (I Kor 7,28). Odsudzujeme tedy mnohoženstvo aj tých, ktorí zavrhuju druhé manželstvo.

3. Učíme, že manželstvá sa majú uzavierať v bázni Pána, zákonite a nie proti tým zákonom, ktoré zakazuju niekoľko príbuzenských stupňov v manželstve, aby pri sobáši nenastalo krvismilstvo. Uzavierať sa má so súhlasom rodičov, alebo tých, ktorí sú zástupcami rodičov a menovite za oným účelom, ku ktorému Pán manželstvá; ustanovil, ďalej nech sú potvrdené verejne v chráme s modlitbou a požehnaním. Vôbec nech ho manželia majú vo svätej úcte svojou vernosťou, zbožnosťou, i láskou a ovšem čistotou. Preto nech sa vyhýbajú zvade, nezhode, bezuzdnosti a cudzoložstvu.

4. V cirkvi je treba zriadiť riadne súdy a ustanoviť bezúhonných sudcov, ktorí by bdeli nad manželstvami a trestali každú necudnosť (nemravnosť) a ktorí by rozsudzovali manželské rozpory.

5. Tiež rodičia nech vychovávajú dietky v bázni Pánovej; rovnako rodičia nech sa starajú o dietky pamätliví súc apoštolského napomenutia: **»Kto sa nestará o svojich vlastných a zvlášť o svoja rodinu, zaprel vieru a je horší než neveriaci«** (1Tim 5,8). Obzvlášť nech učia svoje dietky počestným zamestnaniam, ktorými by sa živili; nech ich odvracajú od lenivosti a nech vstępujú do nich všetkých pravú dôveru v Boha, aby sa neutopili v nedôvere, ani v prílišnom sebavedomí, alebo hanobnom lakomstve, aby potom preto sa nedožili dobrého ovocia.

6. A je celkom nesporné, že oné skutky, ktoré konajú rodičia z pravej viery podľa manželských povinností a domácej správy; sú pred Bohom sväté a opravdu dobré skutky a sú práve tak milé Bohu, ako modlitby, pôsty a almužny. Lebo tak učil i apoštol vo svojich epištolách, hlavne k Timoteovi a Títovi písaných.

7. S tým samým apoštolom potom medzi satanské náuky počítame učenie tých, ktorí zakazuju manželstva, alebo verejne hania, buď skryte na neho útočia, ako keby nebolo ono sväté, alebo čisté. Pohrdame však nečistým bezženstvom zatajovaním, alebo zjavnými prostopašnosťami a smilstvami pokrytcov, ktorí predstierajú zdržanlivost avšak zo všetkých sú najzhýralejší. Tých všetkých bude súdiť Boh. Bohatstva a bohatých, ak sú pobožní a správne užívajú bohatstva, neodsudzujeme. Ale zavrhuju sektu tzv. apoštolských.

Kapitola XXX.

O vrchnosti.

1. Vrchnosť každého druhu je samotným Bohom zriadená za účelom mieru a pokoja ľudského pokolenia a to tak, aby, zaujímala, prvé miesto vo svete. Ak je ona nepriateľom cirkvi, vtedy jej môže veľmi mnoho prekážať a ju rušiť, ak však je priateľom a práve údom cirkvi, vtedy je jej najužitočnejším a najvynikajúcejším údom, ktorý jej môže veľmi mnoho pomáhať a konečne ju najlepšie podporovať.

2. Jej hlavnou povinnosťou je starať sa o obecný mier a pokoj a ho zachovávať. To zaiste nikdy úspešnejšie nemôže dosiahnuť, než keď je sama skutočne bohobojná a zbožná, ktorá by totiž podľa, príkladu najsvätejších kráľov a kniežat ľudu Pána napomáhala rozširovanie pravdy a pravej viery, lož a každú poveru so všetkou neverou a modloslužbou vyhladila a cirkev Božiu zastávala.

Učíme dokonca, že starostlivosť o náboženstvo týka sa predovšetkým svedomitej vrchnosti. Preto nech ona drží v rukách slovo Božie a nech sa stará o to, aby tomu protivné veci sa neučili, podobne nech dobrými zákonmi, zostavenými, vzhľadom na slovo Božie, spravuje ľud jej Bohom zverený a udržuje ho v kázni, v chápaní povinnosti a poslušnosti. Nech spravodlivým rozsudkom vykonáva súd, nech sa neohliada na osobu a neprijíma dary; nech sa ujíma vdov, sirôt a v biede postavených; nech trestá a neodkladne vymieti nespravodlivých podvodníkov a násilníkov. Lebo nie nadarmo vládne mečom (Rím 13,4). Nech tedy vytasí ten Boží meč proti všetkým zločincem, buričom, lúpežníkom, alebo vrahom utlačovateľom, rúhačom, krivoprísahníkom, a proti všetkým tým, ktorých Boh trestať a tiež zabiť prikázal (2Mojž 22). Nech drží na uzde tiež nenapraviteľných Kacírov (ktorí sú skutočne kacírmi), ktorí neprestávajú sa rúhať Božej velebnosti a cirkev Božiu rozvracať a tak na záhubu privádzať (3Mojž 20). Keby bolo nutné, aby blaho ľudu čo by len vojnou bolo zachované, nech podnikne vojnu v mene Pánovom, ale len vtedy, keď predným všemožným spôsobom usilovala sa o mier a ináč nemohla zachovať svojich, než vojnou. A keď toto činí z viery, týmto vpravde dobrým skutkom Bohu slúži a od Pána požehnanie dosiahne.

3. Zamietame novokrstencov, ktorí tvrdia, že kresťan nemôže zastávať úkol vrchnosti: rovnako nepripúšťajú, žeby niekto mohol byť právom smrťou trestaný vrchnosťou, alebo žeby mohla vojnu viesť, Buď pred vrchnosťou bolo treba skladať prísahu. 4. Lebo ako Boh blaho svojho ľudu chce skrze vrchnosť konať, ktorú svetu dal ako by za otca: tak to prikazuje všetkým poddaným, aby toto Božie dobrodenie vo vrchnosti uznávali. Preto nech ctia a vážia vrchnosť tak, ako služobníka Božieho: nech ju milujú, jej prajú a modlia sa za ňu ako za otca; rovnako nech poslúchajú všetky jej spravodlivé a nestranné rozkazy; konečne nech dane a poplatky a iné záväzky takéhoto druhu svedomitě a ochotne platia. A keby spoločné blaho vlasti a spravodlivosť to vyžadovali, aby vrchnosť z nevyhnutnosti vojnu podnikla, vtedy nech položia tiež svoj život a vylejú krv za obecné blaho a vrchnosť a to v mene Božom, ochotne, udatné a odhodlane. Lebo kto sa stavia proti vrchnosti, ten vyvoláva na seba hnev Boží.

5. Odsudzujeme preto všetkých znevažovateľov vrchnosti, buričov, nepriateľov štátu, odbojných vetroplachov, konečne všetkých, ktoríkoľvek sa vzpierajú buď zjavne, alebo klamom splniť im určené povinnosti.

Prosíme Boha, Otca nášho nebeského najmilostivejšieho, aby kniežaťom ľudu a tiež nám a celému ľudu svojmu požehnal skrze Ježiša Krista,

Pána a Spasiteľa nášho jediného, ktorému

nech je česť a sláva i vďakyčinenie

na veky vekov.

Amen.

POZNÁMKY A VYSVETLIVKY

K I. kapitole.

Artemon – (Artemas) bol pre svoje bludárske učenie o Kristu, ktorého pokladal toľko za človeka zvláštnou mocou od Boha obdareného, ako kacír rímskym biskupom Zephyrinom (202—218) z cirkvi vylúčený.

Manichejci – skupina bludárov nazvaná podľa perzského učenca Maniho, ktorý zomrel r. 277. Zavrhl starozákonné spisy a popierali smerodajnosť kníh novozákonných. V učení o svete, človeku a hriechu prejali perzský dualizmus, rozdelenosť na oblasť hmoty a ducha, dobra a zla ich neustáleho zápasu v túžbe po vyslobodení.

Valentiáni – stúpenci bystrého gnostika Valentína, zomr. okolo r. 160 na Cypru. Svoje učenie odvodzoval od Theodasa, údajne učeníka ap. Pavla, podľa ktorého rozvinul Janovu náuku o logu a eonoch, nadprirodzených zjavoch spojených so zjavením Krista.

Cerdo – bol gnostickým bludárom zo Sýrie, žil počiatkom druhého storočia, hlásal, že Boh Mojžiša a prorokov, ako demiurgos, je rozdielny od Otca Ježiša Krista. Neuznával Skutky ap. a Zjavenie Jána.

Marcioniti – nazvaní podľa Marciona gnostika zo Synope z 2. stor. Svojoľne falšoval Písma pre svoje protižidovské zameranie, z ktorých iba ev. Lukáša a 10 epištol uznával, za kanonické.,

Augustínus – Aurelius nar. 353 v Tageste sev. Afrike, zomrel r. 430. Nespokojný svetáckym životom a planým filozofovaním v 34. rokoch prijal od milánskeho biskupa Ambróza krst a od tej chvíle stal sa jedným z najväčších učiteľov cirkvi na základe Písma. Od r. 396 do 430 bol biskupom v Hyppo-Regiu.

Apokryfy – knihy skryté, napísané po babylonskom zajatí, neboli však ani Židmi ani prvotnými kresťanmi užívané, neboli pojaté medzi kanonické knihy. Rímsko-katolícka cirkev však ich používala na zdôvodnenie svojho učenia o očistci, prímluv za mŕtvych a pod.

K II. kapitole.

Cirkevní otcovia – boli vynikajúci teológovia, učitelia cirkvi, ktorí si získali veľké zásluhy na prehĺbení znalostí o Písme, jeho výkladu a obrany cirkvi od druhého do konca šiesteho storočia. Podľa miesta ich pôsobenia a používania jazyka v spisoch nazývame ich východnými, gréckymi a západnými, latinskými cirkevnými otcami. Medzi najvýznačnejších gréckych cirkevných otcov patria:

Irenaeus – lyonský biskup, ktorý nebojácne sa postavil proti bludárstvu na obranu pravej viery a zomrel ako mučeník r. 202.

Klemens Alexandrijský – význačný predstaviteľ alexandrijskej katechétskej školy, zomrel okolo r. 220.

Origenes – duchaplný bádateľ Písma bol presbyterom v Alexandrii, napísal veľmi mnoho spisov a po pohnutom živote zomrel v Týre r. 254.

Eusebius – nar. r. 270, zomr. 340, bol biskupom v Caesarei a stal sa prvým kresťanským cirkevným dejepiscom a má veľký podiel na zostavení novozákonného kánonu.

Athanasius – patril medzi vynikajúcich bohoslovcov vých. cirkvi. Žil v r. 296—373 v Alexandrii, kde sa stal biskupom a vynikol, ako neúnavný bojovník proti arianizmu. Na nicejskej synode r. 325 bolo prijaté tzv. athanasiové vierovyznanie, o svätej Trojici a Kristovom vtelení, ktoré sa stalo symbolom obecnej cirkvi kresťanskej.

Gregor Naziánsky – 326—390 vynikol ako znamenitý rečník a dogmatik, stal sa biskupom carihradským, ale čoskoro sa zriekol tohoto postavenia a odišiel za pustovníka.

Ján Chrysostomus – (Zlatoústý) nar. r. 347 v Antiochii, bol patriarchom carihradským, ale r. 398 musel odísť do vyhnanstva, kde r. 407. zomrel. Vynikol ako presvedčivý kazateľ a rečník, pisateľ homílií.

Poprednými latinskými cirkevnými otcami boli:

Tertulián – (160—220) zanechal mnoho vzácných diel a patril medzi nebojácnych bojovníkov cirkvi a vynikajúcich spisovateľov latinských.

Cyprián – bol pohanského pôvodu, stal sa presbyterom a potom v Karthágu biskupom, zomrel r. 258, ako mučeník, jeho spisovateľská pozostalosť je veľká.

Lactancius – pochádzal z Afriky a spočiatku bol pohanským učiteľom rečníctva, pokrstil sa a zbytok života venoval vychovávateľskej a spisovateľskej činnosti. Pre svoj ladný sloh bol nazvaný kresťanským Ciceronom. Jeho spisy dosiahli až 120 vydaní.

Ambrosius – nar. v Trieru, bol biskupom v Miláne. Vynikol ako rozvážny kormidelník cirkvi, múdry učiteľ a spisovateľ.

Hieronymus – (341—420) zaoberal sa kritickým skúmaním Písma a zaslúžil sa o opravu starého latinského prekladu Biblie.

I. alebo Gregor Veľký – (540—604) bol rímskym biskupom a osvedčil sa ako dobrý správca cirkvi.

K III. kapitole.

Monarchiáni – sa nazývali tí bludári, ktorí v druhom a treťom storočí pokladali Krista za púheho človeka, avšak Duchom sv. počatého, na ktorého iba božská prirodzenosť pôsobila (Thepdotus). Jednu podstatu s Bohom Praxeas si tak predstavoval, že ona sa prejavuje iba

ako osoba učiteľská a konajúca a podľa Sabellia osoba Syna je iba pomíjajúcim zjavom, ktorý sa vzťahuje iba na pozemský život Ježiša.

Samosatský Pavol – pôvodne antiochejský biskup, ale pre svoju márnivosť, hýrivosť a bludy bol z cirkvi vyobcovaný r. 272. Pokladal Ježiša toľko za človeka Duchom sv. počatého, v ktorom účinkuje božská prirodzenosť.

Novatiáni – sa nazývali podľa Novatiana stoického filozofa, ktorý sa stal rímskym presbyterom a potom biskupom v druhej polovici 3. st. Hlásal, že tí, ktorí po pokrstení sa dopustia hriechu, majú byť z cirkvi vylúčení. Novatiáni len sami sa pokladali za čistých (kathari) a k nim prístupujúcich znovu krstili. Pre svoje prepjaté názory boli z cirkvi vylúčení, a koncom šiesteho storočia celkom zanikli.

Arius – bol alexandrijským presbyterom, pre svoje učenie, že Kristus je stvorená bytosť a tak nie od večnosti bol z cirkvi biskupom Alexandrom (325) vyobcovaný. Zomrel r. 336 v Carihrade.

Aetius – bol stúpencom ariánstva, ako antiochejský diakon nepokladal Syna v podstate podobným Otcovi.

Macedonius – bol pôvodne carihradským biskupom, pochyboval o božstve Ducha sv., ktorý pokladal za stvorenú bytosť a služobníka Boha. R. 381 carihradský synod odsúdil bludárstvo, macedoniánov.

Anthropomorfiti – si predstavovali Boha v ľudskej podobe a biblické obrazné výrazy o Bohu vykladali v doslovnom, pozemskom zmysle.

K IV. kapitole.

Lactantius – vid' v II. kapitole.

Epiphanius – bol biskupom na Cypru a bojoval proti bludárstvu, .zomrel r. 403. Žil ako pustovník, dbal o tradície, bol dogmatikom a dejepiscom.

K VI. kapitole.

Epikurejci – predstavovali zvláštny hmotársky životný smer, ktorý rozvinul grécky filozof Epikuros 341—270 pr. Kr. Zmysel života videli v hľadaní rozkoše, popierali jestvovanie Boha a nesmrteľnosť ľudskej duše. Tento zhubný smer sa udržal do 4. st. po Kr., kedy zvíťazilo nad ním triezve, duchovné pojetie kresťanského života.

K VII. kapitole.

Pelagius – bol britským mníchom, okolo r. 410 dostal sa do Afriky, kde vo svojom učení poprel dedičný hriech, súvislosť hriešnosti človečenstva s pádom Adamovým, novonarodené dieťa sú podľa neho v tom stave, v akom bol Adam pred svojim pádom, teda niet vrodeneho dedičného hriechu. Proti nemu sa postavil Augustín, ktorý rozvinul učenie o dedičnom hriechu.

Jovinianus – bol rímskym mníchom okolo r. 388. Brojil proti rehoľnému záslužníctvu a učil, že obrátený človek nemôže viac hrešiť, lebo ten, kto bol ospravedlnený zostáva bez hriechu. Pre svoj blud bol z cirkvi vyobcovaný.

Stoikovia – boli stúpenkami gréckeho filozofa Zenona a svoj názov dostali podľa miesta svojho zhromažďovania a v stóe poikilé, stĺpovej siene. Za hlavný cieľ človeka pokladali rozvinutie rozumových schopností človeka a jeho prispôsobenie sa k životu a nezmeniteľnému osudu. Všetko je treba ľahostajne prijímať dobro i zlo, radosť i žiaľ, vyslobodením je smrť.

Florinus – bol podnecovateľom gnostického bludárstva.

Blastus – montanistický blúznivec, proti ktorému bojoval Irenaeus a Tertullián.

K XI. kapitole.

Servetus – Michal španielsky lekár, nar. 1511 v Tudele, popieral Sv. Trojicu a božstvo Kristovo začo bol r. 1533 v Ženeve upálený.

Ebioniti – boli chudobní žido-kresťania v I. st. za vedenia Jakuba. Podľa slov Pána žili zásadne v chudobe, prijímali židovské náboženstvo i Krista za Mesiáša, avšak pokladali ho za syna Jozefa a Márie.

Valentinus – vid' v I. kapitole.

Marcion – vid' v I. kapitole.

Apollinarius – laodicejský biskup, od r. 362 neskoršie prehlásený za kacíra pre svoju pochybnosť o božskom pôvode Ducha sv., a učenie, že Kristus ako telesná bytosť zostúpil z neba a v ňom ducha múdrosti nahradzovalo Slovo.

Eunomius – stúpenec ariánstva, cysický biskup v druhej polovici 4. st. Popieral zjavenie sa Boha v Synu, ktorého pokladal za najdokonalejšie stvorenie vzniklé z ničoho (ex ouk ontón), preto jeho stúpenci sa nazývali i exukontiáni.

Nestorius – carihradský patriarcha, zomr. r. 440 vo vyhnanstve ako bludár pre svoje učenie o rozdielnosti božskej a ľudskej prirodzenosti Krista. Proti jeho učeniu bol zvolaný synod v Efeze r. 431, kde bolo formulované tzv. efezské vierovyznanie.

Eutyches – carihradský archimandrita v 5. st., učil opak toho, čo tvrdili nestoriáni, hlásal, že v Kristu splynutím božskej a ľudskej prirodzenosti je iba jedna prirodzenosť. Na synodu v

Chalcedónu r. 451 bol prehlásený za kacíra a i proti jeho učeniu cirkev jasne vyjadrila svoje stanovisko v chalcedónskom vierovyznaní.

Moinofysiti – sa nazývala sekta vo východnej gr. cirkvi v 5. st.; ktorí nesúhlasili s rozhodnutím chalcedónskej synodu a učili, že v Kristu je iba jedna bohočlovečia prirodzenosť a nie zvlášť božská a ľudská. Podľa hlavného zástancu tejto myšlienky Eutycha, nazývajú sa tiež eutychiáni. Táto sekta sa rozšírila v Ázii a Afrike a mali i svojho patriarchu v Alexandrii.

Monotheleti – sekta v 7. st. medzi členmi gréckej cirkvi. Učili, že v Kristu bola iba jedna vôľa a to božská.

Shwenckfeld – Kašpar (1490—1562), sliezsky zeman, spočiatku horlivý šíriteľ luterskej reformácie neskôršie sa pohrúžil do blúznenia o zhostení tela Kristovho a jeho hmotnom i duchovnom prebývaní v srdci znovuzrodeného človeka. Pohrdal vonkajšou službou slova a cirkevnými úradmi. Pre svoje učenie bol často prenasledovaný a jeho stúpenci našli útočisko r. 1730 v Pensylvánii.

Jakobiti – stúpenci monofysitského smeru nazvaní podľa Jakuba z Baradai, zomr. 578. Boli rozšírení v Sýrii a Mezopotámii.

Ján – jeruzalemský biskup (386—417) stúpenec Origena. R. 415 zvolal synodu do Jeruzalema, kde Pelagius pre svoje učenie bol súdený.

K XIII. kapitole.

Nazaréni – žido-kresťanská sekta v 2. st., ktorá podržala mojžišovské predpisy zákona a Ježiša uznala za Mesiáša, od pohanov prestupujúcich žiadali plnenie i židovských zvykov. Boli stotožňovaní s ebionitmi a spolu nazývaní tiež minaejci (neveriaci, kacíri) zo strany pravoverných židov. S pomenovaním nazarénov stretávame sa i Sk 24,5.

K XIV. kapitole.

Novaciáni – vid' v III. kapitole.

Kathari – vid' v III. kapitole.

Simonia – svätokupectvo – nazvané podľa Simona (Sk 8,9–29) kúzelníka, ktorý chcel Boží dar kúpiť za peniaze, potom každý podobný trestuhodný čin, ktorých sa dopúšťali pápeži pri predávaní odpustkov a jedinci pri získavaní cirkevných úradov.

K XVI. kapitole.

Cyprián – vid' v II. kapitole.

K XVII. kapitole.

Donatisti – nazvaní podľa Donata, ktorý žil počiatkom 4. st.

v Kartágu ako biskup. Presadzovali v cirkvi prísnu kázeň, hriešnych kňazov neuznávali, kajúcich kacírov znovu krstili, od jednotnej cirkvi sa odtrhli a žili nezávisle. Boli preto prenasledovaní a mnohí sa z nich stali mučeníkmi.

K XVIII. kapitole.

Anabaptisti – novokrstenci – sekta, ktorá zamietala krstenie dieťaťa a svojich stúpcov znovu pokrstila, zavrholi cirkevné úrady a trvali na obrátení a povolaní samotným Duchom. S týmito názormi vystúpili r. 1521 zwickavskí proroci T. Münzer a Stübner a rozdúchali povstanie proti majetnej vrstve, vyhlásili majetkovú rovnosť, mnohoženstvo a podobné bludárstva. Boli krvavo potlačení. V Holandsku anabaptisti menujú sa tiež mennoniti podľa Menno (1505–1561).

K XIX. kapitole.

Messaliáni – alebo massaliáni, euchyti, eufemiti, nazývala sa sekta žobravých mníchov, ktorí všetok svoj čas trávil na neustálych modlitbách, trýznení tela a pustovníctve. Objavili sa okolo r. 360 vo Fenícii a Mezopotámii. Cirkev proti nim viackrát vystúpila, až v 14. st. zanikli.

K XXIII. kapitole.

Sokrates – carihradský dejepisec, pokračovateľ v diele veľkého cirkevného historika Eusebia. V siedmych zväzkoch napísal dejiny kresť. cirkvi, od r. 306 do 439 dostal prímene Scholasticus.

K XXIV. kapitole.

Tatiáni – a Enkratiti. Tatianus pochádzal z Asýrie a žil okolo r. 110–190. Prestúpil z pohanstva ku kresťanstvu, vstúpil do cirkevných služieb v Ríme. Založil sektu, ktorá zavrhol manželstvo, učila zdržanlivosti (enkratiti), doporučovala trýznenie tela. Známe je jeho dielo Diatessaron spracované na základe štyroch gréckych kanonických evanjelií, preložené do viacerých jazykov.

Eustathius – (Eustachius) a jeho stúpenci zavrhovali majetok a manželstvo. Žil v Arménsku ako biskup v druhej polovici 4. st. ich učenie zamietol synod gangrejský.

K XXVI. kapitole.

Cynikovia – filozofická škola založená Antisthenom (440–366) v Aténach. Hlásali odvrát od civilizácie a kultúry, ľahostajnosť voči manželstvu, rodine, obci, konečným cieľom človeka je cnosť, ktorú dosiahne odriekaním. Mravná neviazanosť, pudovosť, voľnosť stavu prírodného bola im nad usporiadanosť a štátnosť. Ako rozvratný činiteľ zanikli čoskoro.